

CENTER FOR
THE STUDY OF
DEMOCRACY

Breaking the Code

Tackling the Interlocking Nexus
of Russian and Chinese Disinformation
and Illicit Financial Flows in Southeast Europe

Breaking the Code

**Tackling the Interlocking Nexus
of Russian and Chinese Disinformation
and Illicit Financial Flows
in Southeast Europe**

The report explores the scope, means and reach of Russia and China's sharp power influence in Southeast Europe through illicit financial flows and media capture. The comparative analysis covers EU members Bulgaria, and Croatia, as well as EU aspirants Albania, Bosnia and Herzegovina, Kosovo, Montenegro, North Macedonia and Serbia. It examines the channeling of illicit finance, regional patterns of media capture, and the proliferation of disinformation in the Balkan digital media landscape in the context of interlocking local and foreign oligarchic state capture networks.

Authors:

Goran Georgiev, Analyst, Economic Program, Center for the Study of Democracy

Dr. Vanya Petrova, Senior Analyst, Economic Program, Center for the Study of Democracy

Kristina Tsabala, Analyst, Economic Program, Center for the Study of Democracy

National contributors:

Zef Preci, Executive Director, Albanian Center for Economic Research, Albania

Darko Brkan, President and Co-Founder, ZaštoNe, Bosnia and Herzegovina

Petar Terziev, Analyst, Economic Program, Center for the Study of Democracy, Bulgaria

Petar Vidov, Editor-in-Chief, Faktograf, Croatia

Shpat Balaj, Researcher, **Dorjeta Rukiqi**, Research Assistant, Kosovar Center for Security Studies, Kosovo

Ana Nenezić, Executive Director, **Teodora Gilić**, Program Director, Center for Monitoring and Research, Montenegro

Ilija Djugumanov, Secretary General, Euro-Atlantic Council, North Macedonia

Igor Novakovic, Research Director, ISAC Fund, Serbia

Editorial Board:

Dr. Ognian Shentov

Ruslan Stefanov

Dr. Todor Galev

Cover photo: Canva

ISBN: 978-954-477-471-4

© 2023, Center for the Study of Democracy
All rights reserved.

ACKNOWLEDGEMENTS

The analysis of economic data and drafting of key policy findings were conducted by an interdisciplinary team from the Center for the Study of Democracy (CSD). Our partners from the Southeast European Leadership for Development and Integrity (SELDI) network and throughout the region delivered indispensable insight: Albanian Center for Economic Research (ACER), Citizens' Association "ZastoNe", Faktograf, Kosovar Centre for Security Studies (QKSS), Centre for Monitoring and Research (CEMI), Euro-Atlantic Council of North Macedonia, and International and Security Affairs Center (ISAC Fund).

The preliminary findings and the policy framework of the report were the focus of a series of high-level policy roundtables held in Skopje, Podgorica, and Sarajevo in August and September 2022. The report has greatly benefited from in-depth discussions in Skopje with Slavjanka Petrovska, Minister of Defence of North Macedonia, Kate Marie Byrnes, U.S. Ambassador to North Macedonia, Julian Vassallo, Deputy Head of the European Union Delegation to North Macedonia, and Dushko Arsovski, Spokesperson for the Government of the Republic of North Macedonia. In Sarajevo, CSD appreciates the support of Dr. Sead Turčalo, Dean of the Faculty of Political Science in the University of Sarajevo, and Deborah Mennuti, Deputy Chief of Mission at the U.S. Embassy in Bosnia and Herzegovina. Bulgarian Ambassador to Montenegro Meglena Plugchieva helped engage the policy community in Podgorica over the course of the discussions, and Dr. Srđan Đarmanović, Professor in the Faculty of Political Science at the University of Montenegro, and Dr. Gordana Đurović, Professor in the Faculty of Economics, provided invaluable insights. Raško Konjević, Deputy Prime Minister for the Political System and Internal Policy of Montenegro, and Minister of Defence and Ljubomir Mišurović, State Secretary for the Ministry of Foreign Affairs, helped our team better understand the hybrid threats in the region.

CSD presented intermediary findings and engaged the SEE policy community at several policy fora in Sofia, Belgrade, and Brussels. Ambassador Christopher Hill of the U.S. Embassy in Belgrade and Ambassador Emanuele Giaufret, Head of the Delegation of the European Union to Serbia, provided invaluable insights into the new geopolitical realities facing the Balkans and the necessary steps towards decoupling from Russia. Dirk Lorez, Political Section Head at the European Union Delegation in Serbia, Marija Mitic from the Delegation's Coordination Unit for Programming and Planning, and Milena Jenovai, Project Management Specialist in the Office of Democratic and Economic Growth at USAID's Mission in Serbia, contributed critical details and nuance regarding potential EU and U.S. efforts to help build resilience to strategic corruption the Balkans.

The creation of this comprehensive report has also benefitted from discussions and research collaboration within CSD. We would like to thank Martin Vladimirov, Director of the Energy and Climate Program, for his advice on linking the report's findings to CSD's wider work on sanctions

and Russian influence in Europe. Throughout the study's implementation, CSD Communication Officers Galina Sapundzhieva and Gloria Trifonova provided outstanding support to help disseminate the policy findings to a wider audience. Special thanks to Connor O'Kelley, Analyst at the Economic Program, for proofreading the manuscript in English. The comprehensive corporate data mining, analysis, tracking of economic indicators, and media monitoring would not have been possible without the help of the CSD Economic Program team, including Boryana Velcheva and Svetoslav Malinov. CSD interns Rebecca Stephan, Eleanor Bauer, Joshua Babatunde, Lev Zincheko, Sarah Hofmann, Tatiana Krivobokova, and Samuel Turnbaugh assisted in preparing background analyses and research input.

CONTENTS

EXECUTIVE SUMMARY	11
ILLICIT FINANCIAL FLOWS AND MEDIA CAPTURE AT THE CORE OF THE KREMLIN PLAYBOOK	17
WEAPONIZING ILLICIT FINANCIAL FLOWS	19
Sharp power and malign finance	25
Illicit finance and media capture	29
REGIONAL PATTERNS OF MEDIA CAPTURE	31
Government capture	36
Advertisement capture	39
Cognitive capture	41
DISINFORMATION IN THE BALKAN DIGITAL MEDIA LANDSCAPE	49
Mainstream online outlets	51
Pro-Kremlin news websites and ownership	61
Social media in the Balkans: an open forum for disinformation . . .	64
BREAKING THE CODE: COUNTERING THE NEXUS BETWEEN ILLICIT FINANCE AND MEDIA CAPTURE	69
Stemming the tide of illicit financial flows	69
Policy agenda for countering media capture and disinformation. . .	70
ANNEX: EXECUTIVE SUMMARIES IN NATIONAL LANGUAGES	75

LIST OF FIGURES

Figure 1. Illicit financial outflows and inflows in the Balkans (2000-2020)	22
Figure 2. Conceptual space of malign finance	27
Figure 3. Malign finance loopholes	28
Figure 4. Operating revenues of media sectors in the Balkans (2017-2021)	33
Figure 5. Number of employees in the media sector by country (2017-2021)	33
Figure 6. Do you agree that the media is independent of political influence? (2021-2022)	36
Figure 7. News sources in North Macedonia in 2021	42
Figure 8. Trust in TV, radio, newspapers and online news sources in North Macedonia in 2021	42
Figure 9. Daily media use and trust in media in Bulgaria in 2022	43
Figure 10. Public perceptions of geopolitical actors in Bosnia and Herzegovina	45
Figure 11. Public perceptions of Chinese influence on national security in Albania	48
Figure 12. Number of articles from mainstream outlets based on three narratives originating from the Kremlin (1 January-30 June 2022)	52
Figure 13. Number of articles referencing Russian state-controlled sources – RT, TASS, RIA Novosti and Sputnik – in five most visited news websites (1 January-31 December 2022)	57
Figure 14. Average monthly organic traffic for mainstream news websites (October 2020-October 2022)	59
Figure 15. Articles from local pro-Kremlin online outlets (1 January-30 June 2022)	61
Figure 16. Average monthly visits of leading pro-Kremlin outlets (1 January 2022-31 December 2022)	63
Figure 17. Number of posts published (left) and interactions received (right) by Russian Embassy pages in 2022	64
Figure 18. Posts per month published on the Facebook pages of Russian embassies (2021-2022)	65
Figure 19. Number of posts and interactions of Russian embassies’ Facebook pages per host country (2021-2022)	66
Figure 20. Follower counts of the official Facebook pages of pro-Kremlin parties at the end of 2022	67
Figure 21. Public policy model for countering disinformation	72

LIST OF TABLES

Table 1. Contextualizing IFFs in the Balkans	24
Table 2. The relation between illicit finance, malign finance, and corrosive capital.....	26

LIST OF BOXES

Box 1. Taxonomy of media capture	32
Box 2. Russian and Chinese-owned outlets in Serbia	34
Box 3. Russian influence through government control in Bosnia and Herzegovina	38
Box 4. Russian companies advertising in Croatia	40
Box 5. Polarized information environments divided along ethnic lines in Kosovo reinforcing cognitive perceptions	46
Box 6. China's role in the Balkans: completing Russia	48

LIST OF ABBREVIATIONS

ABF	America for Bulgaria Foundation
ACER	Albanian Center for Economic Research
ATV	Alternativna Televizija
BCMS	Bosnian-Croatian-Montenegrin-Serbian
BiH/BA	Bosnia and Herzegovina
BA-SRP	Republika Srpska
BG	Bulgaria
BNR	Bulgarian National Radio
BNT	Bulgarian National Television
BSP	Bulgarian Socialist Party
BVI	British Virgin Islands
CME	Central European Media Enterprises
CeMI	Centre for Monitoring and Research
CEO	Chief Executive Officer
CIMA	Center for International Media Assistance
DSA	Digital Services Act
DSC	Digital Services Coordinators
EACM	Euro-Atlantic Council of Macedonia
EEAS	European External Action Service
EPH	Croatian Europa Press Holding
EU	European Union
EUR	Euro
FDI	Foreign Direct Investments
GDP	Gross Domestic Product
HR	Croatia
HUDI	Croatian Association of Digital Publishers
ICANN	Internet Corporation for Assigned Names and Numbers
IFF	Illicit Financial Flows
IREX	International Research & Exchanges Board
ISAC Fund	International and Security Affairs Centre
KCSS/QKSS	Kosovar Centre for Security Studies
ME	Montenegro
MK	North Macedonia
PPD	Prvo Plinarsko Društvo
RIDNR	Reuters Institute Digital News Report
RS	Serbia
RTCG	Radio and Television of Montenegro
RTRS	Radio Television of Republika Srpska
RTS	Radio Television Serbia

SCAD	State Capture Assessment Diagnostics
SCF	Strategic Culture Foundation
SDG	Sustainable Development Goal
SDP	Social Democratic Party (Croatia)
SEE	Southeast Europe
SEO	Search engine optimization
SLAPP	Strategic lawsuits against public participation
SNS	Serbian Progressive Party
SNSD	Alliance of Independent Social Democrats (Bosnia and Herzegovina)
SOA	Croatian national intelligence agency
SPS	Socialist Party of Serbia
SRNA	Srpska Republika News Agency
SVR	Foreign Intelligence Service (Russia)
TLD	Top-level domain
UNDP	United Nations Development Programme
US	United States
USD	United States dollar
VAT	Value Added Tax
WB	Western Balkans

EXECUTIVE SUMMARY

Alongside its full-scale invasion of Ukraine, **Russia has intensified its hybrid influence operations** aimed at undermining the unity and resolve of NATO and EU members, as well as other countries of strategic importance. Southeast Europe (SEE) in particular is one of the most vulnerable regions to foreign malign influence; it has historically been a **geopolitical and propaganda battleground** for influence between regional and global (super) powers, and the lasting impacts of this struggle linger even today. Democratic backsliding, governance deficits, the erosion of civil liberties, and a stalled integration into Euro-Atlantic institutions have kept the region locked in **political uncertainty and strategic ambiguity**, which intensified after 2014. Simultaneously, authoritarian states such as Russia and China consistently deploy soft and sharp power tactics throughout SEE to undermine confidence in liberal democracy and promote authoritarianism as a more efficient governance system.

Despite widespread international condemnation, Russia's invasion of Ukraine has also served to consolidate, amplify, and expedite its **active measures** aimed at influencing national decision-making across SEE. In the years prior to the invasion, the Kremlin had already taken advantage of the lax regulatory environment in SEE to engage in **state capture through opaque local networks of patronage and influence**. Consisting of Kremlin-aligned business tycoons, politicians, and other influence agents, these networks continue to actively facilitate Russia's weaponization of energy, finance, and media to further its interests. China has followed suit, co-opting and bankrolling the same infrastructure and networks to exert its own influence in the region and further amplify local authoritarian dynamics.

Media capture and the channeling of illicit financial flows (IFF) are two of the most critical instruments that foreign authoritarian actors employ for state capture in the region. IFFs and media capture are inextricably linked, both to one another and to a growing web of malign interests. Moscow and Beijing represent one component of this web, while local **oligarchs** comprise another, with the latter wielding considerable political influence in the still-unconsolidated Balkan democracies. The following report provides an in-depth assessment of the **methods, scope, and goals of media capture tactics and illicit financial operations** in eight Balkan states: Albania, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Croatia, Kosovo, Montenegro, North Macedonia, and Serbia. It also reveals the extent to which this web of media interference and dirty money undermines democracy and Euro-Atlantic integration by swaying the domestic political outcomes and foreign policy decisions of countries across Southeast Europe.

Russia and China have long utilized **obfuscated corporate ownership** structures and IFFs to secure everything from new technologies and technical expertise to economic and political influence within countries of interest. The Kremlin in particular has repeatedly taken advantage of its integration into the Western financial system to exploit governance gaps through the corrosive

effect of corruption and illicit finance and, in turn, support its malign interests at home and abroad. The brutal invasion of Ukraine shed long-overdue light on **the dangers of kleptocracy** and the risks to which Europe has exposed itself—and the world—by taking a lax approach to dirty money.

The size of IFFs is estimated at USD 1-1.5 trillion a year on a global level, translating to roughly 3-5% of world GDP. By comparison, IFFs in the Balkans stand at around 6% of the region's GDP. Countries across the region remain highly vulnerable to IFFs, a trend exacerbated by institutional weakness and state capture. **Illicit financial flows** promote rent-seeking and criminal behavior, reduce governments' capacity to support development and inclusive growth, undermine the rule of law, erode the functioning of criminal justice systems, and jeopardize the business environment. Furthermore, IFFs drain public resources, reduce the scope and quality of public services, and thus damage the integrity of state institutions, undermining public confidence in the government. They also help create and sustain powerful networks of influence, which can serve both local and external malign interests.

Illicit flows in SEE are enabled by an ecosystem of **endemic corruption**, organized crime, and corporate evasion of rules. Partially as a result of the prevalence of IFFs, the region's economies are less competitive than their EU peers, plagued by an abundance of undue political interference and state ownership, an underdeveloped private sector, and the frequent, obscured presence of intergovernmental agreements with authoritarian states. IFFs are also enabled by the region's porous borders, the interdependent nature of its economies, and their **large informal sectors**. As the bridge between Asia and Western Europe, SEE has traditionally served as a gateway route for **drugs, migrants**, and a variety of **dual-use and excise goods**. The significant increase in infrastructure investments in recent years—in particular such powered by China's Belt and Road Initiative and other government driven schemes—has added fuel to the fire, intensifying the existing flows of illicit commerce.

China is not alone in its approach of flooding the continent with government-controlled cash, however; an estimated USD 1 trillion of Russian capital has been invested across Europe since the collapse of the Soviet Union, with a significant chunk of these funds enabling the capture of assets in strategic economic sectors such as energy, telecommunications, banking, construction, and logistics. As the Kremlin has increasingly been able to subjugate home-grown oligarchic networks, it has been able to **weaponize at will** such seemingly opportunistic networks. On the eve of the invasion of Ukraine, Russian companies had firmly entrenched themselves in the European economy: In January 2022, Russia controlled EUR 277 billion in foreign direct investment stocks (inward FDI stocks) across the 27 EU member states – up by a third since the wave of hapless EU-wide sanctions against Russia in response to the 2014 annexation of Crimea. The true figures of Russian investment are likely much higher than the official central bank numbers indicate, as **at least 50% of all Russian financial flows to Europe pass through offshore destinations** such as Cyprus, the British Virgin Islands (BVI), Ireland, Luxembourg, and the Netherlands, where Russian funds are hidden behind nominal ownerships, trusts, and portfolio investments via third-party investment funds. Russian corporate assets within Europe

reached almost EUR 600 billion at the end of 2021, and European banks still held EUR 83 billion in liabilities to Russian companies and individuals, with countries such as Austria, the Netherlands, Italy, and France most heavily exposed to the Russian market. Many of the transactions enabling the capture of strategic assets in SEE passed through these European financial hubs. As the EU imposed ever stricter sanctions on Russia after the start of the full-scale invasion of Ukraine in February 2022, the Kremlin started to formally **cut traceable links to its business weapons**, increasing the flows of illicit finance across Europe, and in particular in SEE.

While tracing the number and frequency of IFFs in any economic sector is arduous, the **illicit finance in media and related sectors** can be detected by identifying various tell-tale signs of its presence. One of these is the **concentration of media ownership** in the hands of individuals with questionable sources of income and recurrent ties to high-level corruption and foreign authoritarian actors. In other cases, **editorial control** is exerted through government funding secured by ruling elites who have been repeatedly implicated in financial fraud or corruption scandals. Similar dynamics exist with regard to providers within the telecommunications sector, the publishing industry, and other key sectors in SEE which enable control over the distribution infrastructure of media content. In fact, **media capture** pressure can be exerted through various economic sectors by weaponizing advertising revenue as a means of influencing outlets' editorial policies. Sudden, short-term **anomalies in the content and editorial policies** of influential outlets, particularly in relation to large-scale foreign state-driven infrastructure projects and policy initiatives, are also a potential indicator of the use of IFFs to influence media. Such content anomalies are common throughout the region, and are most often exhibited by outlets either owned by or closely associated with politically-connected oligarchic networks. Although these networks frequently act for their own benefit and political advancement, their interests often overlap with those of Moscow and Beijing, creating a **malign nexus of IFFs**.

The channeling of IFFs toward vulnerable outlets is one of the key tools that foreign authoritarian actors and their local proxies use to facilitate media capture, which in turn transforms the affected outlets into platforms for the spread of **disinformation and propaganda**. Even EU member states Bulgaria and Croatia lack sufficient institutional safeguards regarding the disclosure of ultimate beneficial owners and funding sources, as well as proper checks and balances to prevent ownership concentration. This dilemma has been compounded in recent years by the rise of social media platforms, which provide an open forum for the spread of disinformation and propaganda while simultaneously eroding the funding base of traditional media.

The persistent governance deficits and systemic corruption in SEE have enabled Russia to build an oversized presence in SEE's information landscape in the years leading up to its 2014 and 2022 invasions of Ukraine. The Kremlin's **cognitive influence** in the region is concentrated along geographic, ethno-linguistic, and religious lines, and reflects the current state of its economic presence and diplomatic relations vis-a-vis each country. Media monitoring data indicates that **pro-Kremlin disinformation** is most prominent in countries with deep-rooted cultural and historical alignments to Russia:

Bulgaria, Serbia, and Montenegro, as well as Serbian enclaves throughout the region such as Republika Srpska in Bosnia and Herzegovina. The mainstream digital news landscapes in over half of SEE (Bosnia, Bulgaria, Montenegro, North Macedonia, and Serbia) were found to contain recurrent pro-Kremlin disinformation, systematically proliferated by some of the most visited news websites in each country. **Serbia stands out as the most pronounced case**, with four out of its five most visited news websites consistently publishing pro-Kremlin disinformation. Furthermore, mainstream news outlets across all SEE countries were found to have referenced four Russian state-controlled media sources (TASS, RIA Novosti, RT, and Sputnik) in thousands of articles throughout 2022.

Social surveys conducted throughout the region marked a **noticeable decrease in public support for Russia** coinciding with the beginning of the invasion and the publicizing of Kremlin's atrocities in Ukraine. However, the malign editorial policies and agendas of key pro-Kremlin and sometimes even mainstream media outlets and political parties have endured despite this shift in mainstream public opinion. Political actors sympathetic to Moscow, such as the SNS and the SPS in Serbia, Revival and the BSP in Bulgaria, and the SNSD in Bosnia have retained their parliamentary positions and decision-making power throughout a series of general elections in 2022-2023, with some parties such as Revival even seeing an increase in popular support across this period. Combined with the increased activity of pro-Kremlin outlets, they have contributed to a partial rebound of public sympathies toward Russia following the initial upset of the invasion. In Serbia and in the ethnically Serb regions of other countries in the region, support for Russia has continued to be an overwhelming majority, and it has stayed higher than in Western Europe across SEE.

Bulgaria and Serbia continue to act as the primary **coordination hubs and launchpads** for the Kremlin's influence operations across the region. Bulgarian politicians and reporters normalize pro-Kremlin disinformation domestically, and in the Euro-Atlantic space, while Serbia helps extend the reach of the Kremlin's disinformation throughout the Western Balkans via Serbian-language media outlets based both within Serbia and in Serbian enclaves such as Republika Srpska. Cross-country traffic metrics from mainstream news websites in the Western Balkans reflect an informational competition for Serbo-Croatian-speaking audiences between pro-Kremlin Serbian outlets and the relatively Euro-Atlantic-leaning Croatian outlets.

Countering the use of IFFs and media capture as vehicles for foreign malign influence necessitates an integrated, **whole-of-society approach** based on cooperation between national policymakers, the private sector, civil society, and European and U.S. institutional actors. These **countermeasures** should be based on the parallel introduction of **diagnostic and enforcement mechanisms aimed at decoupling the European economy from Russia**, such as:

- Establishing evidence-gathering mechanisms capable of increasing the quality and quantity of data on IFFs and identifying the government institutions and decision-making processes affected by **institutionalized political corruption (state capture)**.

- Implementing **concerted transatlantic actions against illicit money and rogue assets** across SEE through the effective enforcement of EU-wide sanctions against Russia and the screening of Russian and Chinese strategic investments.
- The EU and local governments must act to prevent illicit financial flows from foreign authoritarian jurisdictions into SEE by supporting the enforcement of **anti-money laundering** measures and allowing the investigation of money laundering as a separate crime rather than only a predicate one.
- **Addressing institutional vulnerabilities** to illicit finance, such as a lack of transparent beneficial ownership regulations and lax investment screening, should be complemented by a policy of **strategic investment** by the EU and the United States aimed at introducing and incentivizing fair market practices.
- **Resolving the European energy and climate security crisis** and ending overreliance on Russian energy, remains a core component of strategic decoupling.

Countering media capture in the region demands urgent and coordinated actions to curb its ownership, advertising, government, and cognitive components – and calls for efforts at both the national and international levels to address it. Implementation of the following measures would represent key first steps:

- **Closing the institutional gaps and governance failures** that lower the quality of the media landscape and create key vulnerabilities to capture. This would involve increasing the **transparency of ownership**, business structures, and funding sources of media outlets, as well as implementing limits to the concentration of media ownership.
- Establishing the **digital forensics infrastructure** necessary to detect and investigate disinformation campaigns and the actors that drive them in near-real-time would provide a vital first line of defense against the spread of disinformation.
- Data acquired through the improved investigation and analysis of ongoing disinformation campaigns should be used to inform the development of preventative measures aimed at mitigating the impact of disinformation and its demand drivers, namely **strategic communication**, media and informational literacy curricula, public awareness campaigns, and standard-setting initiatives.
- The Kremlin's presence in the critical nodes of SEE's media infrastructure can only be displaced by the creation of an equally distributed network of **publicly funded and independently run media** capable of reinvigorating the civic nature of journalism and broadcasting, as well as restoring public trust in media.

ILLICIT FINANCIAL FLOWS AND MEDIA CAPTURE AT THE CORE OF THE KREMLIN PLAYBOOK

Democracy in Europe is facing its most arduous challenge yet in the post-Cold War era. Russia's full-scale invasion of Ukraine is the largest use of force in Europe since the Second World War and an all-out attempt by the Kremlin to **revise the rules-based international order** upheld by the Euro-Atlantic community. The re-emergence of warfare on the continent has signaled **the end of Europe's long-standing Ostpolitik** and the foreign policy notion of "change through trade" (*wandel durch handel*).

The protraction of the war and its normalization in public perceptions may ultimately work in the Kremlin's favor as it seeks to wait out Western support for Ukraine and wear it down through a combination of sharp and soft power tools. **Alongside its war of aggression**, Russia has intensified its efforts to undermine the national policies of NATO and EU members, and other countries of strategic importance by **employing hybrid threats and leveraging its economic influence**.

Southeast Europe (SEE) remains one of Europe's most vulnerable flanks and a primary target for the Kremlin.¹ The region is constantly exposed to authoritarian influence from the Kremlin, and increasingly from China. **State capture, democratic backsliding, the erosion of liberties**, as well as the protracted accession process to the EU, are among the key factors that keep the region locked in political uncertainty and exposed to interference from foreign authoritarian actors and their local enablers.

Media capture tactics and illicit financial flows are two of Moscow's chief methods for state capture.² Both are inextricably connected to one another and to a merging of interests between Kremlin-aligned Russian oligarchs and their local counterparts, the latter yielding considerable political influence in the still unconsolidated Balkan democracies. Authoritarian actors have persistently sought to capitalize on the governance gaps and democratic deficits left in the wake of the region's democratic backsliding and stagnated integration into the EU. While the EU has stepped up its efforts to unlock the process, most notably through granting Kosovo – visa free travel and Bosnia and Herzegovina a candidate status, there has not yet been a breakthrough on the side of **(captured) SEE governments**. Regional divisions provide ample opportunities for authoritarian regimes to exploit nascent conflicts, such as the Serbia – Kosovo and Serbia – Montenegro tensions, as well as the Bulgaria – North Macedonia disagreements.

¹ Shentov, O., Stefanov, R., and Vladimirov, M., eds., *The Kremlin Playbook in Europe*, Sofia: Center for the Study of Democracy, 2020.

² Center for the Study of Democracy, *Illicit Financial Flows and Disinformation in Southeast Europe*, Policy Brief No. 126, March 2023.

The present report is an in-depth assessment of the goals, methods, scope and points of intersection of **authoritarian state-sponsored propaganda tactics and illicit financial operations** in eight Balkan states, namely Albania, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Croatia, Kosovo, Montenegro, North Macedonia, and Serbia.

WEAPONIZING ILLICIT FINANCIAL FLOWS

Illicit cross-border financial flows are harming economic development on a national and global level.³ This is particularly true when such flows originate in countries with heavily *étatist* or outright or **state-captured economies**, with no effective division and independence of the private from the public or state-owned sector. Countries like China and Russia have long used obfuscated corporate ownership structures and illicit financial flows (IFFs) to secure from technologies and know-how to economic and political influence on countries of interest. Although most daily cross-border financial transactions are legitimate, part of them is considered illegal or harmful because of how they were generated, transferred or used.⁴ The size of IFFs is estimated at USD 1-1.5 trillion a year on a global level.⁵

Russia has established a pattern of **malign economic impact** in Europe through its cultivation of “an opaque network of patronage across the region that it uses to influence and direct decision-making” in key markets and institutions.⁶ The Kremlin has repeatedly taken advantage of its integration into the European financial system to exploit governance gaps through the corrosive effect of corruption and illicit finance.

IFFs in the Balkans are **manifold, multi-directional, and proportionally large as a percentage of GDP**.⁷ While global illicit outflows are 3-5% of world GDP, IFFs in the Balkans are estimated at **nearly 6% of the region’s GDP**.⁸ The common denominator of the Balkan countries is their vulnerabilities kindled by institutional weakness and state capture. IFFs promote rent-seeking and criminal behavior, reduce governments’ capacity to support development and inclusive growth, undermine the rule of law, and jeopardize the business environment. Illicit flows drain public resources, reduce the scope and quality of public services, and thus undermine confidence in state institutions.

Understanding and estimating IFFs is a considerable challenge, as there is no universally accepted definition or a single indicator that can comprehensively describe the phenomenon.⁹ Although the term IFFs was coined in the

³ Collin, M., *Illicit Financial Flows: Concepts, Measurement, and Evidence*, Oxford University Press, 2019.

⁴ Mallaby, S., *Globalization Resets: The Retrenchment in Cross-Border Capital Flows and Trade May Be Less Dire Than It Seems*, *Finance & Development* 53 (4): 6–10, 2016.

⁵ Salomon, M., and Spanjers, J., *Illicit Financial Flows to and from Developing Countries: 2005–2014*, Global Financial Integrity Report, Global Financial Integrity, Washington, DC, 2017.

⁶ Stefanov, R. and et al., *The Kremlin Playbook: Understanding Russian Influence in Central and Eastern Europe*, Center for Strategic and International Studies, Rowman and Littlefield, 2016.

⁷ Reitano, T., and Amerhauser, K., *Illicit Financial Flows in Albania, Kosovo, and North Macedonia. Key Drivers and Current Trends*, Political Economy Report, Global Initiative Against Transnational Organized Crime, 2020.

⁸ Kar, D., and Spanjers, J., *Illicit Financial Flows from Developing Countries: 2004-2013*, Global Financial Integrity, 2015.

⁹ The most popular classification stems from Baker, an American businessman who was appalled by the degree of profit shifting by multinationals he encountered while working in sub-Saharan Africa. He criticized these abuses in “Capitalism’s Achilles Heel: Dirty Money and How to Renew the Free-Market System” and established the NGO Global Financial Integrity (GFI).

1990s, it has only recently gained attention among decision-makers and international organizations.¹⁰ IFFs are most narrowly defined as dirty money, which is **illegally earned, moved, or used**.¹¹ Most such notions of IFFs define the concept of “illicit” as “forbidden by law, rules or custom.” Built on this interpretation, an illicit financial flow is **dirty money that crosses an international border**.¹² Relatively broader definitions do not equate illicit with illegal.¹³ Hence, in a more limited sense, IFFs are unrecorded financial flows involving funds that are illegally earned, transferred or utilized (e.g., profits from illegal activities such as corruption or crime), while on the basis of the broader definition, **IFFs are funds that, through legal loopholes and other artificial arrangements, circumvent the spirit of the law**.¹⁴ Thus, IFFs should include any cross-border flows that harm the economy, either directly (e.g., via lost tax revenue) or indirectly (e.g., by eroding institutions).¹⁵ Within this conceptual framework, illicit finance could be a powerful political **tool for foreign influence**.

In theory, illicit finance is typically considered to be hidden by definition.¹⁶ However, this is not necessarily so in practice: capital, generated through illegal activities, may be transferred through legitimate channels and held in a transparent manner. IFFs often end up commingled with or laundered into the legitimate economy, or held in offshore jurisdictions. A financial flow can be classified as illicit if either its origin (**source**), the method used for moving it (**channel**), or its eventual **use** is illicit.

The **channels** of IFFs are the methods by which illicit flows move across borders, including different forms of money laundering, trade mis-invoicing, cash transfers, and capital account channels. It is important to note that a single flow of money might go through different channels and cash source tends to favor specific channels over others.¹⁷ For example, cases of **grand corruption** do not typically involve trade-based money laundering. Common sources of IFFs are:

¹⁰ Measuring IFFs has risen to the forefront of both policy and statistical agendas in the context of the 2030 Agenda for Sustainable Development. Its indicator framework proposes a Sustainable Development Goal (SDG) indicator 16.4.1 to measure the “total value of inward and outward illicit financial flows (in current United States dollars)”.

¹¹ Baker, R. W., *Capitalism’s Achilles Heel: Dirty Money and How to Renew the Free-Market System*, Hoboken: John Wiley & Sons, 2005.

¹² In fact, this is the most widely cited definition followed by the World Bank, the International Monetary Fund (IMF), the United Nations (UN), Global Financial Integrity (GFI), etc.

¹³ Bohoslavsky, J.P., *Final Study on Illicit Financial Flows, Human Rights and the 2030 Agenda for Sustainable Development of the Independent Expert on the Effects of Foreign Debt and Other Related International Financial Obligations of States on the Full Enjoyment of All Human Rights, Particularly Economic, Social and Cultural Rights*, A/HRC/31/61, Geneva: United Nations Human Rights Council, 2016.

¹⁴ For instance, Cobham (2014) argues that socially and/or morally unacceptable flows, such as multinational corporate tax avoidance and aggressive profit-shifting, should also be counted in. See: Cobham, A., and Janský, P., *Illicit financial flows: an overview* (Background paper for the Intergovernmental Group of Experts on Financing for Development, first session, 8-10 31 November 2017) (pp. 1–50). Geneva: UNCTAD, 2017.

¹⁵ Blankenburg, S., and Khan, M., *Governance and Illicit Flows. In Draining Development? Controlling Flows of Illicit Funds from Developing Countries*, Washington, DC: World Bank, pp. 21–68, 2012.

¹⁶ OECD, *Illicit Financial Flows from Developing Countries: Measuring OECD Responses*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2014.

¹⁷ Reuter, P., and Truman, E. M., *Chasing Dirty Money: The Fight against Money Laundering*, Oxford University Press, 2004.

- **Corrupt proceeds** (money stolen from the state or funds acquired through abuse of state power);
- **Criminal proceeds** (illegal market money, individual tax evasion or tax fraud);
- **Commercial proceeds** (multinational tax or tariff evasion).

The most common types of IFFs, which can be associated with foreign malign influence include:

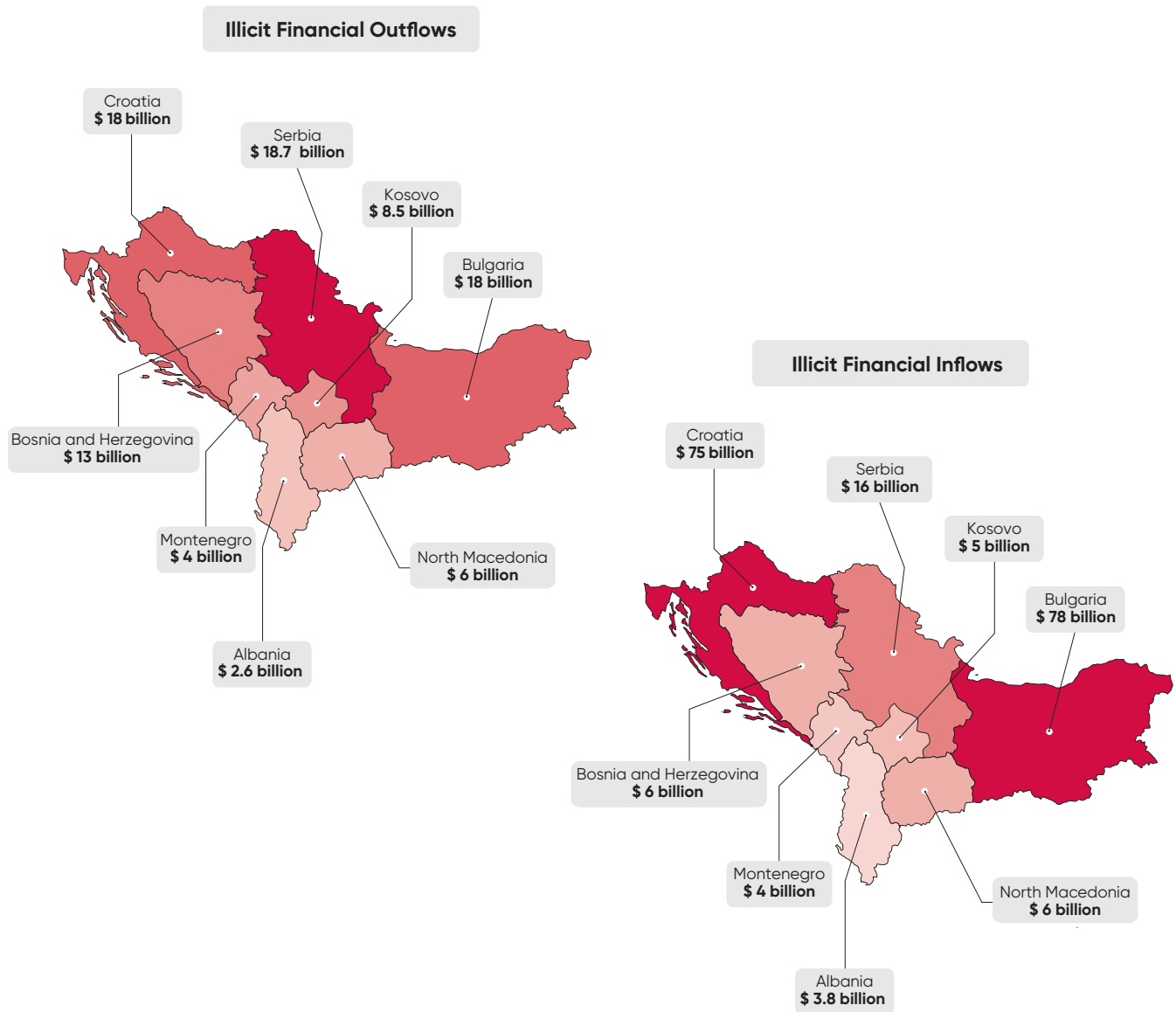
- **Market/regulatory abuse:** illicit flows generated by bypassing the operating market regulations (e.g., use of anonymous shell companies in secrecy jurisdictions for inward investment; evasion of environmental, tax, quality, labor, safety, etc. regulations).
- **Tax abuse:** illicit flows through commercial tax evasion, base erosion and profit sharing (BEPS), transfer mispricing, etc.; and through the hiding of individuals' income and assets.
- **Abuse of power:** IFFs generated through the inefficient allocation of state resources to favored parties (non-transparent public procurement, concessions, privatization, licensing, etc.) or favorable treatment for an industry or a specific business investor or jurisdiction.
- **Proceeds from crime:** criminal proceeds can only be transferred by illicit routes to and through low-tax jurisdictions and shady regimes (e.g. cases in which profits generated through crime in an authoritarian state are transferred with state protection to an investment destination, so that private business entities can be weaponized through the control of law enforcement at home).

By its very nature, illicit finance is hard to estimate and even more difficult to aggregate. This report uses **two of the most prominent data-driven strategies for estimating IFFs** in the Balkans:

- The *hot money narrow* approach focuses on the net errors and omissions in the balance of payments statistics, which should reflect unrecorded (including illicit) capital flows.
- The country-partner *trade gap analysis (mis-invoicing)* is based on the principle of mirror-statistics, whereby the exporting country's statistics are compared to those of the importing country. Any discrepancies in mirrored trade statistics indicate illicit financial flows.

Illicit capital on a staggering scale circulates in and out of the Western Balkans in every direction, enabled by an **ecosystem of state capture, organized crime, and a rampant shadow economy**. IFFs through trade mispricing in the Balkans equal around 6% of the region's GDP (approximately 8% in Bosnia and Herzegovina and 7% in Kosovo), which proportionally far exceeds the global estimates of illicit outflows. In 2022, out of 18 UNDP Sustainable Development Goal 16.4 projects, targeting illicit financial flows among others, half were

Figure 1. Illicit financial outflows and inflows in the Balkans (2000-2020)

Source: CSD based estimations via trade mis-invoicing and hot money narrow. Data: IMF and International Trade Database. For a complete breakdown of the data visit CSD’s Kremlin Playbook online database.

in the Western Balkans (five in Bosnia and Herzegovina and one in Serbia, Kosovo, Montenegro, and North Macedonia, respectively) with a budget of nearly USD 4 million.¹⁸ Yet, illicit finance in the WB is severely understudied. The absence of consensus on what constitutes IFFs in the research and policy community, and the dispute on naming them is a magnified problem in Slavic languages.

SEE’s location between Asia and Western Europe enables criminal networks to cross the blurry divide between legal and illegal markets. The region has traditionally served as a **gateway route** for drug trafficking, human smuggling, and illicit trade. Moreover, the substantial recent infrastructure

¹⁸ See UNDP’s [projects](#) on Sustainable Development Goal 16.4.

investments based on **untransparent inter-governmental agreements** with strong potential for political corruption—mostly due to China’s Belt and Road Initiative¹⁹ and to Russia’s energy, banking, and telecommunications investments²⁰—are a powerful catalyst for capital and commercial flows. The **porous borders**, the interdependent nature of the WB economies, and the **large informal sector**, exceeding 25% in all countries covered, provide a wide-open playing field for the movement of illicit funds.²¹ Most of all, the overall governance features of the Balkan countries, plagued by **chronic corruption and clientelism**, weak rule of law, and undue political interference are the primary driver of IFFs. These problems are most pronounced in Bosnia and Herzegovina due to the division of responsibilities between entities, state level, cantons, etc., where institutions are exceptionally fragile, insufficiently staffed and underfinanced.

Illicit financial flows in the Western Balkans consist of three key components:

- **Corruption-related crime**

Corruption is a key component of illicit flows in its own right, while simultaneously it is also a driving factor, which undermines the legitimacy and effectiveness of state institutions, compromises efforts to support sustainable development, and deters productive investments. It is difficult to calculate the extent of IFFs stemming from corruption, but one indicator is the percentage of companies that report having paid bribes to do business with the state. In Albania and North Macedonia, money laundering flows are primarily associated with corruption and corruption is the foremost challenge to combatting money laundering. Public procurement contracts are a prime source of corrupt earnings: on average, 60% of foreign bribes are paid to secure public procurement contracts and between 20-30% of the contract value is lost to corruption.²²

- **Organized crime**

Organized crime has a long history in the Western Balkans and it tends to go hand-in-hand with corruption and state capture as criminal groups actively undermine law enforcement, the justice sector, and political structures. Organized criminal groups in the region are extensive and poly-criminal, involved in drug trafficking, illicit trade, and human smuggling but also reaching up to white – collar crime activities and legal business operations, which provide cover for illicit activities and serve as vehicles for laundering illicit financial flows.

¹⁹ Vladimirov, M., and Gerganov, A., *Chinese Economic Influence in Europe: The Governance and Climate Conundrum*, Sofia: Center for the Study of Democracy, 2021.

²⁰ Stefanov, R., and Vladimirov, M., *The Kremlin Playbook in Southeast Europe: Economic Influence and Sharp Power*, Sofia: Center for the Study of Democracy, 2020.

²¹ Shentov, O, Stefanov, R, Todorov, B. (eds.), *Shadow Power Assessment of Corruption and Shadow Economy in Southeast Europe*, SELDI, 2016.

²² Wells, J., *Corruption in the construction of public infrastructure: Critical issues in project preparation*, *Anti-corruption Resource Centre*, Christen Michelsen Institute, U4 Issue Nr. 8, 2015.

- **Tax-related crime**

Tax evasion (to be distinguished from tax avoidance) deprives states of tax revenue, exacerbates wealth inequality, and provides perverse incentives to public officials. Due to the large size of the informal economies in the Western Balkans, the level of tax revenue is significantly lower than elsewhere in Europe. Evidence suggests that profits are often transferred out of the region to tax heavens and secrecy jurisdictions with meagre tax rates, where the funds and account-holders become untraceable. However, a lot of these funds find their way back to the region.²³

While Russia and China do not appear on most of the very few radars currently available to track illicit financial flows to the Balkans. However, a lot of enabling offshore and offshore-like-jurisdictions in Europe do, which typically the two major authoritarian adversaries of the West (ab)use, such as Marshall Islands, UAE, Cyprus, Austria, the Netherlands, Switzerland, etc.²⁴ After the second Russian invasion in Ukraine in February 2022, and the introduction of collective **sanctions and controls on goods** from the G7, the EU and the U.S., Russia has started cutting formal ties to its investments in the Balkans. Yet, it is highly unlikely that this activity means actual divestment. Many of the publicly known cases, look like a move to evade sanctions, which is likely to increase the risk and the actual flows of illicit finance to the region.

Table 1. Contextualizing IFFs in the Balkans

Western Balkan Countries Vulnerabilities to IFFs				
Country	Illicit Outflows (% of GDP)	Illicit Inflows (% of GDP)	Most vulnerable to:	Trading partners most responsible for vulnerability:
Albania	2.16%	0.84%	Inward FDI	Italy; Switzerland; Netherlands
Bosnia and Herzegovina	8.30%	0.91%	Inward FDI	Austria; Croatia; Russia
Bulgaria	3.55%	4.81%	Inward FDI	Netherlands; Austria; Germany
Croatia	2.63%	4.70%	Outward FDI	Netherlands; Slovenia; Marshall Islands
Kosovo	7.83%	4.34%	Outward FDI	Germany; Switzerland; Cyprus
Montenegro	4.10%	3.95%	Inward FDI	Russia; Italy; UAE
North Macedonia	5.72%	1.62%	Inward FDI	South Africa; Austria; UK
Serbia	3.46%	0.98%	Inward FDI	Netherlands; Austria; Cyprus

Source: CSD estimations based on trade mis-invoicing and hot money narrow; the Tax Justice Network's Illicit Financial Flows Vulnerability Tracker.

²³ Stefanov, R., and Vladimirov, M., *The Kremlin Playbook in Southeast Europe: Economic Influence and Sharp Power*, Sofia: Center for the Study of Democracy, 2020.

²⁴ Shentov, O., Stefanov, R. and Vladimirov, M. (eds.), *The Kremlin Playbook in Europe*, Sofia: Center for the Study of Democracy, 2020.

Sharp power and malign finance

In the past decade, authoritarian regimes have boosted their **tactic spending** in efforts to shape/manipulate public opinion in the West. To this end, autocracies have employed diverse tools and weapons that include the development and exploitation of media enterprises and information initiatives, the abuse of wide-ranging cultural activities and educational programs, and the utilization of full-on disinformation.

This authoritarian influence does not aim to attract or even persuade the citizens of democratic societies, but it conspires to **distract, divide, and manipulate** them. Authoritarian “soft power” is “sharp power” that “pierces, penetrates, or perforates the political and information environments in the targeted countries.”²⁵ **An epitome of sharp power is the use of covert financial flows** by the Kremlin to establish and cultivate relations with political parties, political and social groups, and individuals with the purpose of influencing policy decisions in different European countries.²⁶ In a way, the concepts of IFFs and sharp power converge at the point of “political money laundering.”²⁷ While traditional money laundering conceals ties to criminal origins, political money laundering hides links to a hostile state. **“Finance” is one of the three legs of Russia’s political warfare weaponry**, which typically involves covert and deniable funding of large-scale international political influence operations.²⁸

The Chinese foreign interference to undermine the sovereignty and integrity of targeted political systems has accelerated under Xi Jinping. The Chinese Communist Party’s United Front Work—political influence activities—is part of a global strategy with proven longstanding approaches, adapted to fit the current government policies. CCP’s **“magic weapons”** aim to capture foreign elites through political campaign donations, and ultimately infiltrate the targeted nations’ political and foreign affairs circles.²⁹

Understanding the relationship between IFFs and sharp power requires a more concrete unifying concept, which focuses on cross-border legal and illegal financial flows utilized by authoritarian regimes to **coerce the decision-making process** in democratic countries.

²⁵ Walker, C., and Ludwig, J., *Sharp Power: Rising Authoritarian Influence*. Washington: National Endowment for Democracy p.6, 2017.

²⁶ Alina Polyakova, et al., *The Kremlin’s Trojan Horses*, Washington: Atlantic Council, 2016.

²⁷ Barnett, N. and Sloan, A., *Democracy in the Crosshairs: How Political Money Laundering Threatens the Democratic Process*, Washington: The Atlantic Council, 2018.

²⁸ The other pillars of Russian political warfare are “disinformation and cyber,” which includes the propagation of disinformation and offensive information operations in the digital domain, and “human,” a pillar close to traditional espionage that involves agents acting as opinion leaders to change public and elite sentiment. Neil Barnett and Andrew Foxall, (2020) “Collapsing the Russian Tripod,” *The American Interest*.

²⁹ Brady, A., *Magic Weapons: China’s political influence activities under Xi Jinping*, conference paper presented at the conference on “The corrosion of democracy under China’s global influence,” supported by the Taiwan Foundation for Democracy, and hosted in Arlington, Virginia, USA, September 16-17, 2017.

Table 2. The relation between illicit finance, malign finance, and corrosive capital

Illicit finance	Malign finance	Corrosive capital
Illicit financial flows refer to the movement of money across borders that is illegal in its source (e.g. corruption, smuggling), its transfer (e.g. tax evasion), or its use (e.g. terrorist financing).	Money brought into a country, legally or illegally, to influence politics by funding political parties and corrupting individual leaders. Influential networks are built to promote divisive narratives. Also, economic dependencies are cultivated. As a result, good governance and the rule of law are undermined. ³⁰	Opaque investment flows lacking market orientation with motives to exploit governance gaps to influence recipient countries’ economic, political, and social developments. ³¹

While the concept of illicit finance is most often used to explain patterns of global financing of terrorism, corruption or tax evasion, there is also a form of illicit financing that consists of **malign financial operations** conducted by authoritarian states and their proxies with the purpose of undermining and discrediting democracies, and the Western liberal democratic system in general. Malign finance refers to a “tool of foreign interference. The funding of foreign political parties, candidates, campaigns, well-connected elites, or politically influential groups, often through non-transparent structures designed to obfuscate ties to a nation state or its proxies.”³² It is a phenomenon that appears within the conceptual intersection between illicit finance and malign foreign influence/sharp power. Thus, malign foreign influence refers to the “subversive, undeclared, criminal, or coercive attempts to sway a government’s policies, distort a country’s public discourse, and undermine confidence in democratic processes and values.”³³

In particular, the **Russian malign influence**, including on the Balkans, which has built very limited defenses against it, consists of “a myriad of ... covert, coercive, corrupting, or counterfactual activities that typically exceed the limits of normal statecraft and diplomacy [and] typically involve covertly funding and manipulating foreign organizations and using agents of influence, propaganda, disinformation, and cyber influence activities.”³⁴ Just as the terms “sharp power”, “magic weapons” and “political money laundering”, **malign finance is a strategic tool for geopolitical coercion (or nudging in some cases)** that involves secretly influencing political debate, decision-making, electoral outcomes, and societal cohesion in order to harm a state. As such, investigating malign finance goes beyond analyzing foreign political spending on donations by foreign nationals. The concept of malign finance allows for the examination of a wide range of intermediaries

³⁰ Brandt, J., and Taussig, T., *Europe’s Authoritarian Challenge*, The Washington Quarterly, 42:4, pp. 133-153, 2019.

³¹ Center for International Private Enterprise (CIPE), *A Framework for Constructive Capital: Investment, Integrity, Impact*, 2022.

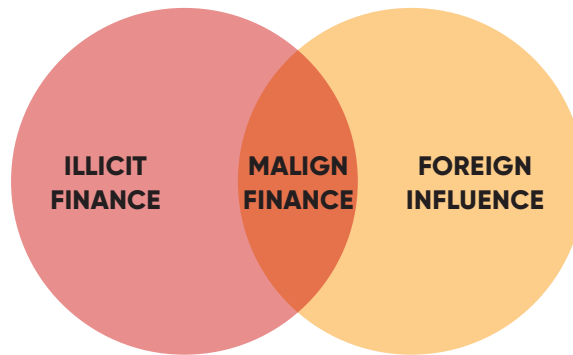
³² Rudolph, J., and Morley, T., *Covert Foreign Money: Financial loopholes exploited by authoritarians to fund political interference in democracies*, Washington: The Alliance for Securing Democracy, 2020.

³³ Wray, C., *The Threat Posed by the Chinese Government and the Chinese Communist Party to the Economic and National Security of the United States*, remarks given at the Hudson Institute, Video Event: China’s Attempt to Influence U.S. Institutions, Federal Bureau of Investigation, July 7, 2020.

³⁴ National Intelligence Council, *Lexicon for Russian Influence Efforts*, June 15, 2017.

and methods of moving money from authoritarian regimes to democratic “political parties, candidates, campaigns, well-connected elites, or politically influential groups.”³⁵

Figure 2. Conceptual space of malign finance

Source: CSD.

The *Kremlin Playbook* series was the first quantitative comparative assessments of Russia’s economic influence throughout Europe.³⁶ It portrays the cultivation of an opaque web of economic and political patronage that Russia has been using to influence and direct decision-making. The reports describe a **network-flow model**—or “unvirtuous circle” of malign influence which the Kremlin exploits to affect and/or control critical state institutions, bodies, and economies, as well as shape national policies and decisions that serve its interests while actively discrediting the liberal democratic regime. This includes **the use of “corrosive capital”**, meaning “financing that lacks transparency, accountability, and market orientation flowing from authoritarian regimes into new and transitioning democracies.”³⁷ Unlike pure corruption, corrosive capital is backed by governments with goals that are political rather than economic or with an authoritarian agenda that is inseparably political and economic.

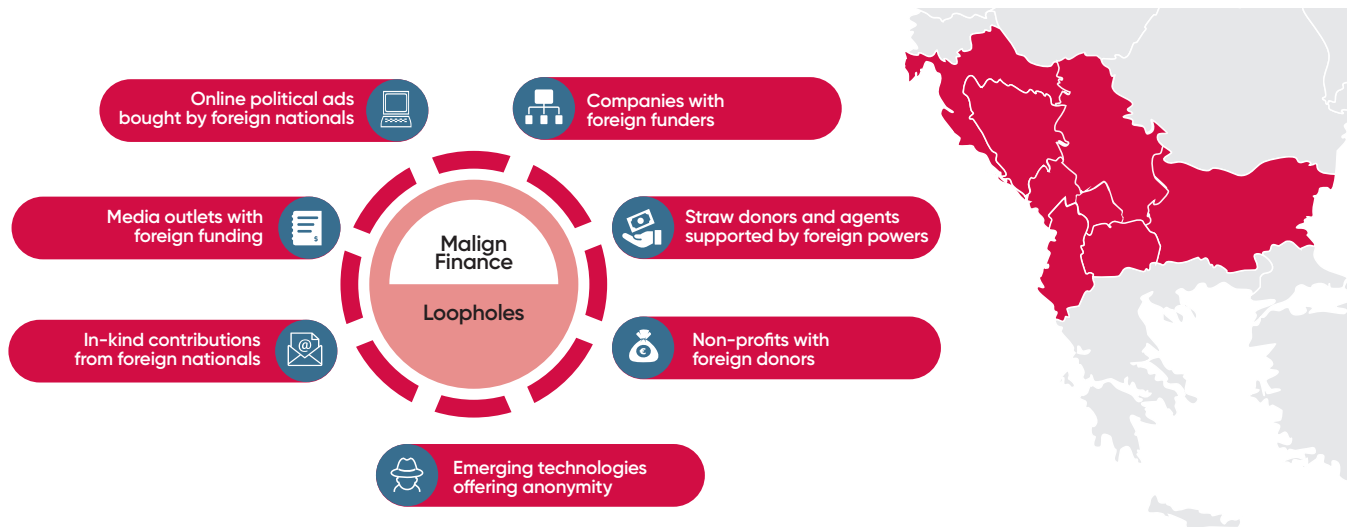
Given that illicit financial flows (IFFs) and the myriad of related concepts referring to the financial transactions used by authoritarian regimes with the intent of political influence, are all in their infancy, it is important to form clear conceptual boundaries and shared understandings of the policy context.

³⁵ Rudolph, J., and Morley, T. *Covert Foreign Money: Financial loopholes exploited by authoritarians to fund political interference in democracies*, Washington: The Alliance for Securing Democracy, 2020.

³⁶ Shentov, O., Stefanov, R. and Vladimirov, M. (eds.), *The Kremlin Playbook in Europe*, Sofia: Center for the Study of Democracy, 2020.

³⁷ Morrell, J. et al., *Channeling the Tide: Protecting Democracies Amid a Flood of Corrosive Capital*, Washington: CIPE, September, p. 5, 2018.

Figure 3. Malign finance loopholes

Source: CSD based on Rudolph & Morley (2020).

The clandestine nature of authoritarian interference actions hinders the task of establishing clear and direct evidence of authoritarian governments' negative conduct. While traditional illicit finance methods address money laundering and capital flight, **malign finance has numerous loopholes through which authoritarian money is channeled**, including but not limited to:

- In-kind contributions from foreign nationals;
- Straw donors and agents supported by foreign powers;
- Companies with foreign funders;
- Non-profits with foreign donors;
- Online political ads bought by foreign nationals;
- Media outlets with foreign funding; and
- Emerging technologies offering anonymity.

More importantly, due to their malign intent, authoritarian regimes adapt quickly to abusing gaps and loopholes in democratic systems and using IFFs to influence domestic and international politics. Countries in SEE are particularly vulnerable due to their **unregulated interest representation, lack of ownership transparency, and ineffective anti-money laundering enforcement**. Moreover, the region is plagued by high levels of corruption, particularly at the hands of local oligarchs and authoritarian politicians whose modus operandi, interests, and ideologies often overlap with those of Moscow and Beijing.³⁸ Foreign authoritarian actors exploit these gaps to

³⁸ Shentov, O., Stefanov, R., Todorov, B. (eds.), *Geopolitics, State Capture, and Peak Corruption: What is Next for Anti-Corruption in the Western Balkans*, SELDI, 2022.

covertly finance politicians, agents of influence, and media, and to entangle local governments and oligarchic networks in large-scale infrastructure projects with unclear flows of funding streams and choice of contractors and sub-contractors. These activities have created and sustained **dependencies throughout SEE** that have proven to be stable over time, even when faced with the overwhelming international condemnation of Russia's brutal invasion of Ukraine in February 2022.

Illicit finance and media capture

While evidencing IFFs in any economic sector is difficult, investigations on **illicit finance in the media landscape** are often directed by anomalies in the content and editorial policies of influential outlets. For example, an outlet might suddenly abandon its neutral or critical stance toward a foreign large-scale infrastructure project in favor of a supportive tone. This was the case in Bulgaria in 2014 when several widely read outlets appeared to suddenly engage in a promotional campaign for Russia's now-defunct South Stream natural gas pipeline, devoting a significant volume of articles that extolled the supposed benefits of the project. The campaign lasted approximately three months before subsiding as suddenly as it had appeared. Notably, the outlets in question remain closely associated with politically-connected informal oligarchic networks whose interests often overlap with those of the Kremlin, particularly in the energy sector. Such content anomalies are common in the region and are often perceived as indicating non-transparent paid content promotion.

There have been some instances of **media ownership by individuals with questionable sources of income** and suspected ties to high-level corruption across SEE. In other cases, content has reportedly been influenced through government funding that is secured by ruling elites that have been repeatedly implicated in financial fraud or corruption scandals. Led by long-time Putin ally Miroslav Dodik, the government of Republika Srpska has provided extensive subsidies to local outlets, totaling tens of millions of dollars.³⁹ Notably, Dodik is the subject of several rounds of sanctions by the United States for "significant corruption and destabilizing activities".⁴⁰ These sanctions also targeted Alternativna Televizija (ATV), one of the most influential outlets in Republika Srpska that is alleged to be under the control of Dodik and his family.⁴¹

Similar dynamics exist in regard to **content providers within the telecommunications industry**. The Pandora Papers revealed that the Chinese tech giant Huawei transferred over USD 1 million in various consultant fees to Igor Jecl, a former executive at the state telecom company Telekom Srbija, through offshore entities in Panama and the British Virgin Islands in 2014-2016. The offshore structure used to transfer these funds was set up by a prominent Serbian lawyer with business ventures in the media sector that had benefitted from significant investments from Telekom Srbija.⁴²

³⁹ Milojevic, M., *Media Landscape in Republika Srpska: Polarization and Financial Dependence*, 2018.

⁴⁰ Department of the Treasury, *Treasury Sanctions Milorad Dodik and Associated Media Platform for Destabilizing and Corrupt Activity*, Press Release, Washington DC, 2022.

⁴¹ SEENPM, *How a BiH Media Company Got On the US Sanctions List*, 2022.

⁴² Doicinovic, S., and Radojevic, V., *Chinese Tech Giant Huawei Had Secret Offshore Contracts With Men Linked to Serbian State Telecom Company*, OCCRP, 2021.

Illicit financial flows in media and related sectors are a **key challenge to journalistic freedom** in the region, pluralism and sustainability. Simultaneously, independent journalism is crucial for exposing the use of dirty money to influence large-scale business ventures, political initiatives, and public perceptions.

REGIONAL PATTERNS OF MEDIA CAPTURE

Media capture poses a significant danger to media freedom in the SEE region, as it impedes opportunities for pluralistic media coverage and hinders the development of impartial journalism. Media capture concerns both the **material aspects** of the media sector, i.e. the business arrangements, ownership structures, and financial flows of media companies, and the **ideational aspects**, namely the content and editorial policies of outlets, as well as the overriding perceptions among managers, editors, and journalists. Media capture in the Balkans is **most often conducted through economic coercion**, rather than direct ownership or brute censorship by governments.

There are significant discrepancies between countries in the extent to which oligarchic networks are involved in their respective media sectors.⁴³ The process of **oligarchization** refers to the concentration of political power and decision-making in the hands of a small group of wealthy business elites or corporations, most often to the detriment of the broader public interest. The phenomenon is most pronounced in the Bulgarian media sector, where the market is most liberalized and where key media groups are usually part of larger, complex business networks that cover several sectors of the economy. The Croatian media market has similar traits though to a lesser extent. In contrast, the majority of mainstream media in Albania and Serbia are closely **aligned with or informally controlled by the political parties in power** or by close associates of ruling politicians. Most of the media sector in these countries is directly influenced by government channels, such as provision of access to information or preferential economic treatment. In Bosnia and Herzegovina, Montenegro, and North Macedonia, the largest outlets are **state-owned** and typically follow closely the official governmental line.

Media capture is an acute vulnerability in the context of Russian and Chinese malign influence and disinformation campaigns. The Kremlin has long been utilizing a **network of Russia-owned and sponsored news outlets**.⁴⁴ Moscow has also taken advantage of the small media markets in the region through Russian-owned companies and their capacity to capture outlets through advertisement dependency. Linguistic and cultural similarities is another vulnerability that has significantly amplified the spread and reception of pro-Kremlin disinformation.

Chinese media outlets most often use the information infrastructure already supported or created by Russia or local oligarchic or political networks to disseminate **pro-Chinese disinformation** narratives. Due to poor journalistic standards and the mass republication of narratives originating from authoritarian actors, **cognitive capture** in the region is extensive and evident

⁴³ The following analysis is based on systematic review of mainstream online news outlets from the eight Balkan countries involved in the current study.

⁴⁴ Filipova, R., Vladimirov, M., and Gerganov, A., *Tackling Kremlin's Media Capture in Southeast Europe*, Sofia: Center for the Study of Democracy, 2021.

in every layer of society, including politicians, government representatives, law enforcement officers, judicial officials and journalists.

Box 1. Taxonomy of media capture

In the context of public policy, “**capture**” refers to a situation where private interests or individuals exert undue influence over government institutions, policies, or regulations to promote their own interests, rather than the public interest. The term is often used to describe a situation where regulatory agencies, public institutions, or elected officials are “**captured**” by powerful interest groups or individuals, and act in their favor instead of serving the public interest. The term was widely used after the 2008 financial crisis to describe how financial regulators failed to adequately regulate financial institutions.

By extension, **media capture** refers to a situation where political or economic actors exert undue influence over key outlets to advance their interests, typically to control or manipulate public opinion, suppress dissent, or secure favorable coverage. This can include the direct ownership or control of media outlets by political or business elites, as well as indirect forms of influence such as advertising revenue, subsidies, and selective distribution of government information.

Based on American economist and Nobel laureate Joseph Stiglitz’ taxonomy of media capture, it is generally accepted that the phenomenon has four dimensions:

Government capture is the most common form of media capture. It frequently involves some form of media censorship through regulations or outright prohibition. In the Balkans, it is more commonly observed under the form of government subsidies and provision of public procurement, as well as preferential access to newsworthy figures and events of the government.

Ownership capture is the control of media through its direct ownership and influence over its editorial board. The principal difference between media capture and standard regulatory capture is ownership. One cannot directly and openly purchase a regulator, however, wealthy individuals and businesses can and do purchase media. They can do so to advance their political philosophies, for financial reasons, or to limit the possibility for outlets to publish sensitive or critical information related to them.

Advertising capture occurs when advertising revenues (either from the government or from the private sector) are weaponized as a financial incentive and turn into a means of exerting editorial control over outlets.

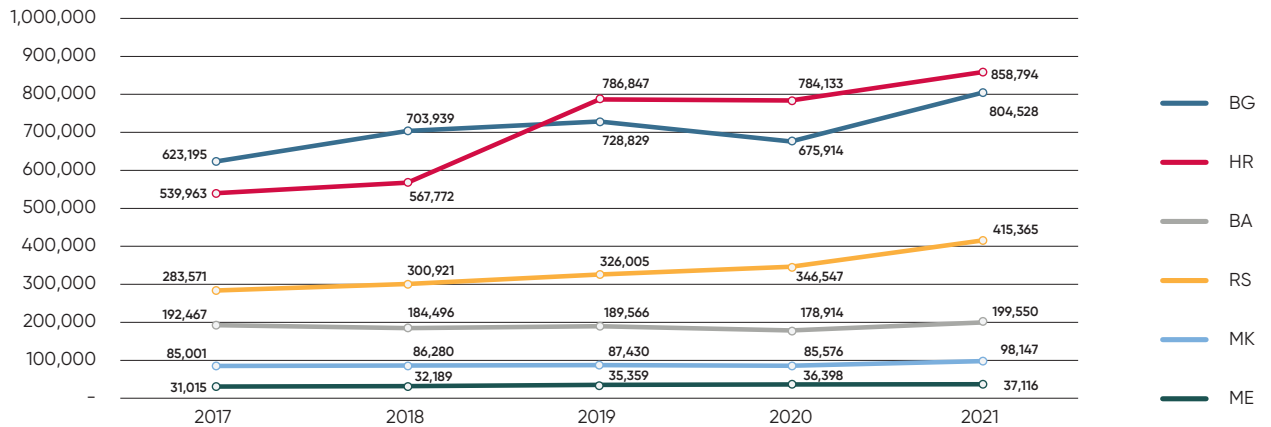
Cognitive capture is the most intriguing form of media capture and also the hardest to detect. Cognitive capture pertains to how journalists perceive and understand the world, and as a result, how they present it in their reporting. The media sector’s significant role in shaping the perceptions of the general public means that if a critical mass of outlets is captured cognitively, their coverage leads to the acceptance of ideas in society that align with the interests of the captors.

Source: Center for International Media Assistance (CIMA), *In the Service of Power: Media Capture and the Threat to Democracy*, Washington DC: National Endowment for Democracy, 2017.

The primary mode of exercising control over media and their content in the region is through **government capture**, whereby ruling politicians exploit their executive authority to establish their preferred media outlets as the dominant ones in the market. This practice is prevalent and has been known to stifle press freedom, promote government propaganda, and limit citizens’ access to diverse sources of information. Ruling elites support favored outlets

through **selective and non-transparent public procurement procedures** that skew the market and lead to monopolization. As the media market stagnates as a result, the effects of government funding and the financial inequality it creates become even more pronounced. Outlets in the region are also controlled through **over-regulation, censorship, and violence** (and other forms of repression) towards independent journalists.

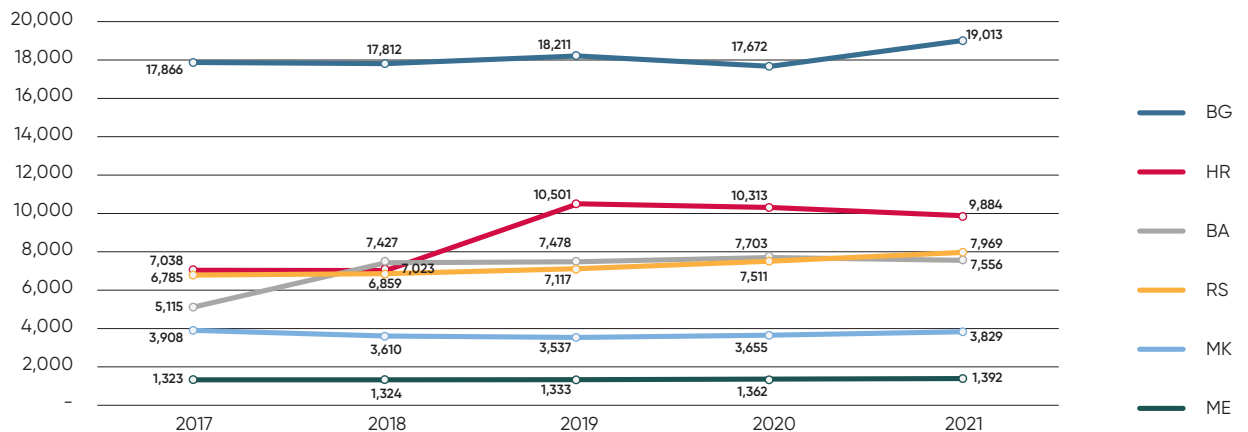
Figure 4. Operating revenues of the media sectors in the Balkans (2017-2021) (EUR thousand)

Source: CSD based on data from corporate databases.

The economic performance and size of the media sectors across the region vary substantially. The **media markets** in Bulgaria and Croatia are much bigger than those of the countries of the Western Balkans, including the one in Serbia. These three markets, and in particular Croatia and Serbia grew considerably between 2017 and 2021. With the exception of Montenegro and Serbia, the COVID-19 pandemic had a measurable negative effect on operating revenues throughout the region in 2020, but turned back positive by the end of 2021. The pandemic also coincided with stagnation or decline in the media workforce of Bosnia and Herzegovina, Croatia, Montenegro and North Macedonia.

Figure 5. Number of employees in the media sector by country (2017-2021)

Source: CSD based on data from corporate databases.

Compared to the rest of the region, the media markets in Bulgaria and Croatia are significantly larger in terms of operating revenue and number of employees. In both EU members, the markets are diverse and competitive, dominated by private enterprises while state-owned outlets play a limited role. Nevertheless, they have considerable **concentration**, with the five largest media companies by operating revenue controlling close to half of the sector (47%) in Bulgaria and slightly more than half (51%) in Croatia. While the private ownership of the largest companies allows for nominal independence from the government, in practice these outlets tend to be closely associated with and exposed to the interests of local political and economic networks, which is reflected in their content and editorial policies.

The tendency toward **media ownership concentration and monopolization** are one of the prime reasons for media capture traits in the media sectors of Bulgaria and Croatia, such as self-censorship, lack of transparency in media ownership, and growing distrust towards the press. Concentration and ambiguous ownership of media continue to pose significant risks to the media market's development and have a direct impact on the freedom and quality of media in the two countries.

Box 2. Russian and Chinese-owned outlets in Serbia

Russia and China's direct influence on the Serbian media sector is limited. Although the influence of pro-Russian sources is one the highest in the region, Russian state-controlled outlets are limited to Sputnik Srbija whose materials are offered free to local outlets and many local radio stations broadcast Sputnik news.⁴⁵ Yet, numerous grey zone nationalist and pro-Russian websites directly relay the information from pro-Russian sources.⁴⁶ In many cases, this information coincides with the anti-governmental discourse these gray zone websites are nurturing.

Similarly, China Radio International is the only Chinese state-owned media active in Serbia. While important for constituting a separate leg of Russian and Chinese influence, these sources are secondary when it comes to the scale of their influence.

The leading providers of pro-Russian and pro-Chinese information are the media that are considered close to Serbia's currently ruling elite, which controls the most important outlets in the country.^{47,48} The only tycoon with significant media presence is Predrag Rankovic Peconi, owner of TV Happy. While some local observers link him to Russian interests, such claims are yet to be independently verified or proven.⁴⁹

When it comes to political influence, SEE media sector's dependence on **nontransparent public funding** presents a particular challenge⁵⁰. The

⁴⁵ Filipova, R., Vladimirov, M., and Gerganov, A., *Tackling Kremlin's Media Capture in Southeast Europe*, Sofia: Center for the Study of Democracy, 2021.

⁴⁶ Novakovic, I., Albahari, N., and Bogosavljevic, J., *Vulnerability Index – Serbia*, Bratislava: Globsec, 2021.

⁴⁷ Velebit, V., *Proruski narativ u srpskim medijima* [Pro-Russian narratives in Serbian media], 2019.

⁴⁸ Interview with a Serbian media expert, July 13, 2022.

⁴⁹ Interview with a Serbian media expert, July 13, 2022.

⁵⁰ According to the president of the Croatian Journalists Association Hrvoje Zovko and investigative reporter Hrvoje Šimičević.

Croatian media has never fully recovered from the financial weakening it underwent as a result of the 2008 financial crisis and the following seven years-long recession. This sudden loss of capital meant lay-offs in the newsrooms, thus impacting the quality of reporting. Having to compensate for the loss of advertising revenue, the Croatian media became increasingly dependent on funds distributed by national, regional and local government bodies, who regularly sponsor content or conferences organized by the media. The allocation of said funds is often non-transparent and comes as a result of direct deals between the publisher and state bodies. This type of arrangement affords politicians who control access to public funding with a strong leverage over the media. This is especially true for local media, who are often entirely dependent on funds they receive depending on decisions by local and regional politicians.

Diminishing trust in the media due to ownership concentration and undue political influence is one of the primary societal vulnerabilities to disinformation throughout the region. In 2022, an average of 62% of people in the Western Balkans considered the media sector to be politically dependent. Kosovo and Montenegro having the lowest levels of media trust at 21% and 23%, respectively. North Macedonia and Serbia had the highest levels of trust at 36% and 34%, respectively.⁵¹ Regional surveys covering the Western Balkans (excluding Albania) indicated that an average of 38% of people in the region consider media in their country to be **unfree** in 2022.⁵² Decrease in media trust has been the most pronounced in Albania where it fell dramatically from 81% in 2020 to 51% in 2021.⁵³ Similarly, the level of trust in the media in Bulgaria is generally low, with studies indicating a trust rating of around 50% in 2021.⁵⁴ Together with Bulgaria, in 2021 Croatia was one of nine EU members where respondents with “low or no trust” in the media represented the largest share (48%) compared to those with “medium” (27%) or “high” (25%) trust in the media.⁵⁵

Traditional media, particularly **television**, tends to be the most used and trusted source for news in the region, but also one where uncritical and pro-government narratives are dominant. **Online media** is the second most consumed source of information (22%) and provides the primary infrastructure through which pro-Kremlin narratives are proliferated. Similar to the rest of the region, Russian news agencies take advantage of cash-strapped Balkan news sources by providing content to local outlets for free or at extremely low cost.

⁵¹ Regional Cooperation Council, *Balkan Public Barometer*, 2022.

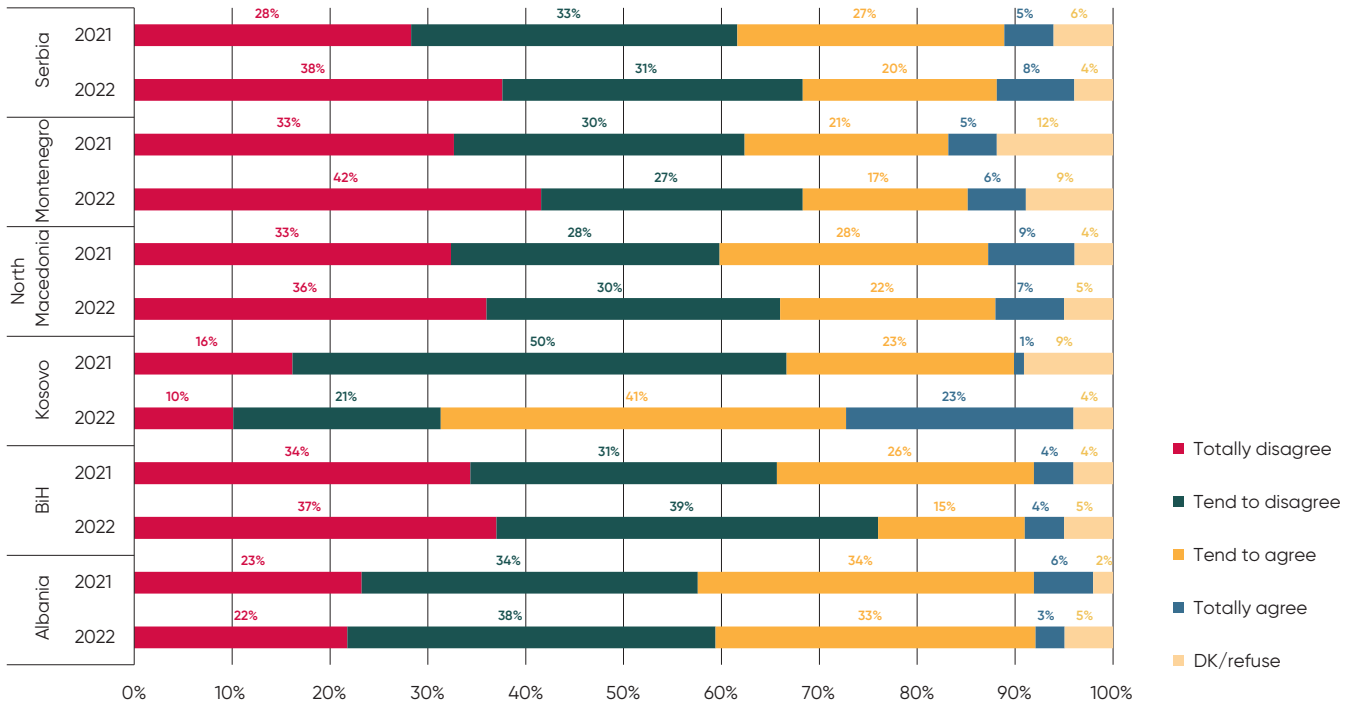
⁵² IRI Center for Insights in Survey Research, *2022 Western Balkans Regional Survey*, 2022.

⁵³ South East European Network for Professionalization of Media, *Media Trust in the Western Balkans: Together Apart*, No. 36–60, Ljubljana: Peace Institute and Tirana: SEENPM, 2021.

⁵⁴ Hristova, K., „Доверието в медиите е рекордно ниско заради фалшивите новини“ [*Trust in media is at a record low due to fake news*], *Capital*, February 2, 2022.

⁵⁵ European Commission, *Standard Eurobarometer 94- Winter 2020-2021 “Media use in the European Union”*, 2021.

Figure 6. Do you agree that the media is independent of political influence? (2021-2022)

Source: Regional Cooperation Council (2022). Balkan Public Barometer.

Government capture

Government capture, in combination with cognitive capture is the most potent channel for foreign influence peddling in the countries of SEE. As democratic institutions have not taken good hold in the region, **public and state-owned media are easily turned into influence tool** of the government of the day against political opponents. The high political fragmentation and the existing bilateral disputes in SEE, push parties and political leaders to often compete for influence through engaging with foreign authoritarian powers. This provides a potent loophole for influence, which is the more pronounced, the more concentrated and captured the domestic media market is.

Democratization in the 1990s was associated with the **liberalization of the media market** in SEE. However, up to 2021 this process was arguably successful only in Bulgaria and Croatia as the largest media outlets in Bosnia and Herzegovina, North Macedonia, Montenegro and Kosovo are still owned by the states. The media markets in these countries are stagnating and have limited space for new and independent actors. While media regulations are supposed to uphold the principles of media freedom and independent journalism, the respective governments continue to yield **influence over editorial decisions**. In Albania and Serbia, the largest media outlets are owned by actors aligned with the political interests of the respective governments and silencing opposition voices.⁵⁶

The media sector is controlled in the same way other sectors are victims of state capture mechanisms such as **political appointments, preferential treatment** for certain actors and **non-competitive distribution of public**

⁵⁶ According to interviews with media experts from the respective countries.

procurement. In these cases, in SEE, it is the government that appoints the decision-making positions such as members of the editorial board or other management positions. Governments also yield influence due to being the main source of financing not only through advertisements but also through state projects and co-financing. Since the media markets in the Western Balkans are small, the government remains the main and largest source of revenue while other companies are small in number and size and cannot be reliable for financing.

Media regulations in SEE have generally failed to prevent the concentration of funds into particular media outlets, nor have they delivered transparency when it comes to the procedures for obtaining state subsidies. In fact, media regulations are very often shaped or implemented in such a way as to facilitate forms of political and/or oligarchic influence. For example, in 2013, the Croatian Parliament adopted a new VAT Act, whereby a reduced rate of 5% was applied to the newspapers that publish at least 25,000 words per issue. The changes were targeted particularly at 24sata, which was often critical towards the ruling Social Democratic Party (SDP).⁵⁷ In Bosnia and Herzegovina and Montenegro, local medias are predominantly dependent on local authorities, who very often influence their content in a very direct manner.⁵⁸

In Montenegro (Radio-Televizija Crne Gore Jp), Bosnia and Herzegovina (Poste Srpske A.D., Radio-Televizija R.S. J.P.) and North Macedonia (Makedonska Radio Televizija Skopje Doo), the largest media groups are owned by the government and they receive **disproportionately large share of the public funds** for media support. At the same time, the low level of transparency of media ownership and their finances allows the unaccountable influence into private media content and editorial policy by certain political groups.

Political elites in **Montenegro** view the National Public Broadcaster Radio and Television of Montenegro (RTCG) as the most **powerful media weapon** in pushing through their political messages and priorities. This primarily refers to the news program and special shows that deal with political and social issues. RTCG broadcasts four television channels (1st and 2nd program, Satellite program, and Parliamentary channel), two radio channels, and publishes information through the electronic Portal RTCG. RTCG is mostly financed from the state budget, and its subsidy amounted to EUR 13 million for 2021. Additionally, RTCG is allowed to generate revenues by performing commercial services, which added EUR 1.3 million to its budget in 2021.⁵⁹

The European Commission has repeatedly criticized RTCG for biased reporting and unchecked political influence over its editorial policies and content. However, the EC assessed highly the changes in the independent oversight on the media after 2021, and noted that the public broadcaster

⁵⁷ Verhoeven, P., Jugo, D., Jakopović, H. and Ciboci, L. (Eds.), *Living in Crisis Mode – Time to Reconsider Definition, Meaning and Practice?*, Zagreb: Edward Bernays University College, 2018.

⁵⁸ Dvorak, A. et al. (eds.) *Vibrant Information Barometer 2022*, Washington DC: IREX, 2022.

⁵⁹ According to RTCG's annual financial reports for 2021 and 2022.

started to feature politically more diverse content.⁶⁰ RTCG's website follows editorial guidelines, and is assessed as having a balanced content policy.

Box 3. Russian influence through government control in Bosnia and Herzegovina

In Republika Srpska (BA-SRP) the public news agency SRNA and the public broadcaster, Radio Television of Republika Srpska (RTRS), are under the firm grip of the ruling party and local government, and serve, by extension, Russia's propaganda networks. In their reporting, SRNA and RTRS are routinely producing and carrying one-sided media products from Russian state-controlled media like RIA Novosti and Sputnik. This has remained a dominant practice during the 2022 pre-election campaign, as the ruling party in the BA-SRP was supported personally by Vladimir Putin during his meeting with BiH Presidency member Milorad Dodik on 20 September 2022.⁶¹ Since the invasion of Ukraine began, BA-SRP and its public media became particularly active in disseminating Russian propaganda, and established their own reporting structure⁶² from Ukrainian occupied territories by placing a journalist there in the Russia controlled areas.

In Albania, there is no legal regulation on ownership which has enabled ownership concentration in the hands of people with close, albite informal, connections to the ruling elites.⁶³ Some 56% of the media sector in Albania is owned by Samir Mane through S&T Albania and Office Center, who is seen as very close to the Prime Minister Edi Rama.⁶⁴ This media **ownership concentration** undermines freedom of speech by reducing the choice of employment for journalists, resulting in (self-)censorship. Often, the audio-visual licensing regime and its selective implementation leads to ownership and market concentration, which is the case for example in both Albania and North Macedonia.⁶⁵ In Kosovo, only television and media registered as companies are obliged to disclose ownership data on an annual basis, which prevents proper oversight of the media market and allows for media outlets to operate without clarity of the final beneficial owner.

In the last decade, audio-visual and online media boomed in Albania, while printed media continued to decline. Audio-visual media ownership is concentrated in the hands of a few powerful individuals with political clout who also control some of the country's most lucrative economic assets. A similar pattern is observed in Serbia, where the largest media groups (except Ringer Axel Springer Doo Beograd), despite being privately owned, are

⁶⁰ European Commission, *Montenegro 2021 Report*, Brussels, 2021.

⁶¹ Karcic, H., *Putin's most loyal Balkan client*, Foreign Policy, October 7, 2022.

⁶² Raskrinkavanje, *Russian propaganda in the program of the public broadcaster*, May 17, 2022.

⁶³ Interview with country correspondent.

⁶⁴ Samir Mane's companies benefitted from the government's credit instruments during the Covid pandemic. Albcrhome and smaller retail stores benefitted from the government loans during the crisis for over 1 billion leks. See: Bogdani, A., *Albania's 'Moneyed Men' Reap COVID-19 Relief despite Government Vow*, BIRN, 2020.

⁶⁵ Dvorak, A. et al. (eds.) *Vibrant Information Barometer 2022*, Washington DC: IREX, 2022.

closely related and respectively aligned to President Alexander Vucic and his party. These media groups receive priority public financial support, and in return ensure favorable government coverage. Authorities also control two other vital financial flows for the media: public procurement of media services and state advertising.

The largest threat to independent media reporting in Croatia comes from large financial donors, such as public bodies and wealthy private individuals and companies.⁶⁶ Media in Croatia are also highly vulnerable to strategic lawsuits against public participation (known as SLAPP lawsuits) intended to intimidate and silence critical actors.⁶⁷ The European Federation of Journalists has repeatedly stressed the importance of this problem. According to the most recent data collected by the Croatian Journalists Association, in 2022 there were at least 951 ongoing lawsuits against journalists, with requested compensation totaling more than EUR 10 million.⁶⁸ A similar trend has been visible also in Bulgaria, which registered in 2023 its highest value such single SLAPP case, totaling more than EUR 0.5 million.⁶⁹

Advertisement capture

As a main source of funding, advertisement is one of the oldest and best studies forms for exerting editorial influence over media. The advertisement market in SEE is diverse. Croatia and Bulgaria's more liberalized media markets stand out from the rest of the region since advertising practices in these countries have moved **from traditional to digital services** and social media outlets at a much faster pace. This transformation is also visible in the rest of the Balkans but to a lesser degree. Nevertheless, **television** remains the medium with the highest advertising revenue in the region, including Bulgaria and Croatia, due to being the most used medium for information consumption.

Digital media has increased significantly in revenue in SEE. For example, the Croatian Association of Digital Publishers (HUDI) claimed in June 2022 that clients spent a total of EUR 220 million on digital advertisement in **Croatia** in 2021.^{70,71} On the other hand, due to the print press losing its readership, it has marked the highest decline in advertising revenue (-31%).⁷²

⁶⁶ According to the President of the Croatian Journalists Association Hrvoje Zovko and policy analyst and anti-corruption expert Duje Prkut.

⁶⁷ HND, "Istraživanje HND-a: broj tužbi protiv novinara i medija u porastu, aktivno njih najmanje 951" [HND Research: The Number of Lawsuits against Journalists and the Media is Increasing, at Least 951 of them are Active], March 30, 2022.

⁶⁸ Dvorak, A. et al. (eds.), *Vibrant Information Barometer 2022*, Washington DC: IREX, 2022.

⁶⁹ Bulgarian National Radio, „Един милион лева за цитиране на публична информация, или за свободата на медиите“ [One million leva for citing public information, or for the freedom of the media], March 23, 2023.

⁷⁰ The Croatian Association of Digital Publishers, "Na digitalno oglašavanje u Hrvatskoj u 2021. potrošeno milijardu i 657 milijuna kuna" [One billion and 657 million kunas were spent on digital advertising in Croatia in 2021], July 6, 2022.

⁷¹ They didn't publish a detailed breakdown of this data. The Croatian Association of Communications Agencies (HURA) estimates the size of the online media advertising market at EUR 90 million. Earlier estimates by HURA were more conservative, putting the total size of the media advertisement market in Croatia in 2021 at EUR 200 million. See: Croatian Association of Communications Agencies, *HURA Media AdEx medijska potrošnja*, 2022.

⁷² In 2021, HURA estimated TV ads to account for 51%, radio for 7%, print for 9%, online for 23% and out-of-home advertising for 8% of the total media advertising market.

In **North Macedonia** ownership and transparency of the online space are not consistently regulated. There is no precise data about the income in the online sector, but according to some estimates, the total revenues stood at around EUR 3.5 million for 2019, while the market share of the first four digital information media was around EUR 1.5 million, or 42.1% of the total revenues in this sector. There is no precise data about the income in the online sector, but according to some estimates, the total revenues in the TV and radio industry in 2020 amounted to 2,382.61 million denars (EUR 38 million).⁷³ More than half of the revenues went to commercial television – 1,217.88 million denars (51.12%). The National Broadcasting Service earned revenues in the amount of 1,012.19 million denars (42.48%), and the revenues of commercial radio stations amounted to 152.54 million denars (6.4%).⁷⁴ In the revenues structure, the most significant share was the income from advertising – 46.30%. The national budget contributed with 35.96%, and the remaining 17.74% came from other sources.

Box 4. Russian companies advertising in Croatia

At least two companies connected to Russia are among the largest media advertisers in Croatia: Energia Naturalis Group and Fortenova Group. Energia Naturalis is the owner of Prvo Plinarsko Društvo (PPD), Gazprom's gas trade intermediary in Croatia, and the entire group is owned by Pavao Vujnovac. Mr Vujnovac is also a large shareholder in Fortenova, holding 29 percent of the company, according to himself and his associates.⁷⁵ Other major shareholders in Fortenova include the Russian state-owned bank VTB and Indotek Fund, owned by the Hungarian billionaire Dániel Jellinek. Indotek acquired 42% of Fortenova shares after the Russian state-owned Sberbank was forced to terminate its Croatian branch and sell its shares in Fortenova due to falling under EU sanctions after the beginning of Russia's invasion of Ukraine. Another important advertiser on the Croatian market is the retail chain Pevex, also co-owned by Mr Vujnovac. As an influential businessman whose companies are an important source of advertising revenue, media outlets largely avoid critical media coverage.⁷⁶

Tellingly, Croatian media refrains from reporting on the activities of these companies. The influence PPD has on Croatia's media sector proved strong enough to censor an elected member of parliament. Sandra Benčić, a representative of the Green Left, spoke in the Croatian parliament in June 2022 about a controversial real estate business deal involving the owner of PPD, several of his close associates, and a high ranking official of the Croatian national intelligence agency SOA.⁷⁷ Several online news media published articles about her speech, only to remove them from their websites hours later.⁷⁸

⁷³ Agency for audio and audiovisual media services, *Audio and audiovisual media services market analysis 2020*.

⁷⁴ Agency for audio and audiovisual media services, *Audio and audiovisual media services market analysis 2020*.

⁷⁵ Tašler, M., "Damir Spudić: Za preuzimanje Fortenove Pavlu Vujnovcu trebalo bi više od milijarde eura" [Domestic digital growth confirmed by IAB Croatia: Online advertising in Croatia reached almost 90 million euros], May 5, 2022.

⁷⁶ According to investigative reporter Hrvoje Šimičević.

⁷⁷ Šimičević, H., "Kvadratura Ploča", *Novosti*, June 25, 2022.

⁷⁸ Šimičević, H., and Borković, G., "Gdje nestaju tekstovi o SOA-i partnerima šefa PPD-a", July 1, 2022.

In **Albania**, advertisers have high influence over media content due to lax regulations and non-transparency in the advertising market. Public funds and government advertisements are channeled in the largest media outlets in the country. Television outlets were the primary beneficiary of the majority of these funds in 2022, taking 80% of the market, with three national television stations accounting for 70% of the whole advertisement market.⁷⁹ Similarly in **Bosnia and Herzegovina**, most of the revenue of media comes from the government through grants, subsidies, and commercial outlets, and local media is dependent on local governments for financing.⁸⁰ However, access to such funds is typically reserved for media close to the ruling parties in the cantons.

In **Serbia**, government interests influence the advertising market primarily through large state-owned companies or private enterprises that are closely connected to ruling elites. The majority of advertisement revenue coming from such companies goes to pro-government media, creating a vicious cycle.⁸¹ Similarly, financial incentives for the local media are largely coming from local authorities which thus receive a say in shaping editorial policies in such a way that local media broadcasts the activity of the respective local authorities instead of independent content.

Cognitive capture

Cognitive capture denotes that reporters and journalists themselves influence content by reflecting their own perceptions and worldviews or those of their customers onto their media products. If journalists themselves are conspiracy theorists, anti-vaxxers, pro-Kremlin oriented, etc. these worldviews are echoed in the media environment and become engrained in popular beliefs over time, depending on the consumption of media outlets in the state. The information that is circulated in the background media environment creates underlying assumptions, which influence both the regulatory bodies reporting information and the public. Since, in SEE information is mostly sought via **television and online media portals**, those media types will be the most critical in establishing public opinion and setting the stage for accepting certain narratives.

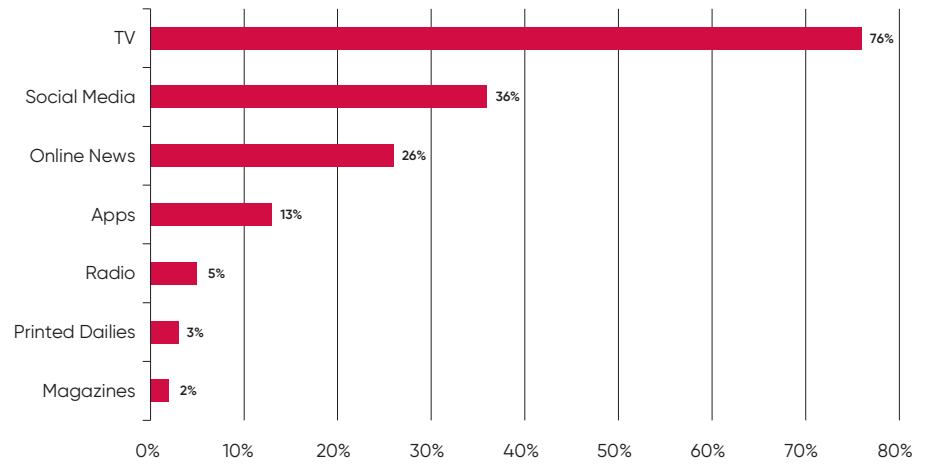
The very nature of the business model of outlets that proliferate **hyper-sensationalist** content and conspiracy theories creates a number of financial incentives and technological enablers for the dissemination of false information: the greater the **desire for popularity**, the greater the temptation to share polarizing and attention-grabbing content that has not been subjected to any form of factual verification. Lack of regulation and difficulties with online information validation create an alarmingly conducive climate for disinformation and other types of propaganda. Critical events such as the COVID-19 pandemic and Russia's invasion of Ukraine triggered a resurfacing of **anti-systemic and conspiratorial sentiments** and **reinforced the existing polarization** in the already divided societies in SEE.

⁷⁹ Dvorak, A. et al. (eds.), *Vibrant Information Barometer 2022*, Washington DC: IREX, 2022.

⁸⁰ Interview with a Serbian CSO expert, July 15, 2022.

⁸¹ Dvorak, A. et al. (eds.), *Vibrant Information Barometer 2022*, Washington DC: IREX, 2022.

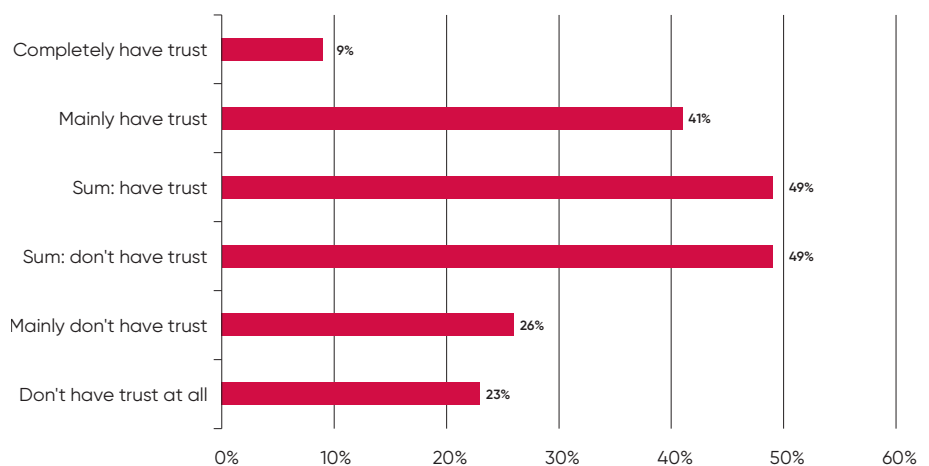
Figure 7. News sources in North Macedonia in 2021

Source: NDI, North Macedonia Public Opinion Research: Democracy, Geopolitics, Disinformation, 2021.

In **North Macedonia**, citizens are evenly divided over trust in media reporting. Half of them trust the media, while the other half claim, they do not trust the media (49% each). This division, especially in the media landscape is not only because of the business interests, identity issues, and because of party-political affiliations, but a huge influence in this polarization lies in the ethnic and language differences of the population. Among the main reasons for distrust in the media is the perception that certain media are under political influence and that they are spreading misinformation and propaganda.⁸² Eighty-seven percent of citizens surveyed in 2021 believe there is disinformation in the media.⁸³

Figure 8. Trust in TV, radio, newspapers and online news sources in North Macedonia in 2021

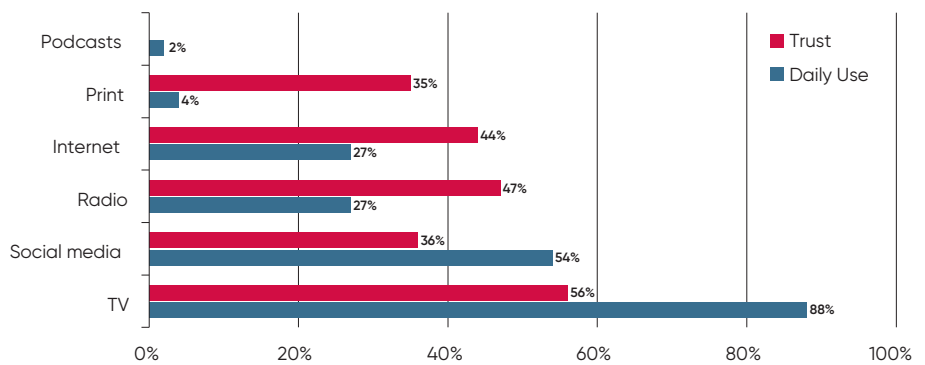
Source: Ipsos Strategic Marketing (2021), Trust in the media – North Macedonia.

⁸² The Macedonian Media Institute (MIM), *The Future of the Audiovisual Media Industry in Macedonia*, 2018.

⁸³ NDI, *Public Opinion Research: Democracy, Geopolitics, Disinformation*, 2021.

With 88% of people watching television every day, **Bulgarians** ranked as the third highest users of TV in the EU in 2022.⁸⁴ On the other hand, the country was at the bottom of the EU-27 in the consumption of written press, with only 4% of people reading news on a daily basis, and the second lowest in the EU in regard to radio consumption (27% listened in on a daily basis in 2022). In terms of online sources, 27% of respondents said they used the internet every day, which was the second lowest in the EU. In 2022, some 54% of Bulgarians said they used online social networks every day, which was above the EU average of 44%. Worryingly, Bulgarians held **among the highest trust in internet sources** in the EU-27, with 44% compared to an EU average of 34%). Only 35% were distrustful of online sources, significantly lower than the EU average of 54%.⁸⁵

Figure 9. Daily media use and trust in media in Bulgaria in 2022

Source: European Commission, *Media use in the European Union: Report, 2022*.

In 2022, some 55% of Bulgarians claimed to have been “very often” or “often” exposed to **disinformation and fake news** in the preceding seven days.⁸⁶ Simultaneously, 67% felt confident they can identify disinformation compared to an EU average of 64%. Given the pervasive presence of disinformation in Bulgaria’s information landscape, including mainstream public broadcasters, an inability and overconfidence to detect disinformation reflects **lower levels of information and media literacy** and the country’s vulnerability to information manipulation and interference. High levels of consumption and trust towards online sources raise the question of the critical perception of the quality of sources.

The 2019 IREX “Media Sustainability Index demonstrates that Bulgarians have access to a diverse range of media outlets, whether cable, online, broadcast, or print, from both domestic and foreign sources.⁸⁷ Nevertheless, the research notes that a variety of media outlets (i.e. external pluralism) has not translated into **media pluralism** in the sense of having a plurality of voices, opinions, and analyses (i.e. internal pluralism).

⁸⁴ European Commission, *Media use in the European Union: Report, 2022*.

⁸⁵ European Commission, *Media use in the European Union: Report, 2022*.

⁸⁶ European Parliament, *Media & News Survey 2022, 2022*.

⁸⁷ Dvorak, A. et al. (eds.), *Media Sustainability Index 2019: The Development of Sustainable Independent Media in Europe and Eurasia*, Washington DC: IREX, 2022.

Geopolitical public attitudes in the region are largely based on the exploitation of historical and cultural connections. Media narratives are capable of taking hold within society due to the already established opinions based on the recent past, its (ab)use by politicians to yield public support and cultural connections to countries like Russia or economic ties with China.

In **Serbia**, following years of pro-Russian and pro-Chinese propaganda coming from government-leaning or – controlled media sources, which reporting has at best been neutral about the EU, and primarily negative about NATO and the US, the Serbian public has become **very receptive towards positive and unreceptive towards negative news about Russia and China**. The propaganda has been chiefly built on cultural and historical proximity and connections between Serbs and Russians, as well as on the negative sentiments about the West, primarily based on the historical experience of the Yugoslav Wars (1991-2001), and in particular the 1999 NATO bombing of Serbia. For example, the projection on the US embassy in Moscow of the number of days of NATO bombing is still very present in Serbian discourse and has been reinvigorated during the war in Ukraine.⁸⁸ The war in Ukraine has **polarized the Serbian public**. The latest opinion polls reflect this – the number of Eurosceptics has increased – more than 50% of people oppose Serbia's membership in the EU, and more than 80% oppose introducing sanctions on Russia.⁸⁹ These results represent a change as the support for EU membership has been over 50% for the past several years.⁹⁰

Similarly, in **Bosnia and Herzegovina**, the public remains divided regarding their opinion towards the key global powers.⁹¹ This is attributed to historical, cultural, religious, ethnic and other connections that particular ethnicities in BiH and neighboring countries have with key European and global actors. In addition to the activities of Russia's official diplomatic representation and cultural centers in BiH, Russian cultural influence is projected in Bosnia through the activities of the various **cultural and "humanitarian" NGOs and the Orthodox church**, which bears significant influence on the Serb part of the population, comprising approximately 30% of people in BiH.

The **influence of the cultural media environment** in those opinions is important to be noted, based on the ethnic identification of those surveyed. When the above stated results are broken down into BiH ethnicities, out of 41% of BiH citizens who perceived Russia as the biggest threat, 60% were Bosnians, 41% were Croats while only 6% were Serbs. In 2022, out of 25% of BiH citizens who saw China as the biggest threat, 32% were Bosnians, 31% Croat, while only 6% were Serbs. On the other hand, out of 29% of citizens who saw the USA as the biggest threat in 2022, 45% were Serbs, 33% were Croats and 20% were Bosnians who believed this was the case.

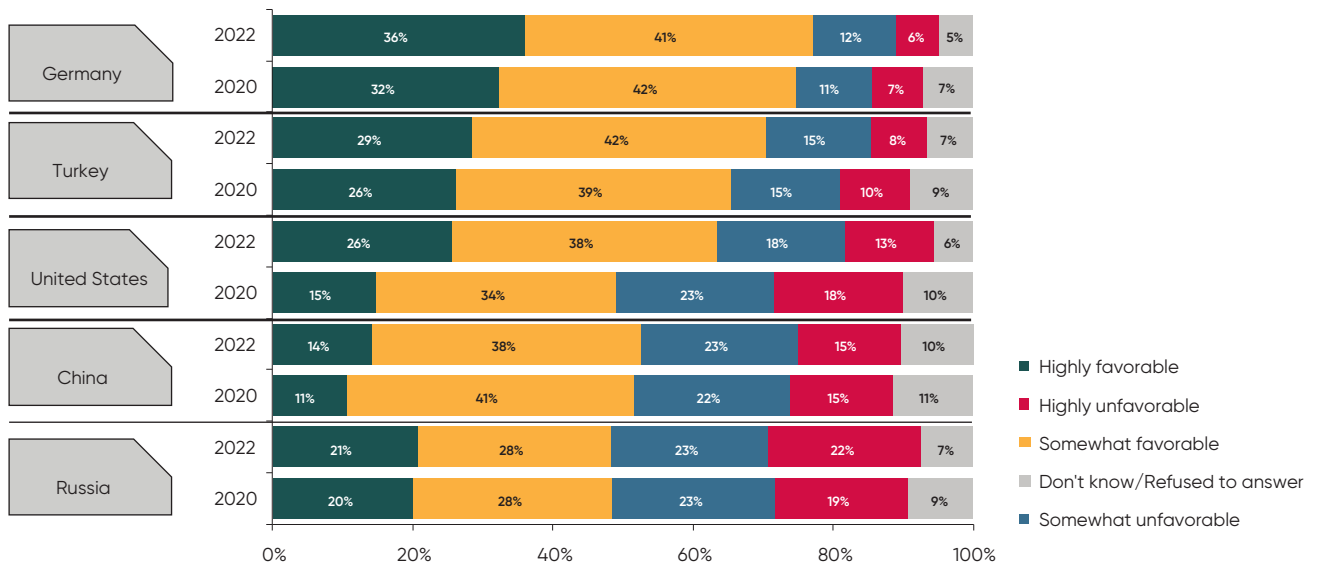
⁸⁸ Novosti online, [Руска порука американцима: На амбасади САД у Москви освануле речи – „Нећемо опростити!“ \(Видео\)](#) [Russian message to Americans: At the US embassy in Moscow the words dawned – “We will not forgive!” (Video)], March 24, 2022.

⁸⁹ S.P., “Javno mnjenje: Čak 80 odsto protiv sankcija Rusiji”, *Vreme*, 2022.

⁹⁰ See: Public opinion polls of the Ministry of European Integration 2006-2021.

⁹¹ IRI Center for Insights in Survey Research, *2022 Western Balkans Regional Survey*, 2022.

Figure 10. Public perceptions of geopolitical actors in Bosnia and Herzegovina

Source: IRI Center for Insights in Survey Research, 2022 Western Balkans Regional Survey, 2022.

Public attitudes in **Montenegro** have continuously shifted between the East and the West as Montenegro’s foreign politics has been balancing the various powers’ geopolitical interests in the country. Montenegrin’s Orthodox Christian and Slavic heritage have held strong ties with Russia throughout history, which were politically weakened when the county shifted its foreign course towards the West, resulting in Montenegro becoming a NATO member in 2017, and being a frontrunner in the process of becoming an EU member.

In June 2022, 83.5% of the Montenegrins would vote for Montenegro’s accession to the European Union.⁹² This is the largest public support for EU membership in the last five years. However, the **high level of polarization of the Montenegrin society** is better reflected when citizens are asked which geopolitical actors Montenegro should align its foreign policy with. Even though citizens have supported Euro-Atlantic integration with just a slight advantage by supporting the alignment with European Union’s foreign policy (64,3%), and the United States (46,2%), a considerable share of citizens believe that Montenegro should follow the foreign policies of Russia (41,6%), China (38,3%) and neighboring Serbia (45,7%).⁹³ This is a direct indicator of the power of Russia’s malign influence, including the use of **Serbia as a proxy**, through strategically created narratives that are being spread in Montenegro. However, malign Russian influence in Montenegro is hard to measure because it is led through proxies such as the Serbian Orthodox Church, national and local media, and the Government of Serbia. The main nationalist narrative spread by these proxies is that Montenegro must return to traditional values within the wider Orthodox community, under Russian motherhood as protector of the faith.

⁹² Delegation of the European Union to Montenegro, *Public opinion poll: citizens still highly support the EU*, 2022.

⁹³ Centre for Democracy and Human rights (CEDEM), *Political Public Opinion Poll*, 2021.

In **Albania**, only 51.84% think that Russia's influence on country's security is "negative" or "very negative", while 33.72% think Russia's influence is "neutral" and another 7.62% think it is "positive"; 6.10% cannot identify at all the nature of its influence.⁹⁴ After the Russia's war in Ukraine started the citizens are also split, only 15.1% of the citizens think that Russia poses a very large threat and another 37.1% think that Russia poses a large threat. About 15% think that Russia's actions pose a very small or no threat at all to Albania and 31.6% think the threat is small. Yet, Russia's potential or desire for meddling in Albania should not be underestimated, given recent cybersecurity attacks, which have indicated the very low level of preparedness of the Albanian public institutions to react adequately.⁹⁵

Box 5. Polarized information environments divided along ethnic lines in Kosovo reinforcing cognitive perceptions

The media market in Kosovo is divided along ethnic lines where the most media outlets are monolingual. This also reflects the topics the respective media cover and the space they provide for members of other communities in Kosovo. Moreover, these differences also affect the model of financing of the Albanian-speaking and Serbian-speaking media and the access they have to different forms of financing. Since Serbian-speaking media operate in smaller municipalities or regions in Kosovo and target a smaller community, they have limited access to the advertising market. Most of them are registered as non-profit organizations, relying on international and local donors to fund their operations.

On the other hand, most Albanian-speaking media are registered as businesses and finance their activity mainly through advertising. Furthermore, while the Kosovar government does not provide media grants, state-owned companies and other government institutions finance the media through the purchase of advertising spaces or support them through subsidies.

However, in the absence of established legal rules or self-regulatory mechanisms for media financing, there is lack of transparency by the media regarding financing, and it remains unclear what are the shares of funding from different sources. Uncertainties about funding and dependence on advertising revenues, both from public institutions and from the private sector, allow space for their influence in the media. This potential influence comes in several forms. While there is no direct government censorship of the media, to avoid the loss of advertising from the public sector, often the media self-censor and obey to an editorial policy aligned with the government. Similarly, in some cases media spare criticism to the government, as a means to preserve advertising space for businesses close to the government.

In addition, media in Kosovo, in particular online media, do not publish information on ownership, thus minimizing their transparency. Even when there is ownership information in the commercial registry, it is often incomplete and does not accurately reflect the capital or ownership structure of certain media. In this respect, the lack of transparency regarding financing and ownership raises questions about the relationships of media with political and business actors, and the dependency they potentially have towards private interests of such actors.

⁹⁴ Center for the Study of Democracy and Governance, *Albanian Security Barometer 2019, 2020*.

⁹⁵ At the end of 2021, Albania reported a massive leak of citizens' data, including information on their political beliefs, salaries, license plates, ID numbers, phone numbers. One of the individuals arrested in connection with the leak was confirmed to work for a Russian company owned by the billionaire Oleg Viktorovich.

The geopolitical crisis resulting from Russia's invasion of Ukraine has highlighted the importance of **Montenegro's** NATO membership, but it has also highlighted internal weaknesses reflecting political, national, and social fragmentation, which could be easily exploited for further divisions along political and ethnic lines through media reporting. The roots of the strong Orthodox Church influence in Montenegro and other Balkan post-communist countries can be traced to the role of **religion as an instrument of reclaiming lost identity** and regaining a forgotten heritage and historical memory. Ironically, these feelings of lost identity in this part of the world should be related to the Yugoslav or Soviet past. Russia's strategy to influence perceptions within Montenegro directly engages with the concept of renewed Montenegrin national identity. Such narratives present Montenegrins as a part of the Serbian nation, which is a negation of Montenegrin identity, culture, and history, which can be observed in reporting of media supporting this narrative.

In **Serbia**, Russia's invasion of Ukraine has polarized the public, too, on top of already existing strong positive emotional connections to Russia. A peculiar element in this process was that the war broke out amidst parliamentary and presidential elections in the country. As such, the issue of Serbia's positioning vis-à-vis Russia's aggression was a significant topic in public discourse surrounding the election. While the ruling Serbian Progressive Party (SNS) sought neutral ground relative to the rest of Serbia's political landscape, their partner in the government – the Socialist Party of Serbia (SPS) – and several right-wing small opposition parties have instrumentalized the issue of sanctions and amplified anti-western sentiments in the country.

Despite being a NATO and EU member since 2009 and 2013, respectively, political reactions in **Croatia** in regard to Russia's invasion of Ukraine were **divided**. The government, led by Prime Minister Andrej Plenković, has repeatedly criticized Russia's aggressive foreign policy and emphasized its full support for Ukraine. The Prime Minister has been consistently demonstrating sympathy towards Ukraine since Russia's initial invasion in 2014. As a member of the European Parliament, Mr Plenković chaired the Delegation to the EU-Ukraine Parliamentary Association Committee and provoked angry reactions from Russia on multiple occasions by proposing peaceful re-integration of Crimea and Donbas back into Ukraine.

In contrast, President Zoran Milanović has publicly opposed sanctions against Russia and stated that any potential solution must take account of Russia's security interests. Milanović's popularity in opinion polls has been declining since April 2022, likely as a result of his statements on the war in Ukraine.⁹⁶ Milanović also proposed blocking the accession of Finland and Sweden to NATO until the election law in neighboring Bosnia and Herzegovina is changed in accordance with demands of the Croatian community in Bosnia. This resulted in Prime Minister Plenković publicly accusing President Milanović of being a Russian agent of influence. Despite publicly amplifying pro-Kremlin narratives, there are no indications of direct ties between President Milanović and Russian interests.

⁹⁶ RTL, *Cro Demoskop*.

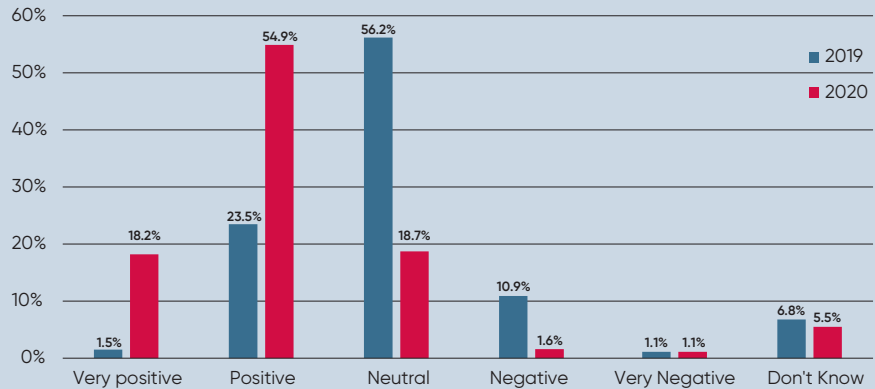
Box 6. China’s role in the Balkans: completing Russia

China has supported Russia’s invasion in Ukraine, although not without limits. Similarly, it has designed its own 17+1 initiative, seeking to reinforce CEE and EU divisions, with a particular focus on the Balkans. Notably, China has created inroads in countries, which have been more skeptical to Russia, such as Albania and Croatia.

While Russia is perceived as a significant threat, the Croatian government has a different position when it comes to relations with China, which is seen as an important economic partner. In an interview with Xinhua in May 2022, Prime Minister Plenković claimed that relations between China and Croatia are excellent and expressed his gratitude to China for helping Croatia with a steady provision of medical supplies during the COVID-19 pandemic. Plenković advocated for more economic cooperation with China, especially on **energy**,⁹⁷ an issue on which President Milanović also agrees. In a recent telegram exchanged with Xi Jinping, President Milanović wrote that China and Croatia have always had a “fruitful cooperation” and that the two countries would “continue to build up their partnership”.⁹⁸

Public perceptions in Albania about China grew increasingly positive in the years preceding Russia’s invasion of Ukraine. Positive geopolitical sentiments about China’s influence on Albania’s security have risen threefold to 75% in 2020, while negative sentiments decreased several-fold, to less than 3% in the same year. Opinion polls from 2022 appear to confirm this trend, with 77% of Albanians not regarding China as a threat.⁹⁹

Figure 11. Public perceptions of Chinese influence on national security in Albania

Source: CSDG, *Albanian Security Barometer 2020*, 2020.

Between 2017 and 2022, as China’s “One Belt, One Road” program was progressing, there was an increase in the numbers of journalists and former diplomats that registered a **rise in joint cooperation initiatives** between Albania and China. There was also a considerable increase in the number of publications in English and Albanian which have been financed by Chinese state-controlled companies.

⁹⁷ Xinhua, *Interview: Croatia looks forward to deepening ties with China: Croatian PM*, 2022.

⁹⁸ China Radio International, *Xi Jinping i Zoran Milanović razmijenili telegramske čestitke povodom 30. godišnjice uspostave diplomatskih odnosa*, 2022.

⁹⁹ Center for the Study of Democracy and Governance, *Albanian Security Barometer 2022*, 2022.

DISINFORMATION IN THE BALKAN DIGITAL MEDIA LANDSCAPE

Russia's informational influence in the Balkans is **concentrated along geographic, cultural, and ethnolinguistic lines**, and is also reflective of its economic presence, diplomatic relations, and geopolitical position vis-a-vis each country. The region is particularly vulnerable to the Kremlin's disinformation due to longstanding historical ties to Russia, low levels of information literacy, and the presence of various ethnic, national, and religious tensions, which themselves breed emotional politics that is conducive to information interference and manipulation.

Recurrent pro-Kremlin **disinformation narratives** reflect the Kremlin's overarching geopolitical vision for the Balkans, which can be best summarized as a regression back to the regional state of affairs of the Cold War. Pro-Kremlin media in the region most often **contrast Serbia to the other countries** (especially EU and NATO members Bulgaria and Croatia) as striving for independence from allegedly coercive Western influence, and as pursuing its own national interests despite this pressure. In essence, this messaging presents Serbia as the only country that pursues its own foreign and domestic policies, whereas Croatia and Bulgaria are on the other side of the spectrum – presented as being almost entirely unduly directed by the US, NATO, and the EU (with NATO and the EU themselves most often being presented as vehicles for American influence).

Two countries stand out in the context of Russia's malign authoritarian influence in the region: Serbia and Bulgaria. They serve as **key bases of operations for the Kremlin in the region** in terms of both its material and ideational influence.¹⁰⁰ However, the two countries serve different functions. Where **Serbia** and the Serbian language **facilitates** Kremlin's influence in the rest of the Western Balkans and discourage integration in Euro-Atlantic structures, **Bulgaria**, through its Russia-appeaser and enablers among politicians and media, **normalizes** pro-Kremlin disinformation domestically and in Euro-Atlantic institutions.

In Serbia, the prevalent **attitudes among politicians, mainstream media, and the general public coincide with the Kremlin's own ideology** to a considerable degree. The vast majority of Serbia's highest-ranking political leaders participated in the Yugoslav Wars that took place from 1991 to 2001 in one form or another. Aleksandar Vučić, who served as Prime Minister twice between 2014 and 2016, and who has been serving as Serbia's President since 2017, was an MP and Secretary General of the Serbian Radical Party from 1994 to 2008,¹⁰¹ which was founded by a convicted war criminal and one of Slobodan Milošević's closest allies.¹⁰² Iвица Dačić, leader of the Socialist

¹⁰⁰ One of the most notable incidents evidencing this was the coup attempt in Montenegro in 2016 when local and Kremlin-affiliated agents used the territories of both Serbia and Bulgaria to plan and conduct the operation.

¹⁰¹ President of Serbia, *Biography*.

¹⁰² BBC, "UN appeal court convicts Serb radical Seselj of war crimes", April 11, 2018.

Party of Serbia and Vučić's latest coalition partner, served as Milosević's spokesperson. Serbia's minister for European Integration between 2017 and 2022, Jadranka Joksimović, worked for the Serbian Radical party's magazine, *Velika Srbija* (Greater Serbia). The country's leaders have never renounced the war crimes committed by Serbian nationalists in the 1990s and continue to thank Russia for its support during the Yugoslav wars.

In short, **Serbian politicians have kept the fires of Serbian nationalism and pro-Kremlin sentiments** alive for the past two decades, especially through the government's extensive control over the media landscape. With surveys from late 2022 showing that 95% of Serbs see Russia as a true ally and that 82% are opposed to sanctions against Russia, these sentiments clearly remain strong even after Russia's unprovoked invasion of Ukraine.¹⁰³ Moreover, the **Serbian nationalist doctrine** is clearly reliant on Russia's potential to change the international rules-based order in a manner that would allow Serbia to bring back its "rightful" territories in Kosovo, Montenegro, Republika Srpska, and Croatia, just as Russia is attempting to do so in Eastern Europe and the Caspian Region. Informational influence and national minorities play a key role in the ambitions of both the Serbian and Russian nationalist doctrines.

Serbia and the Serbian language continue to be the primary **gateways for Russia's informational influence in the rest of the Western Balkans**, particularly due to the Serbian minority groups and enclaves spread throughout the region. By facilitating Russia's interference in the affairs of Serbia's neighbors, and by serving to independently promote pro-Kremlin messaging (and geopolitics) in the Western Balkans, Serbia is a key factor in the Kremlin's ambitions in the region. Serbian ultra-nationalist sentiments and pro-Kremlin narratives are maintained through Serbian-language media based in Serbia itself and in Serbian-dominated territories, such as Republika Srpska in Bosnia and Herzegovina. In turn, ultra-nationalist and pro-Kremlin sentiments among Serbian speakers serve to pressure governments in the region into compromises and shift public discourse toward narratives that would otherwise not be as popular or impactful, if at all present.

Despite being a NATO and EU member since 2004 and 2007 respectively, Russia has been able to maintain a **significant informational foothold in Bulgaria** through opaque networks of political and business elites. Reputable Western investors gradually exited the Bulgarian media space in response to the 2008 financial crisis. They were supplanted by local oligarchic networks with political clout and business interests that often overlap with or were reinforced by those of the Kremlin and its proxies. As a consequence, **key media groups were transformed into political tools** used to besmirch political opponents, business competitors, and journalists. The poor media environment and the lack of clear regulations on corporate involvement in media financing also facilitate malign foreign influence that seeks to penetrate the Bulgarian media. Russia has leveraged its corporate ties to Bulgarian oligarchic networks, encompassing media outlets known to spread disinformation that can influence high-level decision-making. Nevertheless, Bulgaria does not have nearly the same level of ethnic, linguistic or territorial

¹⁰³ Hoxhaj, A., "Ukraine war: Serbia is shifting closer to Russia – here's why", *The Conversation*, November 7, 2022.

ties to the rest of the Western Balkans that Serbia has, making it less suitable for cross-country informational influence in the region.

In both Bulgaria and Serbia, and across the Balkans, Russia has sought to underpin and/or leverage its media presence or disinformation narratives with economic and security investments.

Mainstream online outlets

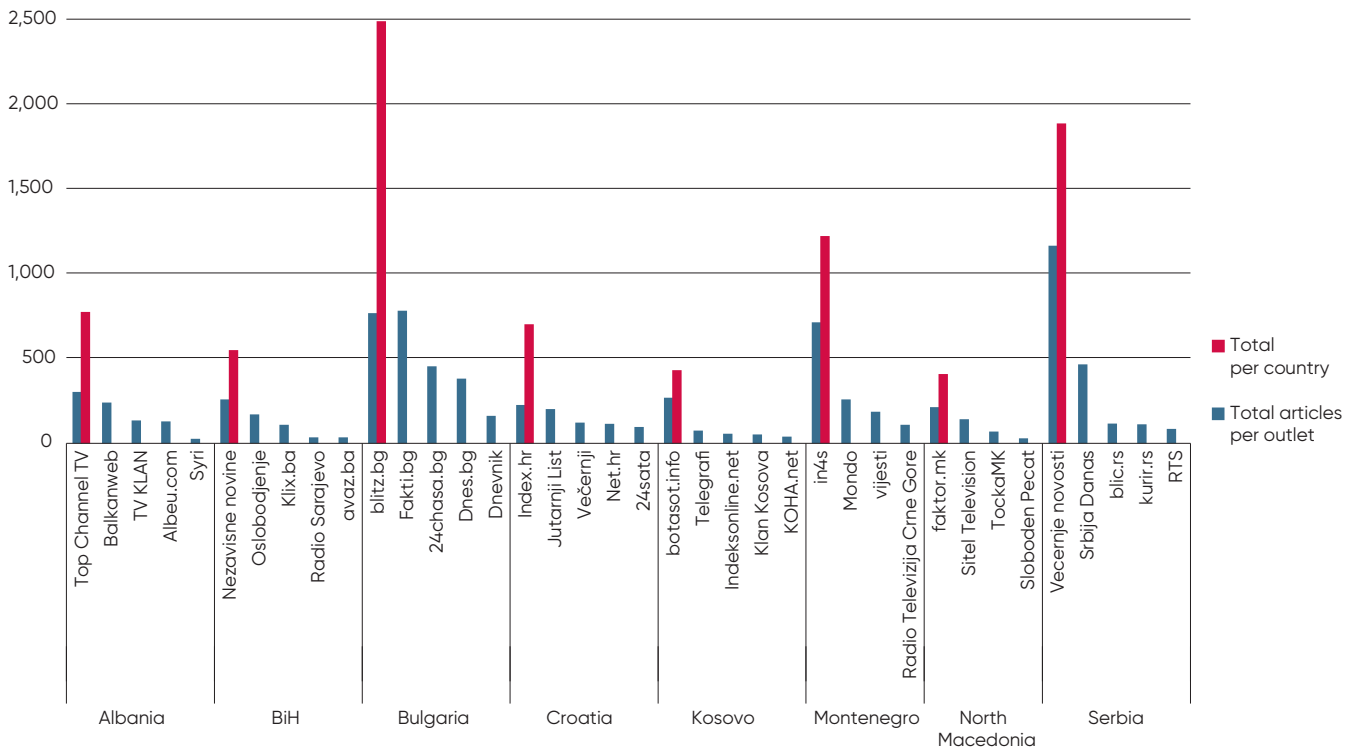
Media monitoring and audience measurement data from the **five most visited news websites in each country** in 2022 was used to quantify and compare the presence of propaganda terms used in the Kremlin's recurrent disinformation narratives. The selection criteria for mainstream online outlets were based entirely on the websites' web traffic (as a proxy for potential impact), with no initial consideration of their editorial policies or journalistic standards.

Content from the mainstream news websites was filtered for the first six months of 2022 based on keywords closely associated with **three recurrent disinformation narratives originating from the Kremlin**: (i) that Russia is conducting a special military operation for the denazification and demilitarization of Ukraine; (ii) that the US and other Western countries are secretly developing unconventional weapons in bio-laboratories in Ukraine; and (iii) that the US and NATO are malign actors seeking world domination through duplicitous and aggressive means. The articles were collected using three sets of comprehensive Boolean queries based on the Kremlin's established rhetoric and propaganda terms. These terms were chosen for their well-documented, recurrent, and near-exclusive use by the Kremlin and Kremlin-controlled media. Once collected, randomized samples of 100 articles from each news website were manually reviewed to ascertain the presence of disinformation.

Over half of the countries (five out of eight) have at least **one of their five mainstream news websites as an endemic source of pro-Kremlin disinformation** and other types of propaganda. This is the case in Bulgaria, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, North Macedonia, and Serbia. Taken together, the Bulgarian (2,479 articles, or 30% of all) and Serbian (1,875 articles, or 22% of all) outlets account for nearly half of all the identified articles. This shows that **Kremlin's informational influence has penetrated deep into the mainstream digital media landscape** of the Balkans.

Even so, significant differences can be identified in the **extent and manner** in which mainstream outlets cover the claims originating from Kremlin officials and Kremlin-controlled entities. Evidently, mainstream outlets in the region differ significantly in the degree to which they use the Kremlin's known propaganda terms and whether they present claims by Russian officials and their proxies as facts or as subjective interpretations. Some mainstream outlets in the region consistently and punctually cover even minute news and statements coming from the Kremlin and devote a significant share of their news reporting to these items.

Figure 12. Number of articles from mainstream outlets based on three narratives originating from the Kremlin (1 January–30 June 2022)

Source: CSD using data from Sensika.

With four out of five of its most visited news websites (namely, *novosti.rs*, *kurir.rs*, *rts.rs*, and *sd.com*) consistently publishing pro-Kremlin disinformation, **Serbia stands out** as the most pronounced case. *Novosti.rs* accounts for 1,153 articles or 61% of all the articles collected from the Serbian-based mainstream news websites. These included articles claiming that Zelensky had lost his mind by going to war,¹⁰⁴ that Russian military plans were successful and going exactly according to plan,¹⁰⁵ that Ukraine was employing terrorist tactics and provocations,¹⁰⁶ that Ukrainian armed forces were Nazis¹⁰⁷ that kill and use civilians as “human shields”,¹⁰⁸ that Russia was fighting NATO

¹⁰⁴ Novosti.rs, “Vili vimer o Zelenskom: “Sišao je s uma”, traži da ratujemo za njih umesto da traži mir” [Willi wimer on Zelenskyy: „He’s out of his mind”, he asks us to go to war for them instead of asking for peace], June 30, 2022.

¹⁰⁵ Novosti.rs, “Ruska ofanziva ne staje: Rezime stalje na frontu Generalštaba Oružanih snaga Ukrajine” [The Russian offensive doesn't stop: Summary of stops on the front of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine], June 29, 2022; Novosti.rs, Putin o ratu Ukrajini: Sve ide po planu, ruske trupe dostižu ciljeve, nema rokova [Putin on the war in Ukraine: Everything is going according to plan, Russian troops are reaching their goals, there are no deadlines], June 29, 2022.

¹⁰⁶ Novosti.rs, Kijev deli oružje civilima: “Primenjuju taktiku terorista iz Sirije” [Kyiv gives weapons to civilians: “They are using the tactics of terrorists from Syria”], February 26, 2022.

¹⁰⁷ Novosti.rs, General Konašenkov: Imamo poginulih i ranjenih, znamo kako se ukrajinski nacisti odnose prema zarobljenicima – isto kao i nemački [General Konashenkov: We have dead and wounded, we know how the Ukrainian Nazis treat prisoners – the same as the German], February 27, 2022.

¹⁰⁸ Web pages have since been removed: <https://www.sd.rs/ukrajina/vesti/ukrajina-rusija-civili-napad-sukob-vojska-volnovaha-2022-03-01>; <https://www.sd.rs/ukrajina/vesti/ministar-odbrane-rusije-se-oglasio-ukrajinci-koriste-kao-civile-kao-stit-mi-ih-pokusavamo-zastititi-2022-03-01>.

in Ukraine,¹⁰⁹ and so on. The same and similar claims were also published on *sd.rs* (which accounted for 452 articles or 24% of all articles from Serbia), as well as on *kurir.rs* (98 articles or 5% of all) and on *rts.rs* (70 articles or 4% of all), the latter being the website of the public broadcaster Radio Television Serbia (RTS). In fact, out of the five Serbian mainstream news websites, *blic.rs* was the only one to not contain pro-Kremlin disinformation and express criticism of Russia's aggression.

The **Bulgarian group of mainstream online outlets** accounted for the **highest volume** of collected articles, with *blitz.bg* and *fakti.bg* each accounting for about 760 articles or 30% of all the collected articles from the five most visited Bulgarian news websites. A review of the collected content from *blitz.bg* exposed a high volume of pro-Kremlin disinformation, such as claims that the USA was using Ukraine to fight Russia,¹¹⁰ that Ukrainian armed forces had been deliberately “destroying” civilians,¹¹¹ that Russian military failures were Western propaganda,¹¹² that Ukrainian refugees were impudent and exploiting host countries,¹¹³ that it would take time for Russia to “clean” Ukraine of Nazis,¹¹⁴ and various other propaganda claims. For its part, *Fakti.bg* was not found to contain outright pro-Kremlin disinformation but was characterized by poor journalistic standards, such as unreferenced information and presenting unverified claims as factual.¹¹⁵ Some of its articles were critical of Russia's aggressive foreign policy and the behavior of Russian troops on the frontlines.

The well-known Bulgarian daily *24 Chasa (24 Hours)*, which accounted for 18% of all articles collected from Bulgarian mainstream outlets, published claims coming from Russian officials without any editorial control or mentioning of overriding facts in numerous instances. For example, the statements of spokesperson Maria Zakharova (Director of the Information and Press Department of Russia's Ministry of Foreign Affairs) and Eleonora Mitrofanova (Russia's Ambassador in Sofia) that Bulgaria had expelled 70 Russian diplomats on order from the US and the UK were published without qualifying these claims as unverified and as coming from a foreign

¹⁰⁹ Web pages have since been removed: <https://www.sd.rs/ukrajina/vesti/turbulentna-istorija-ukrajine-cela-hronologija-kako-je-putin-zaposeo-vojna-kampanju-protiv-nato-2022-02-24>.

¹¹⁰ *Blitz.bg*, „САЩ направиха от Украйна изпитателен полигон“ [The US made Ukraine a testing ground], June 20, 2022.

¹¹¹ *Blitz.bg*, „Журналист от САЩ отиде в Херсонска област и разказа какво е видял с очите си“ [A journalist from the USA went to the Kherson region and told what he saw with his own eyes], June 9, 2022.

¹¹² *Blitz.bg*, „Анализ: Защо Кремъл не форсира спеноперацията в Украйна?“ [Analysis: Why does the Kremlin not force the special operation in Ukraine?], June 7, 2022.

¹¹³ *Blitz.bg*, „Мажд Алгафари каза истината за украинските бежанци у нас, която всички си мислят, но премълчават!“ [Majd Alghafari told the truth about the Ukrainian refugees in our country, which everyone thinks, but keeps silent!], June 4, 2022.

¹¹⁴ *Blitz.bg*, „Появи се пророчество на Ванга за “Операция Z”, Зеленски и азовците“ [Vanga's prophecy about „Operation Z”, Zelensky and the Azovs], June 1, 2022.

¹¹⁵ Dzhambazov, D., „Експлозията на Кримския мост е организирана от украинските спецслужби“ [The explosion of the Crimean bridge was organized by the Ukrainian special services], *Fakti.bg*, October 10, 2022.

authoritarian government.¹¹⁶ Similarly, Lavrov's statements that the EU and NATO were preparing to wage war against Russia were also republished without any sort of critical qualifications.¹¹⁷

24 *Chasa's* column dedicated to republishing content from **China Radio International**, with which 24 *Chasa* has a commercial agreement for content-sharing, deserves special mention. Articles from this column claimed that US sanctions against Russia were detrimental to all,¹¹⁸ that the US was "pouring oil" into the "crisis in Ukraine",¹¹⁹ and that US biolaboratories in Ukraine were deliberately spreading diseases.¹²⁰ In general, most of the articles from this column appear to contain Chinese propaganda glorifying China's economy, society and politics, and vilifying the US, rather than explicitly supporting the Kremlin's aggression against Ukraine.

The liberal-democratic *Dnevnik.bg* (formerly a daily newspaper by the same name), which accounted for just 6% of the collected Bulgarian articles, was not found to contain any pro-Kremlin disinformation or propaganda. This is not surprising given *Dnevnik's* established reputation for opposing the Kremlin and its local proxies, as well as the fact that it is a recipient of grants from the America for Bulgaria Foundation (ABF), an independent NGO that supports democratic actors in the country.

The group of **Montenegrin mainstream online outlets** came in third place in terms of the overall number articles collected, and two of the outlets, namely *in4s.net* and *mondo.me*, were identified as consistently publishing pro-Kremlin disinformation. With 700 articles, *in4s.net* accounted for the highest number of articles collected from Montenegro at 57%. Its content contained claims that "Kiev has become a dumping ground for Russophobes",¹²¹ that NATO and Western forces were actively engaged in Ukraine,¹²² that Ukraine was

¹¹⁶ 24chasa.bg, „САЩ и Великобритания са отговорни за изгонването на дипломатите от България, смята Митрофанова“ [The US and Great Britain are responsible for the expulsion of the diplomats from Bulgaria, Mitrofanova believes], June 29, 2022; 24chasa.bg, „Захарова: България гони 70 руски дипломати по поръчка на външни сили“ [Zakharova: Bulgaria is chasing 70 Russian diplomats at the behest of foreign powers], June 29, 2022.

¹¹⁷ 24chasa.bg, „Лавров обвини ЕС и НАТО, че заедно се подготвят да водят война срещу Русия“ [Lavrov accused the EU and NATO of jointly preparing to wage war against Russia], June 24, 2022.

¹¹⁸ 24chasa.bg, „Уилям Ругър: Американските санкции срещу Русия ще навредят на всички“ [William Ruger: US sanctions against Russia will hurt everyone], June 20, 2022.

¹¹⁹ 24chasa.bg, „Клеър Дейли: САЩ добавят масло в огъня по отношение на украинската криза“ [Claire Daly: The US is adding fuel to the fire regarding the Ukraine crisis], May 4, 2022.

¹²⁰ 24chasa.bg, „Ирина Яровая пред КМГ: Американските биологични лаборатории в Украйна трябва да бъдат разследвани“ [Irina Yarovaya to KMG: American biological laboratories in Ukraine must be investigated], March 25, 2022.

¹²¹ In4s.net, „Нереди у Казахстану – украински „печат“: Како је Кијев постао „депонија русофоба““ [Riots in Kazakhstan – Ukrainian "stamp": How Kiev became a "dumping ground of Russophobes"], January 27, 2022.

¹²² In4s.net, „У Кијеву се чују сирене за ваздушну опасност; Макрон шаље Украјини војну технику“ [Air danger sirens are heard in Kyiv; Macron sends military equipment to Ukraine], February 25, 2022; in4s.net, „ЛНР: Британски специјалци стижу у Донбас“ [LNR: British special forces arrive in Donbass], February 8, 2022; in4s.net, „11. дан уживо: Лондон тражи искључење Русије из Интерпола, националисти су минирали реактор у Харков“ [London demands exclusion of Russia from Interpol, nationalists blew up the reactor in Kharkiv], March 6, 2022.

staging provocations and false flag operations,¹²³ that Ukraine's military was deliberately shelling its own civilians,¹²⁴ and so on. For its part, *mondo.me* accounted for 244 articles or 20% of all articles collected from Montenegro's mainstream online outlets. *Mondo.me* was relatively tamer in terms of volume and frequency compared to *in4s.net*, but numerous articles still presented the Kremlin's disinformation narratives as factual, coupled with hyper-sensationalist embellishments. These ranged from presenting the invasion as a "special military operation" without any further qualification, to claims that "Article 5 of the NATO treaty is worthless", to citing RIA Novosti on the "confirmed" presence of secret US biological laboratories.¹²⁵ None of the other Montenegrin online outlets were found to contain pro-Kremlin disinformation, with *vijesti.me* clearly taking a critical approach toward the Kremlin's aggressive foreign policy and malign influence.

Bosnia and Herzegovina and **North Macedonia** were the two other countries where at least one of the five most visited news websites was identified as containing pro-Kremlin disinformation, albeit not with the frequency and explicitness of problematic outlets in Bulgaria, Montenegro and Serbia. The Bosnian outlet at *nezavisne.com* was found to be publishing opinion pieces claiming that NATO was an instrument of American pressure and that the arrogance of American leaders borders on violence.¹²⁶ The outlet's news reporting consistently referred to Russia's invasion of Ukraine as a "Russian military operation"¹²⁷ and covered unfounded claims from Kremlin officials without qualifying them or providing overriding observations or expert opinions.¹²⁸ At the same time, some of the publications on *nezavisne.com* are partly funded through grants by the US Department of State, which seems to result in articles that, while superficial, express support for Bosnia's

¹²³ In4s.net, "Кијев желео да изведе монструозну провокацију, Зеленски напустио Украјину и прешао у Пољску" [Kiev wanted to carry out a monstrous provocation, Zelensky left Ukraine and moved to Poland], 2022.; in4s.net, (Уживо) Украјинске трупе јутрос су гранатирале Доњецк, Зеленски у атомском бункеру [This morning Ukrainian troops shelled Donetsk, Zelensky in the atomic bunker], March 5, 2022.

¹²⁴ In4s.net, "(Видео) Уживо Украјинске трупе су два пута за сат времена гранатирале територију ДНР" [Ukrainian troops shelled the DNR territory twice in an hour], March 6, 2022.

¹²⁵ Mondo.me, "Ако Русија изгуби, не искључујем нуклеарни рат! Путинов човек све предвидео 1997, сад му је прогноза још страшнија!" [If Russia loses, I do not rule out nuclear war! Putin's man predicted everything in 1997, now his forecast is even more terrible!], April 3, 2022; Mondo.me, "Откривено шта ће бити са Маријуполјем! Руси спремиле план, па саопштили како ће изгледати град!" [Revealed what will happen to Marijupolje! The Russians prepared a plan, then announced what the city would look like!], April 24, 2022; Mondo.me, "Руси тврде да у Украјини постоји 'Тайни Град'?! Ова тврђава крије велику тајну, а могла би да буде кључ РОБЕДЕ у рату" [Russians claim there is a "Secret City" in Ukraine?! This fortress hides a big secret, and it could be the key to VICTORY in the war], April 16, 2022; Mondo.me, "Некадашњи савезник категорично одбио Украјину: 'Не желимо да кршимо нашу неутралност, нећете добити авионе'" [Former ally categorically rejected Ukraine: „We don't want to violate our neutrality, you won't get planes"], April 18, 2022.

¹²⁶ Ljepojevic, S., "Posljedice Ukraјinske krize" [Consequences of the Ukrainian crisis], *Nezavisne.com*, March 14, 2022.

¹²⁷ *Nezavisne.com*, "Руска војна операција у Украјини; 'САД разматрају с Пољском испоруку борбених авиона Украјини'" [Russian military operation in Ukraine; "The US is discussing with Poland the delivery of fighter jets to Ukraine"], March 6, 2022.; *Nezavisne.com*, "Руска војна операција у Украјини; Сутра нови разговори делегација" [Russian military operation in Ukraine; New delegation talks tomorrow], March 13, 2022.

¹²⁸ *Nezavisne.com*, "Peskov: Украјина није досљедна у тачкама у преговорима" [Peskov: Ukraine is not consistent in the points in the negotiations], April 18, 2022; *Nezavisne.com*, "Zaharova: САД да објасне свијету био-лабораторије у Украјини" [Zakharova: USA to explain bio-laboratories in Ukraine to the world], March 9, 2022.

integration into NATO and the EU.¹²⁹ None of the other four Bosnian outlets were found to contain pro-Kremlin disinformation.

Similarly, the content review of *faktor.mk* revealed the North Macedonian outlet consistently failed to qualify and counter-balance narratives originating from the Kremlin, reporting them as facts instead. Numerous articles referred to the war as a “special military operation”,¹³⁰ cited TASS regarding a supposed “attack on Russia” by the West,¹³¹ and consistently reported even the most outlandish and minute statements by Russian (and in some cases Chinese) officials without mentioning that there is no evidence to support them.¹³²

The mainstream online outlets in all eight countries were found to be **referencing Russian state-controlled media sources** (RT, TASS, RIA Novosti and Sputnik) in thousands of articles throughout 2022, although this differed significantly across countries and outlets. Bulgaria (with 3,242 such articles or 30.4% of the total) and Serbia (with 2,667 or 25% of the total) together accounted for over half (55%) of the total references in all mainstream outlets, which is yet another sign of the Kremlin’s considerable informational influence in the two countries.

The data collected from mainstream outlets indicates that most of them rely on **sensationalist and simplistic content** to attract readers. Arguably, the chief motives of some of these outlets appear to be practical and financial, rather than ideological, striving to appeal to as wide an audience as possible. Nevertheless, the effects that they have on their audiences and information landscapes are political and malign. Ultimately, such outlets increase Kremlin’s **cognitive capture** of local audiences, facilitate social polarization and anti-democratic perceptions, and lead to a poorly informed public.

In the **worst cases** of enabling Russian disinformation, outlets such as *Faktor.mk* in North Macedonia, *Blitz.bg* in Bulgaria, *Srbijadanas.rs* in Serbia, and *in4s.net* in Montenegro, compromise on most any notion of journalistic standards and quality by systemically amplifying Kremlin’s disinformation.

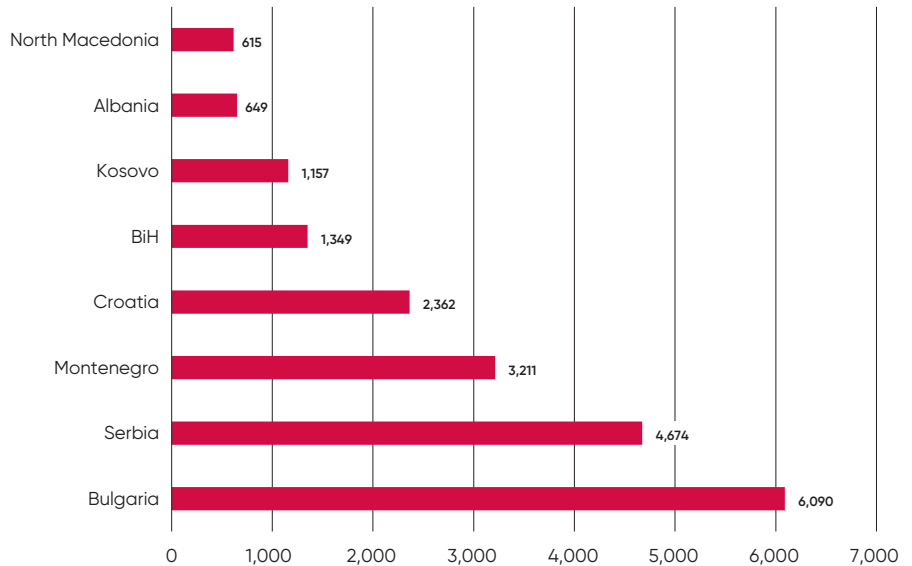
¹²⁹ Barimac, E., “NATO pruža mir, a mir nema cijenu” [NATO provides peace, and peace has no price], *Nezavisne.com*, January 17, 2022; Šajinović, D., “Osim što je najjača vojna alijansa, NATO ima najjače resurse za istraživanje” [Besides being the strongest military alliance, NATO has the strongest research resources], *Nezavisne.com*, May 3, 2022.; Šajinović, D., “BiH učestvuje u velikoj vojnoj vježbi s američkom vojskom” [Bosnia and Herzegovina participates in a large military exercise with the American army], *Nezavisne.com*, April 4, 2022.

¹³⁰ Faktor.mk, “Нападот врз Русија создава поредок: Воспоставена е „нова голема осумка”” [If the gas crisis starts in Germany, the entire EU will be affected: The domino effect cannot be avoided, leaders worry], June 11, 2022.

¹³¹ Ibid.

¹³² Faktor.mk, “Песков вели дека Западот со испорака на оружје прави во Украина да биде уште полошо” [Peskov says that the West is making things worse in Ukraine by supplying weapons], June 2, 2022; Faktor.mk, “Закана за киднапирање: Руски политичар вели дека министер за одбрана на НАТО ако оди во Киев може да се разбуди во Москва” [Kidnapping treat: Russian politician says NATO defense minister could wake up in Moscow if he goes to Kiev], May 31, 2022; Faktor.mk, “Шојгу даде запрепастувачка изјава: „Украина ја опремуваат со нуклеарно оружје-се плашат од пораз” [Shoigu made a surprising statement: “Ukraine is being equipped with nuclear weapons – they are afraid of defeat”], May 24, 2022; Faktor.mk, “Сергеј Шојгу истрага за соработка со ЦИА?: Уште двајца блиски луѓе на Путин исчезнаа од јавноста” [Sergei Shoigu under investigation for collaboration with CIA?: Two more people close to Putin have disappeared from the public], March 26, 2022.

Figure 13. Number of articles referencing Russian state-controlled sources – RT, TASS, RIA Novosti and Sputnik – in five most visited news websites (1 January–31 December 2022)

Source: CSD based on data from Sensika.

It is argued that the frequency and explicitness of their openly pro-Kremlin editorial stances opens them up for more in-depth investigations as tools of political and information warfare. In this context, it is not simply their content or editorial policies that bear attention, but also their business and ownership structures, financial flows, and political and economic exposure to authoritarian actors, both foreign and domestic.

The **journalistic standards of reporting** on Kremlin's claims and ideology vary greatly from one outlet to another. Higher-quality outlets qualify claims coming from the Kremlin using words such as "allegedly" and "supposedly", and provide facts and expert interpretations that may contradict those claims. Conversely, lower quality reporting, use such qualifications to a much lesser extent, if at all, often reporting the claims as facts without providing any alternative viewpoints, thus falling into the realm of disinformation and other types of propaganda.

The significant discrepancies in the journalistic standards of reporting point out to a highly important observation in regard to pro-Kremlin messaging and the functioning of informational influence in general. Beyond clear-cut disinformation and other types of explicit propaganda, **biased messaging** is also constituted in the **frequency, volume, and editorial mannerisms** of news reporting about particular actors and events. Depending on the extent to which outlets report the Kremlin's claims and qualify and put them into context, readers will be left with vastly different interpretations of events, regardless of the presence of outright disinformation. In the long term, exposure to poor journalistic standards in geopolitical reporting leads to warped worldviews and problematic **shifts in public perceptions**. Subpar geopolitical reporting may make disinformation narratives more digestible to

affected audiences and serve as a gateway for readers into more problematic content from sources that systematically proliferate disinformation.

In addition to the content review, **organic traffic metrics** from the past two years (October 2020 to October 2022) of all selected mainstream news websites were collected from the well-regarded search engine optimization (SEO) tool SemRush. The data revealed alarming trends with regard to the popularity of the outlets identified as sources of pro-Kremlin disinformation through the content review. In Albania and Bulgaria, these sources (*top-channel.tv* and *blitz.bg* respectively) were the ones with the highest organic traffic out of all five mainstream outlets. In Montenegro, the two mainstream outlets identified as proliferating pro-Kremlin disinformation, *in4s.net* and *mondo.me*, had the second and fourth-highest organic traffic respectively, while in Bosnia the relevant outlet (*nezavisne.com*) had the third-highest organic traffic.

The web traffic data also appears to reflect an **informational competition** between the mainstream outlets using the so-called **Bosnian-Croatian-Montenegrin-Serbian** (BCMS) pluricentric **language**.¹³³ While having four distinct country-specific standard varieties, all four are mutually intelligible. The Croatian and Serbian varieties dominate the BCMS part of the region's digital ecosystem and compete with each other for audience attention from the BCMS speakers in the Western Balkans. This is evident in the fact that mainstream news websites based in the two countries receive significant traffic from Bosnia, Montenegro, and from BCMS-speaking minorities in the region. There is also significant cross-country traffic between Serbia and Croatia themselves.

In fact, almost every single mainstream outlet under study from Croatia and Serbia has Bosnia, Montenegro, or the corresponding competing country (Croatia or Serbia) as its second, third or fourth-most country sending traffic to its website.¹³⁴ For example, the Serbia-based website of *blic.rs* (which has the second-highest organic traffic of the selected mainstream outlets in Serbia), received just 68% of its traffic from Serbia between August and October 2022.¹³⁵ Some 7% of its traffic came from Bosnia, 3% from Montenegro and 2% from Croatia. *Srbijadanas.com*, which was identified as a systematic amplifier of pro-Kremlin disinformation, received only 55% of its traffic from Serbia itself between August and October 2022.¹³⁶ Some 9% of its traffic came from Bosnia and another 4% came from Croatia.¹³⁷ The mainstream outlet *Index.hr*, which had the highest organic traffic from the Croatian outlets, received 72% of its traffic from Croatia between August and October 2022, 8% from Bosnia, and 4% from Serbia.¹³⁸

¹³³ Šipka, D., *Lexical layers of identity: words, meaning, and culture in the Slavic languages*, New York: Cambridge University Press, 2019; The Economist, "Is Serbo-Croatian a language?", April 10, 2017.

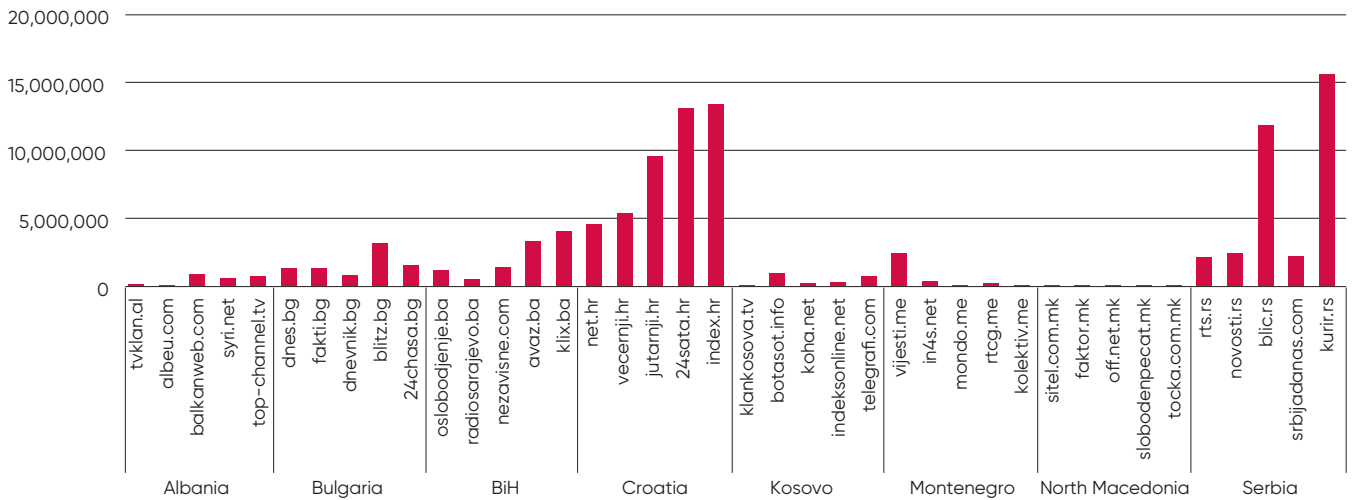
¹³⁴ As confirmed through the web traffic and online ranking tools Semrush and SimilarWeb.

¹³⁵ Data collected through SimilarWeb.com.

¹³⁶ Data collected through SimilarWeb.com.

¹³⁷ Data collected through SimilarWeb.com.

¹³⁸ Data collected through SimilarWeb.com.

Figure 14. Average monthly organic traffic for mainstream news websites (October 2020–October 2022)

Source: CSD based on data from SEMRush.

While these metrics are (the best available) estimates and it is impossible to account for all phenomena that obfuscate data on web traffic, there is little doubt that there is **informational competition between the Kremlin-leaning media of Serbia** and the relatively more democratically-leaning **media of Croatia**. In addition, mainstream Serbian and Croatian outlets have subsidiaries in Bosnia and/or Montenegro, or are otherwise sold or consumed in these countries. This is the case for the Serbian daily Blic (at *blic.rs*), which is sold as *EuroBlic* in Bosnia, the Serbian daily *Večernje novosti*, which has a Bosnian edition at *vecernjenovosti.ba*, and the Croatian daily *Večernji list* (at *vecernji.hr*), which has one of its regional editions in Bosnia.

It is therefore reasonable to assume that the traffic metrics of mainstream news websites publishing in the BCMS pluricentric language are boosted by the **considerable cross-country audience overlap**. This is also likely true of Albanian-language media in Albania, Kosovo, Montenegro, and North Macedonia due to the presence of Albanian-speaking minorities throughout the region and the fact that Albanian is used in all of these countries. For example, the outlet hosted at *telegrafi.com* has its main headquarters in Pristina, a secondary headquarters in Skopje, and prides itself on having “the highest credibility in all Albanian-speaking territories”.¹³⁹ Some 33% of its traffic came from Serbia and 21% came from Albania between August and October 2022.¹⁴⁰

North Macedonian mainstream online outlets stand out as having relatively **minuscule organic traffic** compared to the other countries under study, despite having a comparable population size and internet penetration levels. This is likely due to a combination of demographic and linguistic factors. In the context of South-Slavic languages, which form a dialect continuum, Macedonian’s closest relative is Bulgarian rather than Serbian. It is also worth noting that people identifying as Macedonians accounted for just 58% of the

¹³⁹ Telegrafi.com, *About us*.

¹⁴⁰ Data collected through SimilarWeb.com.

population in 2021, while the Albanian minority accounted for 24%. Another 4% identified as Turks, 2.5% as Romani, 1.3% as Serbian, and nearly 1% as Bosniaks. By all accounts, media consumption in the country is diluted and Macedonian citizens often rely on news sources from other countries in the region, including the BCMS countries, Bulgaria, as well as Albanian-speaking countries. This likely makes it difficult for local outlets to compete for market and audience share.

The **Kremlin's information influence in Kosovo is very limited**, to the point where isolating and investigating it is difficult. This is readily apparent in the large amounts of data collected from Kosovo's digital media space using dedicated media monitoring tools, with only a minute fraction of the data consisting of pro-Kremlin disinformation. Recurrent pro-Kremlin propaganda terms and disinformation narratives appeared to be almost completely absent from Kosovo's digital media space in the first half of 2022.

The fact that the Kremlin remains unable and/or unwilling to creep into Kosovo's information space has been well-documented in the past and all signs indicate that this continues to be the case. The overarching historical and geopolitical context of Russia's international stance on Kosovo's independence from Serbia remains a natural barrier against attempts by the Kremlin and Kremlin-aligned entities to spread pro-Kremlin sentiments through digital media. Given the *longue duree* nature of geopolitics, logic dictates that this will continue to be the case in the foreseeable future.

Given Russia's support for extra-territorial Serbian nationalism, as well as the fact that the Kremlin can rely on a well-oiled, ready-made propaganda machine in Serbia, it is reasonable to assume that any pro-Kremlin information influence in Kosovo is primarily channeled from the outside, through outlets based in Serbia and Serbian-speaking enclaves in the region. This is corroborated by the fact that **only two pro-Kremlin Kosovar online outlets** could be identified by local experts. Both news websites are published in Serbian, are based in Kosovo's north and attract miniscule traffic. In a similar vein, it should also be noted that pro-Kremlin disinformation and other types of propaganda can also potentially seep through Albania's or Montenegro's information spaces.

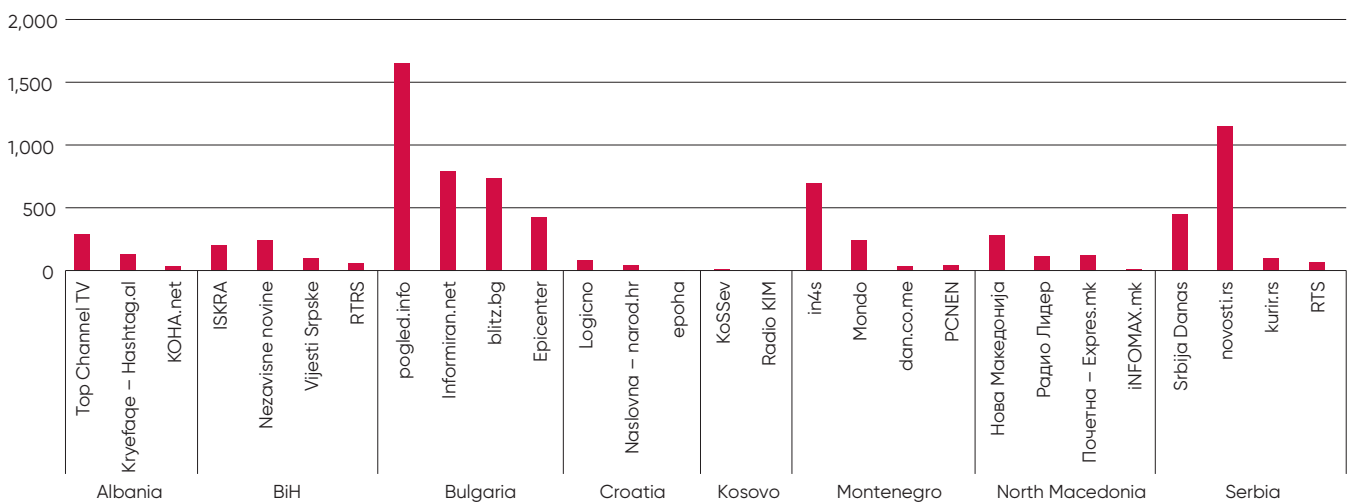
In this context, it is important to note that **Kosovo is still forced to route its internet traffic through other countries**, namely Albania, North Macedonia, and Serbia. This is because the Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN) has not granted Kosovo a unique country code top-level domain (ccTLD), which is a country-specific domain name used to designate a domain as belonging to a particular country or a geographical area (such as ".us" for the USA or ".bg" for Bulgaria). The country's lack of ccTLD is directly related to the overarching issue of Kosovo's statehood and its recognition by other countries and international organizations. In fact, Kosovo's official top-level domain is still technically the Serbian one (namely, *.rs*), but state institutions do not use it. This issue prevents estimating the extent to which pro-Kremlin narratives are consumed in Kosovo, but it is also a **critical vulnerability** in terms of Kosovo's cyber-information security.

Pro-Kremlin news websites and ownership

Content from pre-identified pro-Kremlin outlets was filtered based on the same three narratives originating from the Kremlin that were used to filter mainstream outlets.¹⁴¹ As some of the mainstream outlets from the previous chapter were also identified as being known proliferators of pro-Kremlin disinformation following a review of their content, there was considerable overlap between the data collected from mainstream and pro-Kremlin online outlets.

A review of the **ownership structures** of pro-Kremlin news portals revealed that most of them have been or continue to be significantly exposed to informal political and economic interests, especially through ties with local Kremlin-aligned political and business elites. Moreover, many local pro-Kremlin outlets are closely associated with Kremlin-aligned political parties and oligarchs that have repeatedly been implicated in **high-level corruption** and even sanctioned by the EU and the US for their state-capture activities. Given the pro-Kremlin content of the websites, all signs point to the notion that their editorial policies are directed by the private interests of their owners and their associates.

Figure 15. Number of articles from local pro-Kremlin online outlets (1 January-30 June 2022)

Source: CSD based on data from Sensika.

With 3,608 articles, Bulgaria accounted for nearly half (47%) of all the 7,787 collected articles, and 46% of the Bulgarian articles come from a single outlet – *pogled.info*. *Pogled.info* was founded in 2008 by a breakaway group from the Bulgarian Socialist Party (BSP), the successor to the Bulgarian Communist Party. The outlet is well-known among local experts as a staunchly pro-Kremlin source that exclusively publishes lengthy articles containing various pro-Kremlin disinformation narratives and propaganda. A significant share

¹⁴¹ Country correspondents were asked to identify the four most popular locally-owned news websites known for systematically proliferating pro-Kremlin disinformation. Data was collected from these sources for content published between January and June 2022. Selecting four pro-Kremlin online outlets was not possible in the cases of Albania, Croatia and Kosovo, either because four could not be identified, or because the identified sources did not receive enough traffic to be covered by media monitoring tools.

of its content consists of translated articles from two Russian-based think tanks – the Strategic Culture Foundation (SCF) and the Analytical Center Katehon. Managed by well-known Kremlin-aligned oligarchs and ideologues, including Konstantin Malofeev, Leonid Reshetnikov and Alexander Dugin, Katehon was sanctioned in 2014 by the US and UK for being a **systematic producer of disinformation** with close links to the Kremlin. For its part, the SCF is controlled by Russia’s Foreign Intelligence Service (SVR) and is closely related to the Russian Ministry of Foreign Affairs.¹⁴² It was sanctioned by the US in April 2021 for its attempts to interfere in the US presidential elections of 2020.

Blitz.bg, which is among the most visited news websites in Bulgaria and is a **systemic proliferator of pro-Kremlin disinformation**, changed ownership under suspicious circumstances in 2015 and then again in 2016. Ultimately, it fell into the hands of close associates of Delyan Peevski, who was sanctioned under the Global Magnitsky Act in 2021 for engaging in high-level corruption. According to one of the minor shareholders of the company that owns *blitz.bg*, the owners were forced to sell the website to the editor-in-chief of a newspaper widely considered to be controlled and owned by Peevski.¹⁴³ Soon after, articles from *blitz.bg* began appearing in the EUvsDisinfo database, the flagship project of the EEAS’ East Stratcom Task Force, which was established to monitor and counteract the Kremlin’s disinformation campaigns.

Serbian pro-Kremlin outlets accounted for the second-highest number of collected articles, standing at 1,773 or 22% of all collected articles, with *novosti.rs* accounting for 1,153 of those or 65% of all articles from the Serbian group of outlets. Serbia’s Anti-Corruption Council found several irregularities in the 2006 privatization process of the media group that owns *novosti.rs* related to **corruption and political exposure**.¹⁴⁴ While ownership information is not available through Serbia’s public records, it is widely believed by international observers and investigative journalists that the outlet is still owned by the Serbian state. Furthermore, the outlet is known for its staunch support of the ruling SNS party.

Srbija Danas (at *sd.rs*) accounted for 452 articles or 32% of all articles from Serbia. Despite being one of the most popular news websites in Serbia, *Srbija Danas*’ owner, Aleksandra Martinovic, was not known in media circles before founding the outlet in 2018.¹⁴⁵ Investigative journalists have repeatedly linked her previous business ventures and some family members to the ruling SNS, particularly to Branislav Prostran, former president of the Executive Board of the SNS and deputy director of the state-owned weapons manufacturing company Yugoimport SDPR.

Similarly, *kurir.rs*, which is the most visited locally-owned website in Serbia, was founded in 2009 by an infamous media tycoon with political clout.

¹⁴² Global Engagement Center, *GEC Special Report: Pillars of Russia’s Disinformation and Propaganda Ecosystem*, US Department of States, 2020.

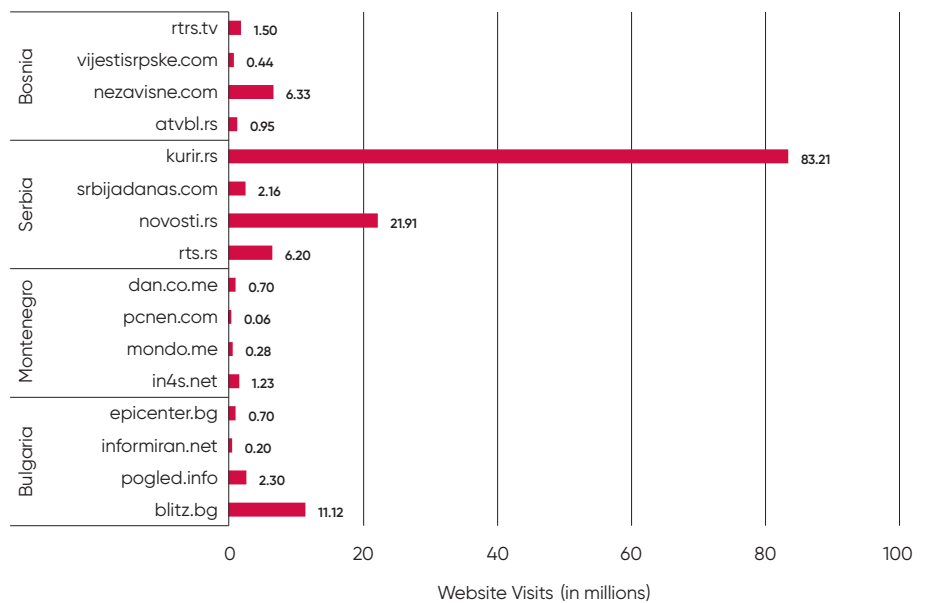
¹⁴³ Mediapool.bg, „Пламен Каменов: Пеевски ни открадна “Блиц” със знанието на Борисов“ [Plamen Kamenov: Peevski stole “Blitz” from us with the knowledge of Borisov], November 14, 2017.

¹⁴⁴ Anti-Corruption Council, *Report on the privatization of “Novosti”*, 2011.

¹⁴⁵ RSF, *Media Ownership Monitor Serbia 2017*.

Between 2014 and 2018, the founder was involved in several public disputes with Aleksander Vucic, leader of the ruling SNS party, and with the owners of SNS-aligned outlets, for openly claiming that *kurir.rs* was **forced to be part of the SNS propaganda machine**.¹⁴⁶ Adria Media Group, the company that owns *kurir.rs*, was ultimately sold in 2018 to the Serbian company Mondo, which was founded by the state-owned Telekom Srbija and allegedly owned by it until 2019.¹⁴⁷

Figure 16. Average monthly visits of leading pro-Kremlin outlets (1 January 2022–31 December 2022) ¹⁴⁸

Source: CSD based on data from SimilarWeb.

In4s.net was identified as **the most popular pro-Kremlin outlet in Montenegro** and as one of the country's most visited news websites in general. It was founded in 2008 by Gojko Raičević, a Serbian native and former general secretary of the Serbian National Council of Montenegro, and Vladimir Božović who has been serving as Rector of the University of Montenegro since 2021.¹⁴⁹ During the 2011 population census in Montenegro, the outlet ran a campaign that highlighted the most significant figures from Serbian history and culture on billboards and brochures throughout the country, as well as on the internet. In a similar fashion, in 2015 the outlet began coordinating a network of NGOs opposed to Montenegro's ascension to NATO, called "He y rat – ne y HATO" (No to war, no to Nato).¹⁵⁰

¹⁴⁶ RSF, *Media Ownership Monitor Serbia 2017*.

¹⁴⁷ RSF, *Media Ownership Monitor Serbia 2017*.

¹⁴⁸ Data for pro-Kremlin online outlets in Croatia, Kosovo, North Macedonia and Albania has been excluded due to low web traffic.

¹⁴⁹ Aktuelno.me, "SCANDAL This is the editor of IN4S – a famous Cuban boxer: Srzentic claims that Rector Bozovic is lying when he says that this portal is a media!", August 18, 2021.

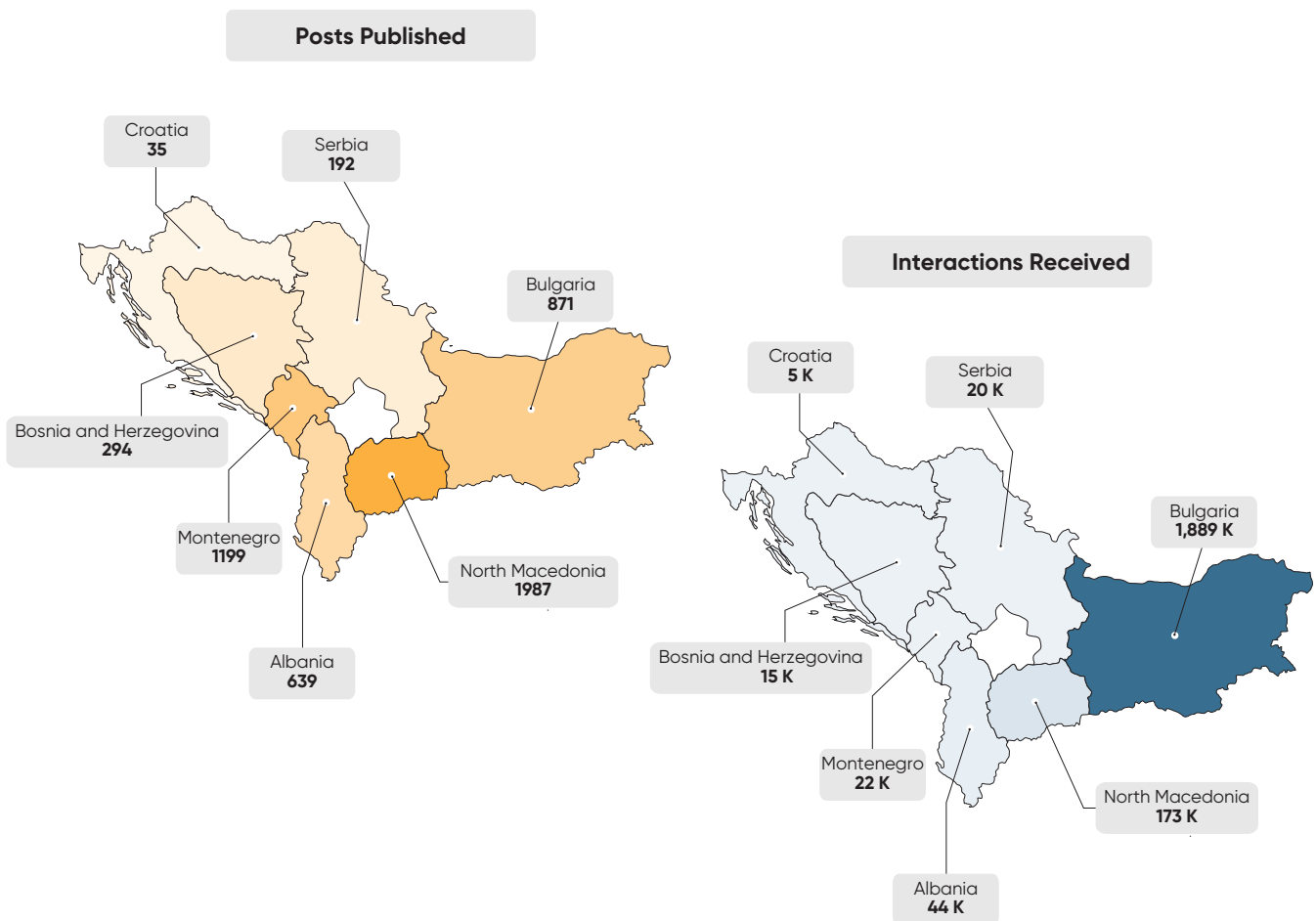
¹⁵⁰ In4s.net, "He y rat ne y HATO: Реците истину о осиромашеном уранијуму", November 25, 2015.

Social media in the Balkans: an open forum for disinformation

Facebook remains the dominant social media in the region, accounting for an average of 90% of all web traffic to social media platforms in seven of the eight countries between September 2021 and September 2022. Facebook’s popularity ranges from 98% of all web traffic to social media in Albania and Bulgaria, to 72% in Croatia at the lower end. ^{151,152} Notably, in four out of eight countries, namely Albania, Bulgaria, Bosnia, and North Macedonia, Facebook represented just shy of 100% of total web traffic to social media, clearly indicating the dominance of the platform.

A key proxy for estimating and understanding the extent and reach of the Kremlin’s information influence in each country (with the exception of Kosovo) are the metrics of the Facebook pages of Russia’s Embassies. The content of Russian Embassy pages is the most directly reflective of the Kremlin’s official state ideology, in contrast to “third-party” Kremlin-aligned sources, which can exhibit various contradictory (but calculated) ideas that do not always overlap with those of the Kremlin. Due to the EU’s restrictive

Figure 17. Number of posts published (left) and interactions received (right) by Russian Embassy pages in 2022

Source: CSD based on data from CrowdTangle.

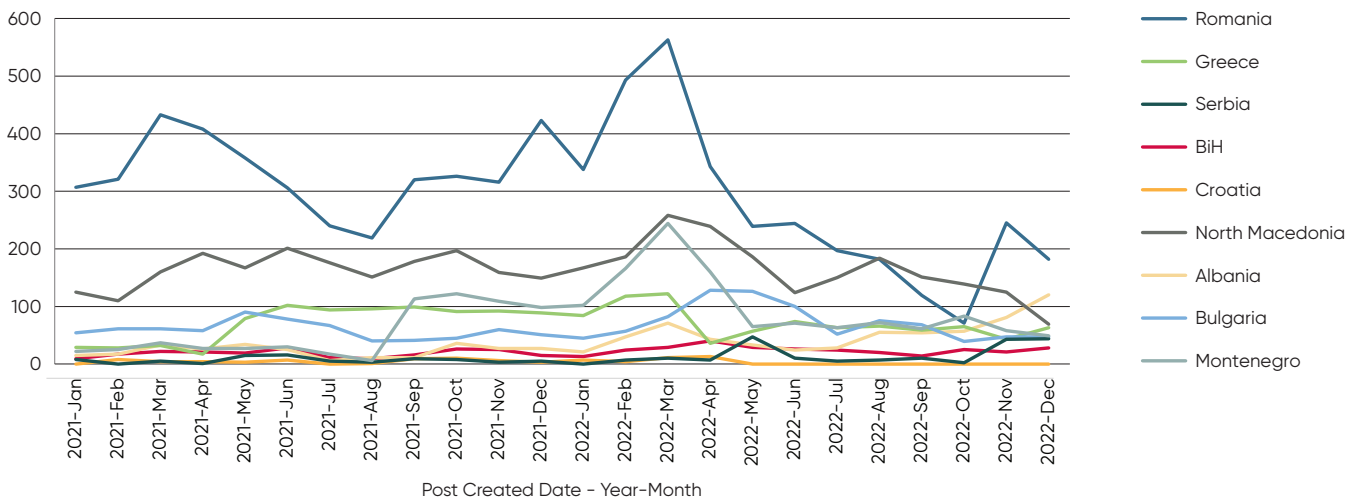
¹⁵¹ Web traffic data for Kosovo is unavailable due to a mixture of jurisdictional and technical issues. Read more about this in the section on Kosovo.

¹⁵² GlobalStats StatCounter, *Social Media Stats Worldwide, 2023*; Cosenza, V., *World Map of Social Networks, 2023*.

measures against Russian state-controlled media in the third, sixth, and ninth sanctions packages, the **Kremlin’s diplomatic missions** and their associated social media accounts took on a new significance **as tools of informational influence**. The EU sanctions were implemented in EU members Bulgaria and Croatia but also in Albania, Kosovo, and Montenegro.

One explanation for the strikingly low number of interactions on the Russian Embassy pages in both Serbia and Croatia is that the communications teams behind these pages are considerably less active relative to the six other pages. In Serbia this could also be the result of Russia’s reliance on other, less attributable channels, as the Russian state-owned media operating in the country and the many Serbian media with pro-Russian bias. In the first half of 2022, only 81 and 35 posts were published by the embassy pages in Serbia and Croatia respectively. In comparison, the Russian Embassy in Bulgaria published 537 posts during the same period, while the one in **North Macedonia published a whopping 1,160 posts**, the most out of any embassy. This is also an indication of the political priority, which the Kremlin attaches to each country in terms of exerting influence on the local population and the political system. There is also the likelihood that active embassies have been trying to counterbalance continuously emerging bilateral diplomatic issues, as Russia’s invasion of Ukraine has produced multiple tensions and disputes. However, it is likely that the reasoning is different for each country.

Figure 18. Posts per month published on the Facebook pages of Russian embassies (2021-2022)

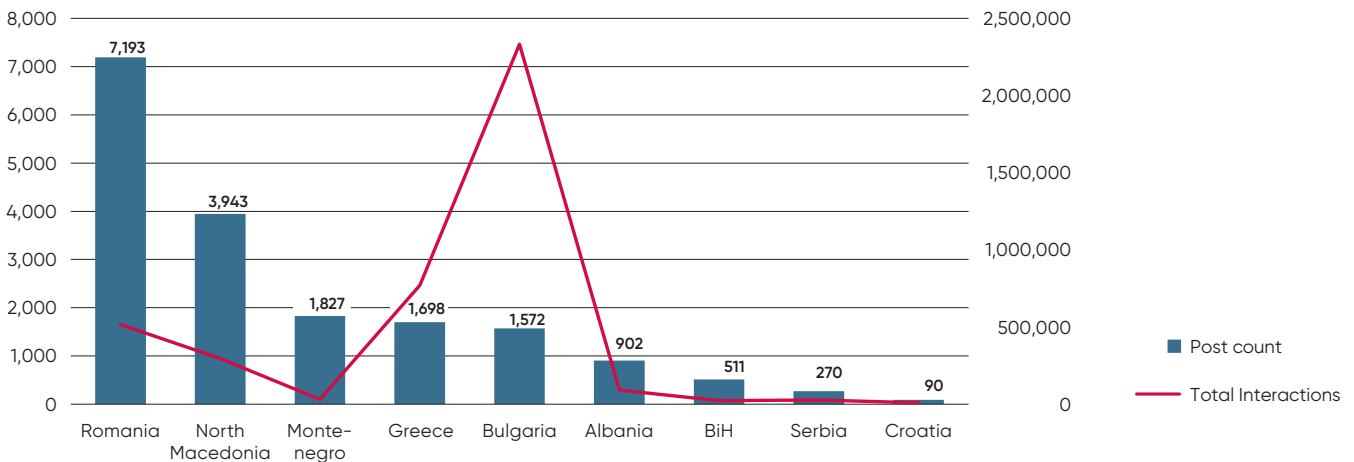
Source: CSD based on data from CrowdTangle.

Serbia is the hotbed for Russia’s informational influence in the Western Balkans. The country itself is the most politically and economically captured by the Kremlin in the region. Pro-Kremlin narratives are the norm for both political elites and mainstream media in Serbia. Nevertheless, Serbian leadership and the Kremlin are engaged in a fine balance vis-à-vis each other and are not always in agreement. While pro-Kremlin disinformation is a mainstay for Serbian politicians, they often appear to conduct themselves independently and react negatively whenever they interpret that the Kremlin has overreached and/or is not consulting its local allies. This sort of balancing

is also evident in the fact that there are **two main types of pro-Kremlin outlets in Serbia**: pro-government ones, which are beholden to Serbian political elites, and anti-government ones, which exert pressure on the leadership in Serbia by blaming it for not going far enough in its anti-Western and pro-Russian stance.

It is reasonable to assume that the social media inactivity of Russia’s diplomatic mission in Serbia is reflective of these complex dynamics and that there exists a general unwritten agreement: Serbian entities take the lead, while the Kremlin takes a backseat. This explains well why Russia’s diplomatic mission in Serbia barely maintains any social media presence. Even if it did, it would compete with a torrent of Serbian-based pro-Kremlin material and arguably add little value to a country that is already under **severe cognitive capture**.

Figure 19. Number of posts (left axis) and interactions (right axis) of Russian embassies’ Facebook pages per host country (2021–2022)

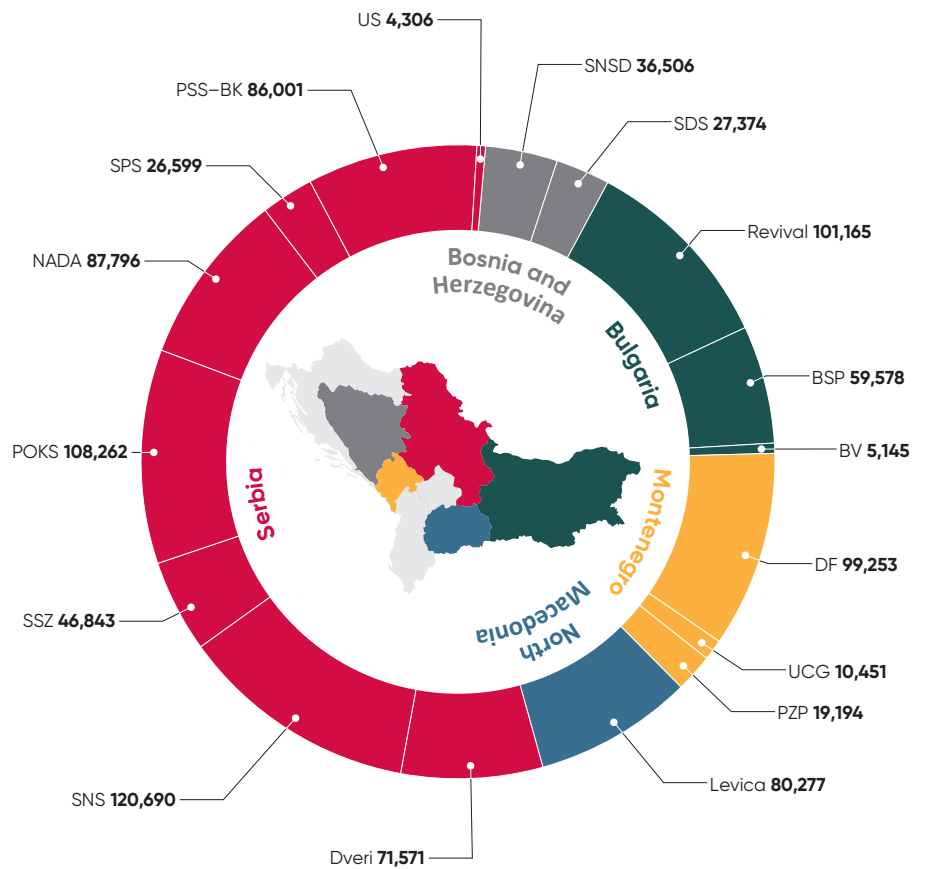

Source: CSD based on data from Crowdtangle.

Another factor to consider is that, unlike the other countries in the region, the pro-Kremlin establishment in Serbia has never faced substantial political opposition, i.e. a pro-Western political force that stands a chance of yielding power. As such, the Kremlin does not face the same necessity to maintain its own channels of informational influence in Serbia in case a pro-Western government comes to power and cracks down on Kremlin-aligned entities. Conversely, in the other seven Balkan countries, pro-Kremlin political forces may be influential to different degrees, but are not a majority and must constantly compete with and push back against actors that favor increased integration into Euro-Atlantic structures.

Facebook has become a key medium for political parties’ outreach to voters. **Pro-Kremlin parties** throughout the region boasted nearly 1 million followers and published some 22 thousand posts in 2022, receiving approximately 13 million interactions. In the most problematic case, the hyper-populist and staunchly pro-Kremlin *Revival* party in Bulgaria has been able to monopolize the country’s political Facebook space, receiving more interactions than all other parliamentary represented parties combined in 2021 and 2022.

Figure 20. Follower counts of the official Facebook pages of pro-Kremlin parties at the end of 2022

Source: CSD based on data from Crowdtangle.

The mutually reinforcing combination of parliamentary represented pro-Russian political parties and pro-Russian media capture and disinformation, creates an **extremely toxic environment**. Public institutions self-censor their reaction not to attract the ire of political parties, while captured media amplify fake or disinformation narratives uttered from the highest tribune in the countries – the Parliament. While Russia has lost public popularity in all Balkan countries but Serbia, the presence of this toxic mix presents a real and present danger that the Kremlin could at some point manage to coerce more countries to change their foreign policy stance in support of the EU and/or NATO.

BREAKING THE CODE: COUNTERING THE NEXUS BETWEEN ILLICIT FINANCE AND MEDIA CAPTURE

Russia invaded Ukraine and intensified its influence operations across Europe. Reversing this process must be the first order of business on the public policy agenda in SEE, Brussels, and Washington.¹⁵³ **Decoupling the region's economies from Russia** has proven difficult, even after the full-scale invasion of Ukraine put off a lot of public support for the Kremlin. **Illicit financial flows** underpin **state and media capture oligarchic networks** across SEE, while the Kremlin has consistently utilized the infrastructure of these networks to weaponize information and economic resources.¹⁵⁴

Stemming the tide of illicit financial flows

The EU must prioritize disconnecting the continent's economy from Russia by first addressing energy dependence and **dismantling Russian oligarchic networks throughout the continent**. Russia's weaponization of trade against the vulnerable economies of SEE must be counteracted by pursuing a **policy of strategic investment by the EU and the U.S.** An effective public policy approach should include the concurrent introduction of (i) diagnostic mechanisms which expose and investigate political corruption, and (ii) increased anti-money laundering enforcement against Russian and Chinese financial flows in the region.

Stemming the tide of IFFs necessitates identifying the government institutions and decision-making processes that have been affected by **institutionalized political corruption** (state capture). The EU should establish an evidence-gathering policy instrument to verify the existence of capture practices across diverse economic sectors and regulatory institutions, such as the State Capture Assessment Diagnostics (SCAD).¹⁵⁵ The initial application of the SCAD instrument in selected European countries has demonstrated various sources of risk and governance vulnerabilities. To ensure its effectiveness, a broad coalition of civic actors should be involved in its regular use across Europe, particularly in vulnerable regions such as SEE.

There is a critical need to increase the quantity and quality of data available on the nature and magnitude of IFFs, in order to comprehend their key drivers, channels and trends and initiate a stronger policy response. As a transnational problem, the push to curb IFFs requires **coherence within and between national and international normative frameworks**, and coordinated action within the scope of EU enlargement and the Berlin Process.

¹⁵³ Center for the Study of Democracy, *Countering the Kremlin Playbook in Europe after Russia's Invasion of Ukraine*, Policy Brief No. 115, October 2022.

¹⁵⁴ Center for the Study of Democracy, *Illicit Financial Flows and Disinformation in Southeast Europe*, Policy Brief No. 126, March 2023.

¹⁵⁵ Stoyanov, A., Gerganov, A., and Yalamov, T., *State Capture Assessment Diagnostics*, Sofia: Center for the Study of Democracy, 2019.

The EU and local governments must act to prevent illicit financial flows from foreign authoritarian jurisdictions into SEE by **enhancing the enforcement of anti-money laundering measures** and allowing the investigation of money laundering as a separate crime rather than only a predicate one. The EU should accelerate the rollout of the newly established Anti-Money Laundering Authority and help improve the **screening of investment inflows** into SEE, in particular such from offshore financial centers, as many of these transactions enabled the capture of strategic assets in the region, including media.

SEE countries must react quicker and introduce measures in areas that have long been vulnerable to illicit finance, such as **beneficial ownership transparency**, which is directly related to preventing, detecting, prosecuting, and sanctioning financial crimes. Enforcement of transparency requirements for beneficial ownership is vital, as is the stricter security vetting of investments by third parties in SEE and European companies or operations. More attention should be given to the crypto sphere, which comprises a prominent new channel to move money illicitly in and out of the SEE countries, especially due to the lower-than-average levels of compliance with international standards on risks from virtual assets.

As a matter of urgency, SEE countries must **update their investment and national security strategies** to include a robust FDI screening mechanism as a key defense against foreign malign influence and an additional safeguard for boosting quality foreign investment. The governments should integrate the private and civil society sectors in the development of this mechanism, and ensure adequate transparency of the process.

Policy agenda for countering media capture and disinformation

Countering disinformation in SEE necessitates **addressing all four components of media capture**: (i) ownership, (ii) advertising, (iii) government, and (iv) cognitive capture.¹⁵⁶ An effective public policy approach must consider both the production (or supply-side) and impact (or demand-side) of disinformation through a combination of deterrence and preventive measures. Policy interventions must not simply target the ideational aspects of disinformation, i.e., the ideologies embedded in it, but also the material and financial infrastructure that supplies the content, as well as the institutional vulnerabilities that make it susceptible to capture. As such, tackling foreign authoritarian media capture and disinformation necessitates **an integrated approach across society** that combines actions by policymakers, civil society, and the private sector, and makes effective use of cooperation with the EU and the U.S.

SEE countries should seek to enhance the **transparency of ownership, business models, and financial resources of media entities**, and to impose constraints on the concentration of media ownership, particularly for online outlets, which have benefited from much laxer regulation. Ensuring that **competition and antitrust laws are implemented** impartially and in strict accordance with the rule of law will help curb ownership concentration and increase media pluralism. Similar measures should also cover related sectors,

¹⁵⁶ Filipova, R., Vladimirov, M., and Gerganov, A., *Tackling Kremlin's Media Capture in Southeast Europe*, Sofia: Center for the Study of Democracy, 2021.

such as telecommunications and commercial publishing, which serve as the middlemen between media and end-users and can have a direct influence on access to information and content consumption habits.

It is essential to **strengthen the administrative and professional capacity of national media regulators** and provide guarantees that protect them from political interference. Regulators should actively cooperate with civil society, non-governmental organizations, and international journalistic associations and should also have the option to appeal to EU institutions. In addition, they should pay particular attention to SLAPP (strategic lawsuits against public participation) cases, publicizing and responding to them when necessary.

SEE governments must strive to address **rule of law deficits** by adopting independent governance vulnerability monitoring mechanisms, such as the *State Capture Assessment Diagnostics* (SCAD) and integrated annual national security threat assessments.¹⁵⁷ Such diagnostic mechanisms would be most effective when conducted under the umbrella of NATO and the EU, and should provide common evaluation and guidelines for follow-up joint and national action.

National public broadcasters should similarly be **shielded from political pressure** and be guaranteed their financial and operational independence. Public broadcasters must be financed through a mixed model that includes not only government subsidies but also license fees, which allows the audience to maintain a more direct link to the media it sponsors and demand greater accountability. They should not only report on their finances to the government, but also make their financial reports publicly available. Countries with strong public media models, such as the UK, France and Germany, could provide continuous peer learning, knowledge sharing and support.

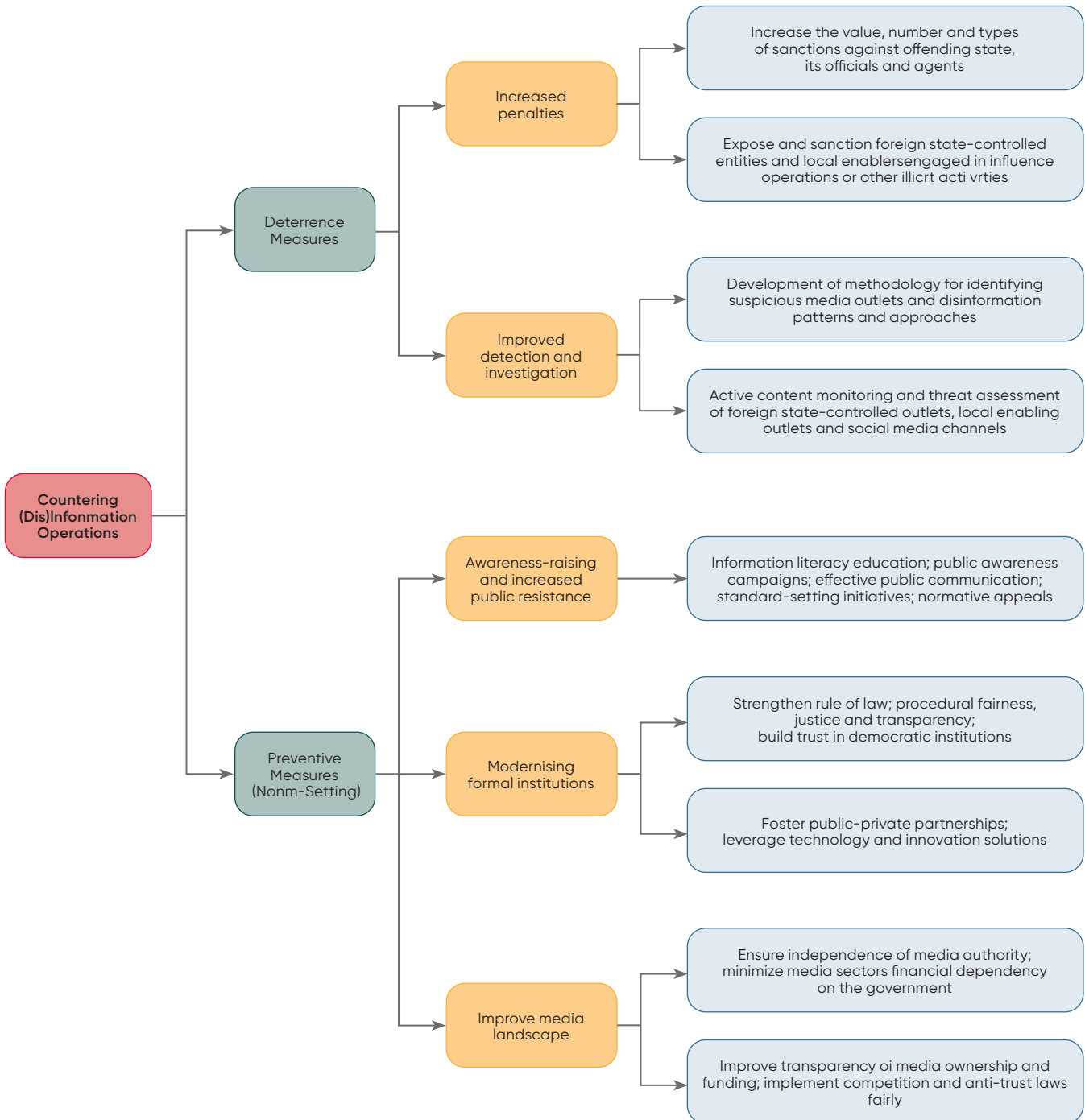
Increased priority should be given to the specific issue of **preventing malign media influence** from both foreign and local **authoritarian actors**. Actions should be guided by strategic policy plans and comprehensive risk assessments on the national vulnerabilities to media capture and disinformation, both in general and in regard to Russian and Chinese activities. As it stands, governance frameworks in the SEE suffer from a lack of coordination and cooperation between institutions and agencies tasked with countering disinformation, which calls for the introduction of a centralized harmonization of efforts, division of competences, and specific institutional procedures.

The EU's **sanctions packages against Russia related to media** have only been partially implemented throughout SEE, even in EU members such as Bulgaria. Countries have been slow to adopt the institutional and legal mechanisms needed to implement restrictive measures and should consider the inclusion of media regulators in **interdepartmental government councils** tasked with coordinating the application of sanctions. This is especially true in relation to sanctions that do not target specific Russian state-controlled outlets such as Sputnik and RT, but instead oblige members to independently identify outlets that republish and amplify content from known Kremlin-controlled media.

¹⁵⁷ Stoyanov, Gerganov, and Yalamov, *State Capture Assessment Diagnostics*, Sofia: CSD, 2019.

While EU Regulations only create obligations for members, non-members in the Balkans should consider the implementation of sanctions as an important step on the road to accension. Legal certainty should also be provided in terms of clearly and comprehensively defining the boundaries between and permissibility of different forms of offensive discourse (including hate speech and deceptive and manipulative statements).

Figure 21. Public policy model for countering disinformation

Source: CSD, and adapted from Colin Williams.

It is paramount for governments in SEE to begin developing the **digital forensic infrastructure** needed to detect and investigate disinformation campaigns in near real-time, as well as the actors that produce and proliferate them. This includes deploying media monitoring and audience analysis tools that can measure the volume and reach of recurrent disinformation narratives in online news websites and social media.

More sophisticated systems would also comprise of tools that analyze the digital infrastructure of online news sources in bulk and automatically detect exploitation and abuse, such as inauthentic contact or ownership information, domain repurposing, and lack of a privacy policy or terms of use, as well as other well-documented signs of malicious actors. Such technological solutions should be leveraged through public-private partnerships with the IT sector. Notably, SEE has a competitive advantage in the context of technological solutions due to the presence of leading media monitoring and audience analysis companies in the region.

Improving national capacity to detect and investigate disinformation campaigns necessitates the development of a robust methodology for identifying problematic media outlets, patterns in the spread of disinformation, and estimates of its impact on national decision-making and public perceptions. This includes approaches that regularly study the tactics and techniques commonly used by purveyors of disinformation to manipulate information and artificially amplify its reach. Relevant institutions should coordinate on developing a shared set of indicators commonly used to approximate the impact of disinformation, such as conventional reach metrics and engagement statistics, repetitive opinion polling of experts and citizens, and periodic focus groups.

Data acquired through the improved investigation and analysis of ongoing disinformation campaigns should be used to inform the **development of preventative measures** that limit the impact and demand for disinformation. A key step is building trust in democratic institutions by providing strategic communication units throughout government ministries with the necessary resources to consistently raise awareness and clarify policy initiatives. The experience and expertise of civil society should be employed in the development of educational resources that increase media literacy and societal resilience against disinformation. Regular public awareness campaigns, standard-setting initiatives, and normative appeals will similarly contribute to limiting the impact of disinformation.

National efforts should be conducted in the framework of and in **cooperation with existing digital security mechanisms established by NATO and the EU**, such as the NATO Strategic Communications Centre of Excellence and the EEAS's Strategic Communication Task Forces and Rapid Alert System. In addition, countries in SEE, including non-EU members, should prioritize the implementation of the EU's Digital Services Act (DSA), especially the development of strong Digital Services Coordinators (DSC) that can coordinate national regulators involved in the oversight of social media and search engines.

ANNEX: EXECUTIVE SUMMARIES IN NATIONAL LANGUAGES

ALBANIA: REZUME	77
BOSNIA AND HERZEGOVINA AND CROATIA: SAŽETAK	81
BULGARIA: PE3IOME	85
KOSOVO: PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	90
MONTENEGRO: REZIME	94
NORTH MACEDONIA: PE3IOME	98
SERBIA: PE3IOME	103

ALBANIA: REZUME

Njëkohësisht me pushtimin e plotë të Ukrainës, **Rusia ka shtuar operacionet e saj hibride të ndikimit** që synojnë minimin e unitetit dhe vendosmërisë së anëtarëve të NATO-s dhe BE-së, si dhe të shteteve të tjera me rëndësi strategjike. Evropa Juglindore (EJL) në veçanti është një nga rajonet më të cenueshme ndaj ndikimit keqdashës të huaj; historikisht ajo ka qenë **fushë betejash gjeopolitike dhe propagandistike për ndikim** ndërmjet (super)fuqive rajonale dhe globale dhe efektet e qëndrueshme të kësaj lufte ndihen edhe sot. Mbrapsja nga demokracia, deficitet e qeverisjes, erozioni i lirisë civile dhe ngecja e integritetit në institucionet euroatlantike e kanë mbajtur rajonin në një **gjendje pasigurie politike dhe paqartësie strategjike** e cila filloi të intensifikohej që pas vitit 2014. Njëkohësisht, shtetet autoritare si Rusia dhe Kina përdorin fuqinë e tyre nëpërmjet taktikave të dukshme apo “të fshehta” për të minuar besimin në demokracinë liberale dhe për të promovuar autoritarizmin si një sistem më efektiv të qeverisjes shtetërore në të gjithë Evropën Juglindore.

Pavarësisht dënimit të gjerë nga komuniteti ndërkombëtar, pushtimi rus i Ukrainës shërbeu gjithashtu edhe për konsolidimin, forcimin dhe përshpejtimin e **përpjekjeve të saj aktive** për të ndikuar në vendimmarrjen kombëtare ndërmjet vendeve të EJL. Në vitet para pushtimit, Kremli kishte përfituar tashmë nga mjedis i rregullator jo mjaft i rreptë në EJL për t’u përfshirë **në kapjen e shtetit nëpërmjet rrjeteve lokale jo-transparente të patronazhit dhe ndikimit**. Këto rrjete, të përbëra kryesisht nga manjatë biznesi të lidhur me Kremlinin, politikanë dhe agjentë të tjerë të ndikuar, vazhdojnë të lehtësojnë në mënyrë aktive përdorimin e energjetikës, financave dhe medias nga Rusia si armë për të mbrojtur më tej interesat e saj. Ky shembull është ndjekur edhe nga Kina, e cila tërheq dhe financon të njëjtën infrastrukturë dhe rrjete për të ushtruar ndikimin e saj në rajon dhe për të përforcuar dinamikën autoritare lokale.

Kapja e medias dhe përdorimi i flukseve të paligjshme financiare të synuara (FPF) janë dy nga instrumentet më të rëndësishme që fuqitë e huaja autoritare përdorin për kapjen e shtetit në rajon. FPF dhe kapja e medias janë të lidhura në mënyrë të pandashme si me njëra-tjetrën, ashtu edhe me një rrjet në rritje të interesave keqdashëse. Moska dhe Pekini përfaqësojnë njërin

prej komponentëve të këtij rrjeti, ndërsa **oligarkët** vendas – një tjetër, dhe këta të fundit kanë një ndikim të konsiderueshëm politik në demokracinë ende të pakonsoliduara ballkanike. Ky raport paraqet një vlerësim të thellë të **metodave, fushëveprimit dhe objektivave të taktikave për kapjen e mediave dhe** për operacionet e **paligjshme financiare** në tetë vende të Ballkanit: Shqipëri, Bosnje dhe Hercegovinë, Bullgari, Kroaci, Kosovë, Mal të Zi, Maqedoni të Veriut dhe Serbi. Ai gjithashtu zbulon shkallën në të cilën ky rrjet i ndërhyrjeve mediatike dhe parave të pista minon demokracinë dhe integritetin euroatlantik duke ndikuar në rezultatet e brendshme politike dhe vendimet e politikës së jashtme të vendeve të Evropës Juglindore.

Rusia dhe Kina prej kohësh përdorin **struktura të fshehta të pronësisë së korporatave** dhe FPF për të siguruar gjithçka – nga teknologjitë e reja dhe ekspertiza teknike deri te ndikimi ekonomik dhe politik në vendet me interes për ta. Më konkretisht, Kremli ka përfituar në mënyrë të përsëritur nga integriteti i tij në sistemin financiar perëndimor për të shfrytëzuar boshllëqet në sistemet e qeverisjes shtetërore nëpërmjet efekteve gërryese të korrupsionit dhe financimit të paligjshëm dhe rrjedhimisht të mbështesë interesat e tij keqdashëse brenda dhe jashtë shtetit. Pushtimi brutal i Ukrainës ka hedhur dritën e nevojshme mbi **rreziqet e shkaktuara nga kleptokracia** dhe rreziqet që Evropa po i ekspozon vetes – dhe botës – përmes qëndrimit të saj të dobët ndaj parave të pista.

Në nivel botëror vëllimi i flukseve të paligjshme financiare vlerësohet në 1-1.5 trilionë dollarë amerikanë në vit, që përbën përafërsisht 3-5% të PBB-së globale. Për krahasim, në Ballkan ato arrijnë në rreth 6% të PBB-së së rajonit. Vendet në rajon vazhdojnë të jenë shumë të cenueshme ndaj FPF-ve – një tendencë e cila po ashpërsohet nga dobësia institucionale dhe kapja e shtetit. **Flukset e paligjshme financiare** inkurajojnë sjelljen manipulative kundrejt politikave shtetërore apo kushteve ekonomike për të marrë përfitime dhe sjelljen kriminale, zvogëlojnë kapacitetin e qeverive për të mbështetur zhvillimin dhe rritjen gjithëpërfshirëse, minojnë sundimin e ligjit, shkatërrojnë funksionimin e sistemeve të drejtësisë penale dhe vënë në rrezik mjedisin e biznesit. Përveç kësaj, FPF-të shpëtojnë burimet publike, zvogëlojnë shtrirjen dhe cilësinë e shërbimeve

publike dhe në këtë mënyrë minojnë integritetin e institucioneve shtetërore, duke dëmtuar në këtë mënyrë besimin e shoqërisë në qeveri. Ato gjithashtu ndihmojnë në krijimin dhe mirëmbajtjen e rrjeteve të fuqishme të ndikimit që mund t'u shërbejnë si interesave keqdashëse të brendshme dhe të jashtme.

Flukset e paligjshme financiare në Evropën Juglindore janë të mundura në saje të ekosistemit i cili ka favorizuar **përhapjen e gjerë të korrupsionit**, krimin të organizuar dhe anashkalimit të rregullave nga ana e ndërmarrjeve. Pjesërisht si rezultat i depërtimit masiv të FPF-ve ekonomitë e rajonit janë më pak konkurruese se ato të vendeve të BE-së, duke vuajtur nga një numër i madh ndërhyrjesh të padrejta politike dhe pronësie shtetërore, një sektor privat të pazhvilluar dhe prania e shpesh të dhe e fshehtë e marrëveshjeve ndërqeveritare me shtete autoritare. Flukset e paligjshme financiare mundësohen gjithashtu nga kufijtë porozë shtetërorë në rajon, natyra e ndërvarur e ekonomive të tij dhe **sektori i madh informal**. Si një urë lidhëse midis Azisë dhe Evropës Perëndimore, EJL ka shërbyer tradicionalisht si një portë hyrëse për **drogën dhe migrantët**, si dhe për një gamë të gjerë **mallrash me përdorim të dyfishtë dhe të akcizës**. Rritja e ndjeshme e investimeve infrastrukturore në vitet e fundit – veçanërisht ato të nxitura nga Iniciativa e Kinës “Një brez, një rrugë” dhe skema të tjera të udhëhequra nga shteti – e cila i shtoi benzinë zjarrit, duke forcuar flukset ekzistuese të tregtisë së paligjshme.

Megjithatë, Kina nuk është e vetmja në qëndrimin e saj për të mbushur kontinentin me paratë e drejtuara nga shteti; afërsisht 1 trilionë dollarë amerikanë kapital rus janë investuar në të gjithë Evropën pas shpërbërjes së Bashkimit Sovjetik dhe një pjesë e konsiderueshme e këtyre parave janë përdorur për blerjen e asetëve në sektorë strategjikë të ekonomisë si energjetika, telekomunikacioni, bankat, ndërtimi dhe logjistika. Duke qenë se Kremlinin arrin gjithnjë e më shumë të dominojë rrjetet lokale oligarkike, ai është në gjendje **lirisht t'i kthejë në armë** këto rrjete që duken si oportuniste. Në prag të pushtimit të Ukrainës, kompanitë ruse ishin ngulitur fort në ekonominë evropiane: në janar 2022 Rusia kontrollonte 277 miliardë euro në formën e investimeve të huaja direkte (IDH) në 27 shtetet anëtare të BE-së, rreth një të tretën më shumë se në fillimin e valës së sanksioneve të pafrytshme mbarë evropiane të vendosura ndaj Rusisë në përgjigje të aneksimit të Krimesë në vitin 2014. Përmasat e vërteta të investimeve ruse me siguri janë shumë më të larta se sa tregojnë shifrat zyrtare të bankave qendrore, **sepse të paktën 50 % e të gjitha flukseve financiare ruse drejt Evropës kalojnë përmes**

destinacioneve offshore si Qiproja, Ishujt e Virgjër Britanikë, Irlanda, Luksemburgu dhe Holanda, ku mjetet financiare ruse fshihen pas formacioneve me pronarë nominalë, marrëdhënieve të besimit dhe investimeve të portofolit përmes fondeve të investimeve të palëve të treta. Në fund të vitit 2021 aktivet e korporatave ruse brenda Evropës arritën në pothuajse 600 miliardë euro, ndërsa bankat evropiane ende mbajnë 83 miliardë euro në formën e pasiveve ndaj kompanive dhe individëve rusë dhe vendet si Austria, Holanda, Italia dhe Franca kanë nivelet më të larta të ekspozimit ndaj tregut rus. Shumë nga transaksionet që bëjnë të mundur blerjen e asetëve strategjike në EJL kalojnë përmes këtyre qendrave financiare evropiane. Pas fillimit të pushtimit në shkallë të gjerë të Ukrainës në shkurt të vitit 2022 BE filloi të shpallë sanksione gjithnjë e më të rrepta ndaj Rusisë, Kremlinin ndërmerr veprime për **shkëputjen zyrtare të lidhjeve që lënë gjurmë ndaj armëve të tij të biznesit**, duke rritur fluksin e financimeve të paligjshme në Evropë dhe veçanërisht në EJL.

Megjithëse ndjekja e numrit dhe frekuencës së FPF-ve në çdo sektor të ekonomisë është e vështirë, **financimi i paligjshëm në sektorin mediatik dhe në sektorë të lidhur me të** mund të zbulohet përmes identifikimit të shenjave të ndryshme që tregojnë praninë e tyre. Një prej tyre është **përqendrimi i pronësisë së medias** në duart e individëve me burime të dyshimta të ardhurash, shpesh të lidhur me korrupsionin në nivelet e larta të pushtetit dhe me faktorë të huaj autoritarë. Në raste të tjera, **kontrolli editorial** ushtrohet nëpërmjet financimit shtetëror të siguruar nga elitat në pushtet, anëtarët e të cilëve janë implikuar vazhdimisht në skandale për mashtrime financiare apo korrupsion. Një dinamikë e ngjashme ekziston tek ofruesit e shërbimit të telekomunikacionit, si dhe në industrinë e botimeve dhe sektorë të tjerë kyç në EJL, të cilët mundësojnë kontrollin mbi infrastrukturën e shpërndarjes së përmbajtjes mediatike. Në fakt, presioni **i kapjes mediatike** mund të ushtrohet nëpër sektorë të ndryshëm ekonomikë duke i kthyer të ardhurat nga reklamat në një armë për të ndikuar në politikën editoriale të mediave. **Anomalitë e papritura dhe afatshkurtra në përmbajtjen dhe politikën editoriale** të mediave me ndikim, sidomos në lidhje me projektet e përnasave të mëdha të infrastrukturës dhe nismat politike të udhëhequra nga shteti i huaj, janë gjithashtu një tregues potencial për përdorimin e FPF-ve për të ndikuar në media. Anomali të tilla në përmbajtjen mediatike janë të zakonshme në të gjithë rajonin dhe manifestohen më së shumti në mediat të cilat janë në pronësi të rrjeteve oligarkike të afërta me forcat politike ose të lidhura ngushtë me rrjete të tilla. Edhe pse

këto rrjete shpesh veprojnë për leverdinë e tyre personale dhe avancimin politik, interesat e tyre shpesh përputhen me ato të Moskës ose Pekinit, duke krijuar në këtë mënyrë **një ndërthurje keqdashëse të FPF**.

Orientimi i FPF te mediat e cënueshme është një nga instrumentet kryesore që faktorët autoritarë të huaj dhe kanalet e tyre lokale përdorin për të lehtësuar kapjen e mediave, që nga ana tjetër i kthen mediat e prekura në platforma për përhapjen e **dezinformimit dhe propagandës**. Bile në vendet anëtare të BE-së – Bullgarinë dhe Kroacinë, ka mungesë të garancive të mjaftueshme institucionale në lidhje me zbulimin e pronarëve të vërtetë dhe burimeve të financimit, si dhe mekanizma adekuat për kontroll ndërinstitucional dhe balancë për të parandaluar përqendrimin e pronësisë. Kjo dilemë është komplikuar vitet e fundit për shkak të rritjes së platformave të mediave sociale, të cilat ofrojnë një forum të hapur për shpërndarjen e dezinformimit dhe propagandës dhe njëkohësisht shkatërrojnë bazën për financimin e mediave tradicionale.

Deficitet e vazhdueshme të qeverisjes dhe korrupsioni sistematik në EJJ lëjuan Ruisinë të krijojë një prani tepër të madhe në peizazhin e informacionit të EJJ në vitet që paraprijnë invazionet e saj në Ukrainë në 2014 dhe 2022. **Ndikimi konjitiv (njohës)** i Kremlinit në rajon është i përqendruar në vija gjeografike, etnolinguistike dhe fetare dhe pasqyron gjendjen aktuale të pranisë së tij ekonomike dhe marrëdhënieve të tij diplomatike me secilin vend. Të dhënat e monitorimit të medias tregojnë se **dezinformimi pro-Kremlinit** është më i theksuar në vendet me lidhje të thella kulturore dhe historike me Rusinë—Bullgaria, Serbia dhe Mali i Zi, si dhe në enklavat serbe në rajon, si p.sh. Republika Srpska në Bosnje dhe Hercegovina. U konstatua se peizazhet kryesore dixhitale të lajmeve në më shumë se gjysmën e Evropës Juglindore (Bosnja, Bullgaria, Mali i Zi, Maqedonia e Veriut dhe Serbia) përmbajnë dezinformime të përsëritura pro-Kremlinit, të shpërndara sistematikisht në disa nga faqet e internetit më të vizituara të lajmeve në secilin prej këtyre vendeve. **Më së shumti bie në sy rasti i Serbisë**, ku katër nga pesë faqet e internetit më të vizituara të lajmeve publikojnë vazhdimisht dezinformime pro-Kremlinit. Përveç kësaj u konstatua se në vitin 2022 mediat kryesore të lajmeve në të gjitha vendet e Evropës Juglindore u janë referuar katër burimeve mediatike të kontrolluara nga shteti rus (TASS, RIA Novosti, RT dhe Sputnik) në mijëra artikuj.

Sondazhet sociale të zhvilluara në të gjithë rajonin kanë vënë në dukje **një rënie të dukshme të mbështetjes**

shoqërore për Rusinë, që përkon me fillimin e pushtimit dhe publikimin e mizorive të Kremlinit në Ukrainë. Megjithatë, politikat dhe fushatat dashakeqe editoriale të mediave kryesore pro-Kremlinit dhe ndonjëherë edhe të mediave kryesore dhe partive politike janë ruajtur pavarësisht nga ky ndryshim në opinionin publik në masë. Subjektet politike me simpati ndaj Moskës, si SNS dhe SPS në Serbi, Vazrazhdane dhe BSP në Bullgari dhe SNSD në Bosnje, ruajtën pozitat e tyre parlamentare dhe fuqinë e tyre në marrjen e vendimeve në serinë e zgjedhjeve parlamentare 2022-2023 dhe tek disa parti, si p.sh. Vazrazhdane madje vihet re një rritje e mbështetjes publike gjatë kësaj periudhe. Të kombinuara me rritjen e aktivitetit të mediave pro-Kremlinit ato kontribuan për rimëkëmbjen e pjesshme të simpatisë publike ndaj Ruisisë, pas tronditjes fillestare të shkaktuar nga invazioni. Mbështetja për Rusinë vazhdon të ndahet nga shumica në Serbi dhe në rajonet etnike serbe të vendeve të tjera të rajonit, duke mbetur më e lartë kudo në EJJ sesa në Evropën Perëndimore gjatë gjithë periudhës.

Bullgaria dhe Serbia vazhdojnë të veprojnë si **qendra primare koordinuese dhe platforma lëshimi/fillimi** për operacionet e Kremlinit për ushtrimin e ndikimit në rajon. Politikanët dhe reporterët bullgarë veshin me rrobën e normalitetit dezinformimin pro-Kremlinit në vend si dhe në hapësirën euroatlantike, ndërsa Serbia ndihmon përhapjen e dezinformimit të Kremlinit në territorin e Ballkanit Perëndimor përmes mediave në gjuhën serbe, të bazuara si në Serbi ashtu edhe në enklavat serbe si Republika Srpska. Shifrat e trafikut të të dhënave të faqeve kryesore të internetit të lajmeve në Ballkanin Perëndimor pasqyrojnë konkurrencën informative për auditorin serb dhe kroat-folës midis mediave serbe pro-Kremlinit dhe botimeve kroate me orientim relativisht euroatlantik.

Për të kundërshtuar përdorimin e FPF-ve dhe kapjes së medias si mjete për ndikimin keqdashës të huaj nevojitet një **qëndrim i integruar, që përfshin tërë shoqërinë**, të bazuar në bashkëpunimin midis politikave kryesore në nivel kombëtar, sektorit privat, shoqërisë civile dhe strukturave institucionale evropiane dhe amerikane. Këto kundërmasa duhet të bazohen në njohjen paralele të **mekanizmave për diagnostikim dhe zbatimin, të drejtuara drejt ndarjes së ekonomisë evropiane nga Rusia**, si p.sh.:

- Krijimi i mekanizmave për mbledhjen e provave përmes të cilave do të mundësohet rritja e cilësisë dhe sasisë së të dhënave për FPF dhe identifikimi

i institucioneve shtetërore dhe proceseve vendim-marrëse të prekura nga **korupsioni i institucion-alizuar politik (kapja e shtetit);**

- Zbatimi i veprimeve të bashkërenditura transatlantike kundër parave të paligjshme dhe aseteve të paligjshme në EJL përmes respektimit efektiv në mbarë BE-në të sanksioneve evropiane kundër Rusisë dhe hetimit paraprak të investimeve strategjike ruse dhe kineze.
- BE-ja dhe qeveritë vendore duhet të ndërmarrin veprime për të parandaluar flukset e paligjshme financiare nga juridiksionet e huaja autoritare në EJL duke mbështetur zbatimin e masave për luftë kundër pastrimit të parave dhe duke lejuar që pastrimi i parave të hetohet si një krim më vete dhe jo vetëm si krim predikat.
- **Kapërcimi i dobësive institucionale** në lidhje me financimin e paligjshëm, si p.sh. mungesa e akteve normative për transparencën e pronarëve të vërtetë dhe shtrëngimi i regjimit të studimit paraprak të investimeve duhet të plotësohet me një politikë të investimeve strategjike nga ana e BE-së dhe SHBA-së që synon futjen dhe stimulimin e praktikave të drejta të tregut.
- **Kapërcimi i krizës me sigurinë energjetike dhe klimatike evropiane** dhe përfundimi i varësisë së tepërt nga energjetika ruse vazhdon të jetë një komponent kryesor i shkëputjes strategjike të ekonomisë evropiane nga Rusia.

Pë të kundërshtuar kapjen mediatike në rajon kërkohen veprime urgjente dhe të koordinuara për të kufizuar komponentët e saj, lidhur me pronësinë, reklamën, menaxhimin dhe veprimtarinë konjitive (njohëse),

dhe për të arritur këto janë të nevojshme përpjekje në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar. Zbatimi i masave të mëposhtme do të përfaqësonte hapat e parë kyç në këtë drejtim:

- **Tejkalimi i boshllëqeve institucionale dhe deficiteve menaxheriale** që ulin cilësinë e mjedisit mediatik dhe krijojnë dobësi kyçe të ndjeshme për t'u pushtuar. Kjo përfshin rritjen e **transparencës për pronësinë**, strukturat e biznesit dhe burimet e financimit të mediave, si dhe vendosjen e kufijve në përqendrimin e pronësisë së medias.
- Krijimi i **infrastrukturës së kriminalistikës dixhitale**, të nevojshme për të zbuluar dhe për të hetuar fushatat e dezinformimit dhe aktorët e tyre në pothuajse kohë reale, e cila do të siguronte një linjë të parë jetike të mbrojtjes kundër përhapjes së dezinformimit.
- Të dhënat e marra përmes hetimit dhe analizës së përmirësuar të fushatave aktuale të dezinformimit duhet të përdoren për të zhvilluar masa parandaluese që synojnë kufizimin e ndikimit të dezinformimit dhe faktorëve që nxisin kërkesën e tij, e pikërisht **komunikim strategjik**, programe mësimore në fushën e edukimit mediatik dhe informativ, fushata për rritjen e informimit të publikut dhe iniciativa për caktimin e standardeve.

Prania e Kremlinit në nyjat kritike të infrastrukturës mediatike në Evropën Juglindore mund të zhvendoset vetëm përmes krijimit të një rrjeti të shpërndarë në mënyrë të barabartë të **mediave të financuara me mjete publike dhe të menaxhuara në mënyrë të pavarur**, të afta të ringjallin natyrën qytetare të gazetarisë dhe shpërndarjen e informacionit, si dhe për të rikthyer besimin e publikut në media.

BOSNIA AND HERZEGOVINA AND CROATIA: SAŽETAK

Istodobno s invazijom Ukrajine u punom opsegu, **Rusija je pojačala svoje operacije hibridnog utjecaja** s ciljem potkopavanja jedinstva i odlučnosti članica NATO-a i EU-a, kao i drugih strateški važnih država. Jugoistočna Europa (JIE) posebno je jedna od najosjetljivijih regija na strani zloćudni utjecaj; povijesno, to je **polje geopolitičkih i propagandnih borbi za utjecaj** regionalnih i globalnih (vele)sila, a trajne posljedice te borbe osjećaju se i danas. Uzmicanje od demokracije, deficiti upravljanja, erozija građanskih sloboda i zastoj u integraciji u euroatlantske institucije doveli su regiju u stanje **političke neizvjesnosti i strateške dvosmislenosti** koje se pojačalo od 2014. U isto vrijeme, autoritarne države poput Rusije i Kine su dosljedno provodile taktike meke i tvrde moći diljem JIE kako bi potkopale povjerenje u liberalnu demokraciju i promovale autoritarizam kao učinkovitiji sustav vlasti.

Unatoč širokoj osudi međunarodne zajednice, ruska invazija na Ukrajinu također je poslužila konsolidaciji, jačanju i ubrzanju njenih **aktivnih napora** da utječe na donošenje nacionalnih odluka u zemljama JIE. U godinama prije invazije, Kremlj je već iskoristio nedovoljno strogu regulatornu okolinu u Jugoistočnoj Europi da se uključi u **zarobljavanje države kroz netransparentne lokalne mreže pokroviteljstva i utjecaja**. Te mreže, koje se sastoje od poslovnih tajkuna, političara i drugih utjecajnih ljudi povezanih s Kremljem, nastavljaju aktivno olakšavati Rusiji korištenje energije, financija i medija kao oružja za promicanje svojih interesa. Ovaj primjer je slijedila Kina, koja je privukla i financirala istu infrastrukturu i mreže kako bi ostvarila vlastiti utjecaj u regiji i ojačala lokalnu autoritarnu dinamiku.

Zarobljavanje medija i korištenje ciljanih nezakonitih financijskih tokova (NFT) dva su najvažnija alata koje strane autoritarne sile koriste za zarobljavanje država u regiji. NFP i zarobljavanje medija neraskidivo su povezani jedno s drugim i s rastućom mrežom zloćudnih interesa. Moskva i Peking predstavljaju jednu komponentu te mreže, a lokalni **oligarsi** drugu, pri čemu potonji imaju značajan politički utjecaj u još nekonsolidiranim balkanskim demokracijama. Ovo izvješće predstavlja detaljnu procjenu **metoda, opsega i ciljeva taktika zarobljavanja medija i nezakonitih financijskih operacija** u osam balkanskih zemalja: Albaniji, Bosni i Hercegovini, Bugarskoj, Hrvatskoj, Kosovu, Crnoj Gori, Sjevernoj

Makedoniji i Srbiji. Također otkriva u kojoj mjeri ova mreža medijskog uplitanja i prljavog novca potkopava demokraciju i euroatlantske integracije utječući na domaće političke ishode i vanjskopolitičke odluke zemalja Jugoistočne Europe.

Rusija i Kina već dugo koriste **prikrivene korporativne vlasničke strukture** i NFP-ove kako bi osigurale sve od novih tehnologija i tehničke stručnosti do gospodarskog i političkog utjecaja u zemljama koje ih zanimaju. Konkretno, Kremlj je u više navrata iskoristio svoju integraciju u zapadni financijski sustav kako bi iskoristio praznine u sustavima upravljanja kroz korozivne učinke korupcije i nezakonitog financiranja te u skladu s tim podržao svoje zloćudne interese u zemlji i inozemstvu. Brutalna invazija na Ukrajinu bacila je odavno potrebno svjetlo na **opasnosti koje predstavlja kleptokracija** i rizike kojima Europa izlaže sebe – i svijet – svojim opuštenim pristupom prljavom novcu.

Globalno, obujam nezakonitih financijskih tokova procjenjuje se na 1-1,5 trilijuna američkih dolara godišnje, što predstavlja otprilike 3-5% globalnog BDP-a. Usporedbe radi, na Balkanu oni iznose oko 6% BDP-a regije. Zemlje u regiji i dalje su vrlo ranjive na NFP, trend koji je pogoršan institucionalnom slabošću i zarobljavanjem države. **Nezakoniti financijski tokovi** potiču profiterstvo i kriminalno ponašanje, smanjuju sposobnost vlada da podrže razvoj i uključivi rast, potkopavaju vladavinu prava, potkopavaju funkcioniranje kaznenopravnih sustava i ugrožavaju poslovno okruženje. Osim toga, NFP crpe javne resurse, smanjuju opseg i kvalitetu javnih usluga i time potkopavaju integritet državnih institucija, čime se narušava povjerenje javnosti u vladu. Oni također pomažu u stvaranju i održavanju moćnih mreža utjecaja koje mogu poslužiti i unutarnjim i vanjskim zlonamjernim interesima.

Nezakonite financijske tokove u Jugoistočnoj Europi omogućuje ekosustav endemske korupcije, organiziranog kriminala i zaobilaženja pravila od strane poduzeća. Djelomično kao rezultat masovnog prodora NFP-ova, gospodarstva u regiji manje su konkurentna od onih u EU-u, pate od obilja nepotrebnog političkog uplitanja i državnog vlasništva, nerazvijenog privatnog sektora te česte i prikrivene prisutnosti međuvladinih sporazuma s autoritarnim državama. Nezakonite financijske toko-

ve također omogućuju porozne državne granice u regiji, međuovisna priroda njezinih gospodarstava i **veliki neformalni sektor**. Kao most između Azije i Zapadne Europe, Jugoistočna Europa tradicionalno je služila kao prolaz za **narkotike i migrante**, kao i širok raspon **robe dvojne namjene i akcizne robe**. Značajna povećanja ulaganja u infrastrukturu posljednjih godina – posebice ona potaknuta kineskom inicijativom “Pojas i put” i drugim shemama koje vodi država – dolila su ulje na vatru, potičući postojeće tokove nezakonite trgovine.

Međutim, Kina nije sama u svom pristupu preplavlivanju kontinenta državnim novcem; otprilike 1 bilijun američkih dolara ruskog kapitala uloženo je diljem Europe od raspada Sovjetskog Saveza, a značajan dio tih sredstava korišten je za stjecanje imovine u strateškim gospodarskim sektorima kao što su energija, telekomunikacije, bankarstvo, građevinarstvo i logistika. Kako Kremlj sve više uspijeva dominirati lokalnim oligarhijskim mrežama, **on je u stanju te naizgled oportunističke mreže po želji koristiti kao oružje**. Uoči invazije na Ukrajinu, ruske su se tvrtke čvrsto ukorijenile u europskom gospodarstvu: u siječnju 2022. Rusija je kontrolirala 277 milijardi eura dostupnih izravnih stranih ulaganja (ISU) u 27 država članica EU-a, što je trećina više nego na početku vala besplodnih sankcija diljem EU-a nametnutih Rusiji kao odgovor na njezinu aneksiju Krima 2014. Pravi opseg ruskih ulaganja vjerojatno će biti mnogo veći nego što pokazuju službene brojke središnje banke, jer najmanje **50 % svih ruskih financijskih tokova u Europu prolazi kroz offshore odredišta** kao što su Cipar, Britanski Djevičanski Otoci, Irska, Luksemburg i Nizozemska, gdje su ruska sredstva skrivena iza subjekata s nominalnim vlasnicima, trustovima i portfeljnim ulaganjima kroz investicijske fondove trećih strana. Krajem 2021. ruska korporativna imovina u Europi iznosila je gotovo 600 milijardi eura, a europske banke još uvijek drže 83 milijarde eura obveza prema ruskim tvrtkama i pojedincima, gdje su zemlje poput Austrije, Nizozemske, Italije i Francuske najviše izložene ruskom tržištu. Mnoge transakcije koje omogućuju stjecanje strateške imovine u jugoistočnoj Europi prolaze kroz ta europska financijska središta. Otkako je EU počela uvoditi sve strože sankcije Rusiji nakon početka sveobuhvatne invazije na Ukrajinu u veljači 2022., Kremlj je službeno **prekinuo pratljive veze sa svojim poslovnim ograncima**, povećavajući protok nezakonitih financija u Europi, i – posebno u JIE.

Iako je teško pratiti broj i učestalost NFT-ova u bilo kojem sektoru gospodarstva, **nezakonito financiranje u medijima i srodnim sektorima** može se otkriti iden-

tificiranjem različitih znakova koji bi mogli otkriti. Jedan od njih je **koncentracija vlasništva nad medijima** u rukama pojedinaca sa sumnjivim izvorima prihoda, često povezanih s korupcijom na visokoj razini i stranim autoritarcima. U drugim se slučajevima **uređivačka kontrola** provodi putem državnog financiranja koje osiguravaju vladajuće elite čiji su članovi opetovano bili upleteni u financijske prijevare ili korupcijske skandale. Slična dinamika postoji i kod pružatelja usluga u sektoru telekomunikacija, kao i kod izdavačke industrije i drugih ključnih sektora u Jugoistočnoj Europi koji omogućuju kontrolu nad infrastrukturom distribucije medijskih sadržaja. Zapravo, pritisak da se **zarobe mediji** može se vršiti u različitim gospodarskim sektorima pretvaranjem prihoda od oglašavanja u oružje kojim se utječe na uređivačku politiku medija. Iznenadne, kratkoročne **anomalije u sadržaju i uređivačkoj politici** utjecajnih medija, posebice u vezi s velikim infrastrukturnim projektima i političkim inicijativama predvođenim inozemstvom, također su potencijalni pokazatelj korištenja NFT-a za utjecaj na medije. Ovakve anomalije u medijskom sadržaju česte su u cijeloj regiji, a najčešće se očituju u medijima koji su u vlasništvu ili usko povezani s oligarhijskim mrežama bliskim političkim snagama. Iako te mreže često djeluju za vlastitu dobrobit i politički probitak, njihovi se interesi često preklapaju s interesima Moskve ili Pekinga, stvarajući tako **zlokobnu isprepletenost NFP-a**.

Ciljanje NFP-a na ranjive medije jedan je od primarnih alata koje strani autoritarci i njihovi lokalni kanali koriste kako bi olakšali zarobljavanje medija, što zauzvrat pretvara pogođene medije u platforme za **dezinformacije i propagandu**. Čak i u državama članicama EU-a, Bugarskoj i Hrvatskoj, nedostaju dostatna institucionalna jamstva u pogledu otkrivanja krajnjih stvarnih vlasnika i izvora financiranja, kao i odgovarajući mehanizmi za međuinstitucionalne provjere i ravnoteže kako bi se spriječila koncentracija vlasništva. Ova se dilema posljednjih godina pogoršala porastom platformi društvenih medija, koje pružaju otvoreni forum za širenje dezinformacija i propagande, dok potkopavaju bazu financiranja tradicionalnih medija.

Kontinuirani deficiti upravljanja i sustavna korupcija u jugoistočnoj Europi omogućili su Rusiji da izgradi izvanrednu prisutnost u informacijskom krajoliku jugoistočne Europe u godinama koje su prethodile invaziji na Ukrajinu 2014. i 2022. **Kognitivni utjecaj** Kremlja u regiji koncentriran je po geografskim, etnolingvističkim i vjerskim linijama i odražava trenutno stanje svoje gospodarske prisutnosti i diplomatskih odnosa sa svakom

zemljom. Podaci praćenja medija pokazuju da su **prokremaljske dezinformacije** najizraženije u zemljama s duboko ukorijenjenim kulturnim i povijesnim vezama s Rusijom – Bugarskoj, Srbiji i Crnoj Gori – kao i u srpskim enklavama u regiji, poput Republike Srpske u Bosni i Hercegovini. Utvrđeno je da mainstream digitalne vijesti u više od polovice Jugoistočne Europe (Bosna, Bugarska, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Srbija) sadrže ponavljajuće prokremaljske dezinformacije, koje sustavno šire neke od najposjećenijih novinskih web stranica u svakoj od ovih zemalja. **Tu se najviše ističe slučaj Srbije**, gdje četiri od pet najposjećenijih novinskih stranica stalno objavljuju prokremaljske dezinformacije. Također je utvrđeno da su 2022. glavne novinske kuće u svim zemljama JIE citirale četiri ruska državna medijska izvora (TASS, RIA Novosti, RT i Sputnik) u tisućama članaka.

Ankete diljem regije zabilježile su **značajan pad javne potpore Rusiji**, što se poklopilo s početkom invazije i objavljivanjem zločina Kremļa u Ukrajini. Međutim, zlonamjerne uređivačke politike i kampanje ključnih pro-kremaljskih, a ponekad čak i mainstream medija i političkih stranaka nastavile su se unatoč ovoj promjeni u mainstream javnom mnijenju. Politički subjekti koji su simpatični Moskvi, kao što su SNS i SPS u Srbiji, Vazraždanje i BSP u Bugarskoj i SNSD u Bosni, zadržali su svoje parlamentarne pozicije i moć odlučivanja u nizu parlamentarnih izbora 2022.-2023., a neke stranke, poput stranke Vazraždanje, čak bilježe porast javne potpore tijekom tog razdoblja. U kombinaciji s pojačanom aktivnošću prokremaljskih medija pridonijeli su djelomičnom oporavku simpatija javnosti prema Rusiji nakon početnog šoka izazvanog invazijom. U Srbiji i drugim dijelovima regije gdje žive etnički Srbi, potpora Srbiji još uvijek je većinska, a posvoda u jugoistočnoj Europi je ostala veća nego u zapadnoj Europi tijekom cijelog razdoblja.

Bugarska i Srbija nastavljaju djelovati kao primarni **koordinacijski centri i lansirne rampe** za operacije utjecaja Kremļa u regiji. Bugarski političari i novinari normaliziraju prokremaljske dezinformacije u zemlji, kao i u euroatlantskom prostoru, dok Srbija pomaže u širenju kremaljskih dezinformacija diljem zapadnog Balkana putem medija na srpskom jeziku koji se nalaze u Srbiji i u srpskim enklavama poput Republike Srpska. Podaci o prometu podataka vodećih web stranica s vijestima na zapadnom Balkanu odražavaju informacijsko natjecanje za publiku koja govori srpski i hrvatski između prokremaljskih srpskih medija i relativno euroatlantski orijentiranih hrvatskih medija.

Suprotstavljanje korištenju NFT-ova i zarobljavanja medija kao sredstava stranog zloćudnog utjecaja zahtijeva integrirani, **cjelokupni društveni pristup** koji se temelji na suradnji između kreatora nacionalne politike, privatnog sektora, civilnog društva te europskih i američkih institucionalnih struktura. Ove protumjere trebale bi se temeljiti na paralelnom **uvođenju dijagnostičkih i provedbenih mehanizama usmjerenih na odvajanje europskog gospodarstva od Rusije**, kao što su:

- stvaranje mehanizama za prikupljanje dokaza, putem kojih će se moći poboljšati kvalitetu i količinu NFT podataka te identificirati državne institucije i procese donošenja odluka na koje utječe **institucionalizirana politička korupcija (zarobljavanje države)**;
- provedba usklađene transatlantske akcije protiv nezakonitog novca i nelegitimne imovine u Jugoistočnoj Europi kroz učinkovito poštivanje europskih sankcija protiv Rusije u cijeloj EU i prethodnu istragu ruskih i kineskih strateških ulaganja.
- EU i lokalne vlasti trebale bi poduzeti mjere kako bi spriječile nezakonite financijske tokove iz stranih autoritarnih jurisdikcija u Jugoistočnoj Europi podupirući provedbu mjera protiv pranja novca i dopuštajući da se pranje novca istražuje kao zasebno kazneno djelo, a ne samo predikatno.
- Rješavanje institucionalnih ranjivosti u vezi s nezakonitim financiranjem, kao što su nedostatak propisa o transparentnosti stvarnih vlasnika i pooštavanje režima dubinske analize ulaganja, trebalo bi nadopuniti strateškom investicijskom politikom EU-a i SAD-a usmjerenom na uvođenje i poticanje poštene tržišne prakse.
- Prevladavanje europske energetske i klimatske sigurnosne krize i okončanje pretjerane ovisnosti o ruskoj energiji i dalje je glavna komponenta strateškog odvajanja europskog gospodarstva od Rusije.

Suprotstavljanje zarobljavanju medija u regiji zahtijeva hitnu i koordiniranu akciju za suzbijanje vlasništva, oglašavanja, upravljanja i kognitivnih komponenti, što zahtijeva nacionalne i međunarodne napore. Provedba sljedećih mjera predstavljala bi ključne prve korake u tom smjeru:

- prevladavanje institucionalnih praznina i nedostataka u upravljanju koji snižavaju kvalitetu medij-

skog okruženja i stvaraju ključne ranjivosti podložne osvajanju. To uključuje povećanje transparentnosti vlasništva nad medijima, poslovnih struktura i izvora financiranja, kao i uvođenje ograničenja koncentracije vlasništva nad medijima.

- Stvaranje digitalne forenzičke infrastrukture potrebne za otkrivanje i istraživanje kampanja dezinformacija i njihovih aktera u gotovo stvarnom vremenu, što bi pružilo vitalnu prvu liniju obrane protiv širenja dezinformacija.
- Podaci dobiveni poboljšanom istragom i analizom tekućih kampanja dezinformiranja trebaju se ko-

ristiti za razvoj preventivnih mjera usmjerenih na ograničavanje utjecaja dezinformacija i čimbenika koji pokreću njihovu potražnju, a to su strateška komunikacija, programi obuke u području medijske i informacijske pismenosti, kampanje podizanja javne svijesti i inicijative za postavljanje standarda.

Prisutnost Kremlja na kritičnim čvorištima medijske infrastrukture u jugoistočnoj Europi može se pomaknuti samo stvaranjem ravnomjerno raspoređene mreže **javno financiranih i neovisno upravljanih medija** koji su sposobni oživjeti građansku prirodu novinarstva i širenja informacija, kao i vratiti povjerenje javnosti u medije.

BULGARIA: РЕЗЮМЕ

Едновременно с пълномащабното нахлуване в Украйна, **Русия засили хибридните си операции за влияние**, насочени към подкопаване на единството и решимостта на членовете на НАТО и ЕС, както и на други държави от стратегическо значение. Югоизточна Европа (ЮИЕ) в частност е един от най-уязвимите региони за зловредно чуждо влияние. В исторически план тя е била **поле на геополитически и пропагандни битки за влияние** между регионални и глобални (свръх)сили, а трайните последици от тази борба се усещат и днес. Отстъплението от демокрацията, дефицитите в управлението, ерозията на гражданските свободи и буксуването на интеграцията в евроатлантическите институции поставят региона в състояние на **политическа несигурност и стратегическа неяснота**, които се засилиха след 2014 г. Едновременно с това авторитарни държави като Русия и Китай последователно прилагат тактики на мека и твърда сила в цяла ЮИЕ, за да подкопават доверието в либералната демокрация и да лансират авторитаризма като по-ефективна система на държавно управление.

Въпреки широкото осъждане от страна на международната общност, нахлуването на Русия в Украйна послужи също и за консолидиране, засилване и ускоряване на нейните **активни мероприятия**, насочени към оказване на влияние върху страните от ЮИЕ. В годините преди нападението, Кремъл вече се беше възползвал от нестабилната регулаторна среда в ЮИЕ, за да реализира различни практики на **завладяване на държавата чрез непрозрачни местни мрежи за покровителство и влияние**. Тези мрежи, състоящи се от свързани с Кремъл олигарси, политици и други фактори за влияние, продължават дейно да улесняват Русия в използването на енергетиката, финансите и медиите като оръжие за отстояване на нейните интереси. Този пример бе последван и от Китай, който привлича и подхранва с финансови средства същата инфраструктура и мрежи, за да упражнява собственото си влияние в региона и да подсилва местната авторитарна динамика.

Завладяването на медиите и използването на незаконни финансови потоци (НФП) са два от ключовите инструменти, които чуждестранните автори-

тарни сили използват за завладяване на държавите в региона. НФП и завладяването на медиите са неразривно свързани както помежду си, така и с нарастваща мрежа от злонамерени интереси. Москва и Пекин представляват един от компонентите на тази мрежа, а местните **олигарси** – друг, като последните разполагат със значително политическо влияние във все още неукрепналите балкански демокрации. В настоящия доклад е изложена задълбочена оценка на **методите, обхвата и целите на тактиките за завладяване на медиите и за незаконните финансови операции** в осем балкански държави: Албания, Босна и Херцеговина, България, Хърватия, Косово, Черна гора, Северна Македония и Сърбия. В него се разкрива и степента, в която тази мрежа за намеса в медиите и за мръсни пари подкопава демокрацията и евроатлантическата интеграция, като въздейства върху вътрешнополитическите резултати и външнополитическите решения на страните от Югоизточна Европа.

Русия и Китай отдавна боравят със **замаскирани структури на корпоративна собственост** и НФП, за да си осигурят всичко – от нови технологии и техническа експертиза до икономическо и политическо влияние в държавите, които представляват интерес за тях. По-конкретно, Кремъл многократно се възползва от интеграцията си в западната финансова система, за да извлича изгода от пропуските в системите на държавно управление чрез разяждащия ефект на корупцията и незаконното финансиране и съответно да обслужва своите злонамерени интереси в страната и чужбина. Бруталното нахлуване в Украйна насочи отдавна необходимата светлина върху **опасностите, породени от клептократията** и рисковете, на които Европа излага себе си – и света – чрез своя нехаен подход към мръсните пари.

В световен мащаб обемът на незаконните финансови потоци се оценява на 1-1,5 трилиона щатски долара годишно, което представлява приблизително 3-5 % от световния БВП. За сравнение, на Балканите изходящите НФП възлизат на около 6 % от БВП на региона. Страните в региона продължават да бъдат силно уязвими по отношение на НФП, тенденция, която се изостря поради институционална слабост и завладяване на държавата. **Незаконните финан-**

сови потоци насърчават стремежа към получаване на облаги и престъпното поведение, намаляват капацитета на правителствата да подкрепят развитието и приобщаващия растеж, подкопават върховенството на правото, разрушават функционирането на системите за наказателно правосъдие и излагат на риск бизнес средата. Освен това, НФП източват публични ресурси, намаляват обхвата и качеството на публичните услуги и по този начин сриват почтеността на държавните институции, като така уронват общественото доверие към правителството. Те също така спомагат за създаването и поддържането на мощни мрежи за влияние, които могат да обслужват както вътрешни, така и външни зловредни интереси.

Незаконните финансови потоци в Югоизточна Европа са възможни благодарение на отдавна съществуващата симбиоза от **ендемична корупция**, организирана престъпност и заобикаляне на правилата от страна на бизнеса. Донякъде в резултат на масовото проникване на НФП, икономиките в региона са по-малко конкурентоспособни от тези в ЕС, като страдат от прекомерна неправомерна политическа намеса и държавна собственост, слабо развит частен сектор и често срещани, непрозрачни междуправителствени споразумения с авторитарни държави. НФП са улеснени и поради порестите държавни граници в региона, взаимозависимостта на икономиките му и **големите неформални сектори**. В качеството си на мост между Азия и Западна Европа, ЮИЕ традиционно служи като входна врата за **наркотици и мигранти**, както и за широк спектър от **акцизни и стоки с двойна употреба**. Значителното нарастване на инфраструктурните инвестиции през последните години – по-специално такива, подхранвани от китайската инициатива «Един пояс, един път» и други непрозрачни държавни схеми за финансиране – добавят масло в огъня, засилвайки съществуващите потоци на незаконна търговия.

Китай обаче не е единствен в подхода си да залива континента с управлявани от държавата пари. Приблизително 1 трилион щатски долара руски капитали са изтекли в Европа след разпадането на Съветския съюз, като значителна част от тези средства са послужили за придобиване на активи в стратегически икономически сектори като енергетика, телекомуникации, банково дело, строителство и логистика. Кремъл все по-често успява да овладява местни, привидно опортюнистични олигархични мрежи и да ги превръща в оръжие за постигане на

интересите си. В навечерието на нахлуването в Украйна, руски компании се бяха вклинили дълбоко в европейската икономика. Към януари 2022 г., Русия упражнява контрол върху 277 млрд. евро под формата на преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ) в 27-те държави-членки на ЕС, което е с една трета повече в сравнение с началото на вълната от безплодни общоевропейски санкции, наложени на Русия в отговор на анексирането на Крим през 2014 г. Истинските размери на руските инвестиции вероятно са много по-високи, отколкото показват официалните данни на централните банки, тъй като **поне 50 % от всички руски финансови потоци към Европа преминават през офшорни дестинации** като Кипър, Британските Вирджински острови, Ирландия, Люксембург и Нидерландия, където руските финансови средства са скрити зад образувания с номинални собственици, тръстове и портфейлни инвестиции чрез инвестиционни фондове на трети страни. Към края на 2021 г., активите на руски корпорации в Европа възлизат на почти 600 млрд. евро, а европейските банки все още държат 83 млрд. евро под формата на пасиви към руски фирми и физически лица. Държави като Австрия, Нидерландия, Италия и Франция имат много високи нива на експозиция към руския пазар. Много от сделките, посредством които става възможно овладяването на стратегически активи в ЮИЕ, преминават през тези европейски финансови центрове. Откакто след началото на пълномащабното нахлуване в Украйна през февруари 2022 г. ЕС започна да налага все по-строги санкции на Русия, Кремъл предприема действия за **прекъсване на проследимите връзки към свои бизнес оръжия**, увеличавайки потоците на незаконно финансиране в Европа, и по-специално в ЮИЕ.

Въпреки че проследяването на размера и честотата на НФП в който и да е отрасъл на икономиката е трудно, **незаконното финансиране в медийния и свързаните с него сектори** може да бъде засечено чрез идентифициране на различни признаци, които издават наличието им. Един от тях е **концентрацията на собствеността** в ръцете на лица със съмнителни източници на доходи, често свързвани с корупция по високите етажи на властта и чуждестранни авторитарни фактори. В други случаи, **редакционният контрол** се упражнява чрез държавно финансиране, осигурявано от управляващите елити, чиито членове многократно са се замесвали в скандали за финансови измами или корупция. Подобна динамика съществува по отношение на дос-

тавчици в телекомуникационния сектор, както и на издателската индустрия и други ключови сектори в ЮИЕ, които позволяват контрол върху инфраструктурата за разпространение на медийно съдържание. Натискът за **завладяване на медиите** може да се упражнява през различни икономически сектори чрез превръщането на приходите от реклама в оръжие за оказване на въздействие върху редакционната политика на медиите. Внезапните, краткосрочни **аномалии в съдържанието и редакционната политика** на влиятелни медии, особено във връзка с мащабни инфраструктурни проекти и политически инициативи, ръководени от чужда държава, също са потенциален показател за използването на НФП за оказване на влияние върху медиите. Такива аномалии в медийното съдържание са често срещани в целия регион и най-често се проявяват в медии, които са собственост на приближени до политически сили олигархични мрежи или пък са тясно свързани с такива мрежи. Въпреки че тези мрежи нерядко действат за собствена изгода и политическо издигане, техните интереси често се припокриват с тези на Москва или Пекин, като по този начин се създава **зловредно преплитане на НФП**.

Насочването на НФП към уязвими медии е един от основните инструменти, които чуждестранните авторитарни фактори и техните местни проводници използват, за да улеснят завладяването на медиите, което на свой ред превръща засегнатите в платформи за разпространение на **дезинформация и пропаганда**. Дори в държавите-членки на ЕС, България и Хърватия, липсват достатъчно институционални гаранции по отношение на разкриването на крайните действителни собственици и източниците на финансиране, както и подходящи механизми за междуинституционален контрол за предотвратяване на концентрацията на собственост. Тази дилема се усложни през последните години поради възхода на платформите на социалните мрежи, които предоставят открит форум за разпространение на дезинформация и пропаганда, като същевременно рушат базата за финансиране на традиционните медии.

Управленските дефицити и системната корупция в ЮИЕ позволиха на Русия да изгради съществено присъствие в информационния пейзаж на ЮИЕ в годините, предшестващи инвазиите ѝ в Украйна през 2014 г. и 2022 г. **Когнитивното влияние** на Кремъл в региона е концентрирано по географски, етнолингвистични и религиозни линии и отразява текущото

състояние на икономическото му присъствие и дипломатическите му отношения по отношение на всяка държава. Данните от медийния мониторинг показват, че **прокремълската дезинформация** е най-силно изразена в страните с дълбоко вкоренени културни и исторически връзки с Русия: България, Сърбия и Черна гора, както и в сръбските анклавни в региона, като например Република Сръбска в Босна и Херцеговина. Основните дигитални платформи за новини в повече от половината от ЮИЕ (Босна и Херцеговина, България, Черна гора, Северна Македония и Сърбия) съдържат повтаряща се прокремълска дезинформация, систематично лансирана и тиражирана от някои от най-посещаваните новинарски уебсайтове във всяка от тези страни. **Най-ярко се откроява случаят на Сърбия**, където четири от петте най-посещавани новинарски уебсайта постоянно публикуват прокремълска дезинформация. Още повече, през 2022 г., основните новинарски издания във всички държави от ЮИЕ са се позовавали на четири контролирани от руската държава медийни източници (ТАСС, РИА Новости, RT и Спутник) в хиляди статии.

Социологическите проучвания, проведени в целия регион, отбелязаха **забележим спад в обществената подкрепа за Русия**, съвпадащ с началото на инвазията и огласяването на зверствата на Кремъл в Украйна. Злонамерените редакционни политики и кампании на ключови прокремълски, а понякога дори основни медии и политически партии обаче се запазиха въпреки тази промяна в общественото мнение. Симпатизиращите на Москва политически субекти, като SNS и SPS в Сърбия, Възраждане и БСП в България и SNSD в Босна, запазиха парламентарните си позиции и власт в поредицата от парламентарни избори през 2022-2023 г., като при някои партии, като например Възраждане, дори се наблюдава нарастване на обществената подкрепа през този период. В съчетание с повишената активност на прокремълските медии това доведе до частичното възстановяване на обществените симпатии към Русия след първоначалното сътресение, предизвикано от инвазията. Подкрепата за Русия продължава да се споделя от мнозинството в Сърбия и в етнически сръбските региони на други държави от ЮИЕ, като навсякъде тя остава по-висока, отколкото в Западна Европа през целия период.

България и Сърбия продължават да действат като първостепенни **центрове и стартови площадки** за операциите на Кремъл за оказване на влия-

ние в региона. Българските политици и репортери нормализират прокремълската дезинформация в страната, както и в евроатлантическото пространство, докато Сърбия подпомага разпространето на дезинформацията на Кремъл на територията на Западните Балкани чрез сръбскоезични медии, базирани както в Сърбия, така и в сръбски анклав като Република Сръбска. Показателите за трафика на данни на водещите новинарски уебсайтове на Западните Балкани отразяват информационната конкуренция за сърбо- и хърватскоговорящата аудитория между прокремълските сръбски издания и относително евроатлантически ориентирани хърватски издания.

Противодействието на използването на НФП и завладяването на медиите като средства за зловредно чуждестранно влияние изисква интегриран **подход, обхващащ цялото общество**, основан на сътрудничеството между политическите лидери, частния сектор, гражданското общество и европейските и американските международни партньори. Тези контрамерки следва да се основават на паралелното въвеждане на **механизми за диагностика и изпълнение, насочени към отделяне на европейската икономика от Русия**, като например:

- Създаване на механизми за събиране на доказателства, чрез които да бъде възможно да се повишат качеството и количеството на данните за НФП и да се идентифицират държавните институции и процесите на вземане на решения, засегнати от **институционализирана политическа корупция (завладяване на държавата)**.
- Осъществяване на **съгласувани трансатлантически действия** срещу незаконните пари и активи в ЮИЕ чрез ефективно спазване от страна на европейските санкции срещу Русия и скрининг на руските и китайските стратегически инвестиции.
- ЕС и местните правителства трябва да предприемат действия за предотвратяване на незаконните финансови потоци от чуждестранни авторитарни юрисдикции в ЮИЕ като подкрепят прилагането на **мерките за борба с изпирането на пари** и позволят изпирането на пари да се разследва като отделно престъпление, а не само като предикатно.
- Преодоляването на институционалните уязвими места по отношение на незаконното финансиране, като например липсата на нормативни актове

за прозрачност на действителните собственици и затаянето на режима на скрининг на инвестициите следва да бъдат допълнени с **политика на стратегически инвестиции** от страна на ЕС и САЩ, насочена към въвеждане и стимулиране на справедливи пазарни практики.

- Превъзможването на кризата с европейската **енергийна и климатична сигурност** и прекратяването на прекомерната зависимост от руската енергетика продължава да бъде основен компонент на стратегическото отделяне на европейската икономика от Русия.

За да се противодейства на завладяването на медиите в региона, са нужни спешни и координирани действия за ограничаване на неговите компоненти, свързани със собствеността, рекламата, управлението и когнитивната зависимост, като за това са необходими усилия както на национално, така и на международно равнище. Прилагането на следните мерки са ключови първи стъпки в тази посока:

- Преодоляване на институционалните **пропуски и управленските дефицити**, които понижават качеството на медийната среда и създават ключови уязвими места, податливи на завладяване. Това включва повишаване на прозрачността на собствеността, бизнес структурите и източниците на финансиране на медиите, както и въвеждане на ограничения на концентрацията на медийна собственост.
- Създаването на **инфраструктура за цифровата криминалистика**, необходима за разкриване и разследване на кампаниите за дезинформация и на участниците в тях в почти реално време, което би осигурило жизненоважна първа линия на защита срещу разпространението на дезинформация.
-
- Данните, придобити чрез подобреното разследване и анализ на текущи кампании за дезинформация, следва да се използват за разработване на **превантивни мерки**, насочени към ограничаване на въздействието на дезинформацията и на факторите, движещи търсенето ѝ, а именно стратегическа комуникация, учебни програми в областта на медийната и информационната грамотност, кампании за повишаване на обществената осведоменост и инициативи за определяне на стандарти.

Присъствието на Кремъл в критичните възли на медийната инфраструктура в Югоизточна Европа може да бъде изместено единствено чрез създаването на равномерно разпределена мрежа от **медии, финансирани с публични средства и управлява-**

ни независимо, способни да съживят гражданския характер на журналистиката и разпространението на информация, както и да възстановят общественото доверие в медиите.

KOSOVO: PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Rusia ka rritur operacionet e saj hibride të ndikimit me pushtimin e Ukrainës, që synojnë minimin e unitetit dhe vendosmërisë së anëtarëve të NATO-s dhe BE-së, si dhe të shteteve të tjera me rëndësi strategjike. Evropa Juglindore (EJL) në veçanti është një nga rajonet më të cenueshme ndaj ndikimit keqdashës të huaj; historikisht ajo ka qenë **fushë betejash gjeopolitike dhe propagandistike për ndikim** ndërmjet (super)fuqive rajonale dhe globale dhe efektet e qëndrueshme të kësaj lufte ndihen edhe sot. Mbrapsja nga demokracia, deficitet e qeverisjes, erozioni i lirive civile dhe ngecja e integritimit në institucionet euroatlantike e kanë vendosur rajonin në një **gjendje pasigurie politike dhe paqartësie strategjike** që janë intensifikuar pas vitit 2014. Njëkohësisht me këtë shtetet autoritare si Rusia dhe Kina zbatojnë vazhdimisht taktika të fuqisë së butë dhe të fortë në të gjithë Evropën Juglindore për të minuar besimin në demokracinë liberale dhe për të lansuar autoritarizmin si një sistem më efektiv të qeverisjes shtetërore.

Pavarësisht dënimit të gjerë nga komuniteti ndërkombëtar, pushtimi rus i Ukrainës shërbeu gjithashtu edhe për konsolidimin, forcimin dhe përshejtimin e **përpjekjeve të saj aktive** për të ndikuar në vendimmarrjen kombëtare në vendet e EJL. Në vitet para pushtimit Kremli kishte përfituar tashmë nga mjedisi rregullator jo mjaft i rreptë në EJL për t'u përfshirë **në kapjen e shtetit nëpërmjet rrjeteve jotransparente lokale të patronazhit dhe ndikimit**. Këto rrjete, të përbëra kryesisht nga biznese të lidhura me Kremlinin, politikanë dhe faktorë të tjerë të ndikimit, vazhdojnë të lehtësojnë në mënyrë aktive përdorimin e energjetikës, financave dhe medias nga Rusia si armë për të mbrojtur interesat e saj. Ky shembull është ndjekur edhe nga Kina, e cila tërheq dhe financon të njëjtën infrastrukturë dhe rrjete për të ushtruar ndikimin e saj në rajon dhe për të përforcuar dinamikën autoritare lokale.

Kapja e medias dhe përdorimi i flukseve të paligjshme financiare të synuara (FPF) janë dy nga instrumentet më të rëndësishme që fuqitë e huaja autoritare përdorin për kapjen e shtetit në rajon. FPF dhe kapja e medias janë të lidhura në mënyrë të pandashme si me njëra-tjetrën, ashtu edhe me një rrjet në rritje të interesave keqdashëse. Moska dhe Pekini përfaqësojnë njërin prej komponentëve të këtij rrjeti, ndërsa **oligarkët** vendas rrjetin tjetër, e që këta të fundit kanë një ndi-

kim të konsiderueshëm politik në demokracitë ende të pakonsoliduara ballkanike. Ky raport paraqet një vlerësim të thellë të **metodave, fushëveprimit dhe objektivave të taktikave për kapjen e mediave dhe** për operacionet e **paligjshme financiare** në tetë vende të Ballkanit: Shqipëri, Bosnje dhe Hercegovinë, Bullgari, Kroaci, Kosovë, Mal të Zi, Maqedoni të Veriut dhe Serbi. Ai gjithashtu zbulon shkallën në të cilën ky rrjet për ndërhyrjeve në mediat dhe për paratë e pista minojnë demokracinë dhe integritimin euroatlantik duke ndikuar në rezultatet e brendshme politike dhe vendimet e politikës së jashtme të vendeve të Evropës Juglindore.

Rusia dhe Kina prej kohësh përdorin **struktura të fshehta të pronësisë së korporatave** dhe FPF për të siguruar gjithçka – nga teknologjitë e reja dhe ekspertiza teknike deri te ndikimi ekonomik dhe politik në vendet me interes për ta. Më konkretisht, Kremli ka përfituar në mënyrë të përsëritur nga integrimi i tij në sistemin financiar perëndimor për të shfrytëzuar boshllëqet në sistemet e qeverisjes shtetërore nëpërmjet efekteve gërryese të korrupsionit dhe financimit të paligjshëm dhe rrjedhimisht të mbështesë interesat e tij keqdashëse brenda dhe jashtë shtetit. Pushtimi brutal i Ukrainës ka hedhur dritën e nevojshme mbi **rreziqet e shkaktuara nga kleptokracia** dhe rreziqet që Evropa po i ekspozon vetes – dhe botës – përmes qëndrimit të saj të dobët ndaj parave të jashtëligjshme.

Në nivel botëror vëllimi i flukseve të paligjshme financiare vlerësohet në 1-1.5 trilionë dollarë amerikanë në vit, që përbën përafërsisht 3-5% të GDP-së globale. Për krahasim, në Ballkan ato arrijnë në rreth 6% të GDP-së së rajonit. Vendet në rajon vazhdojnë të jenë shumë të cenueshme ndaj FJF – një tendencë e cila po ashpërsohet nga dobësia institucionale dhe kapja e shtetit. **Flukset e paligjshme financiare** inkurajojnë synimin për marrjen e përfitimeve dhe sjelljen kriminale, zvogëlojnë kapacitetin e qeverive për të mbështetur zhvillimin dhe rritjen gjithëpërfshirëse, minojnë sundimin e ligjit, shkatërrojnë funksionimin e sistemeve të drejtësisë penale dhe vënë në rrezik mjedisin e biznesit. Përveç kësaj, FPF-të shterojnë burimet publike, zvogëlojnë shtrirjen dhe cilësinë e shërbimeve publike dhe në këtë mënyrë minojnë integritetin e institucioneve shtetërore, duke dëmtuar në këtë mënyrë besimin e shoqërisë në qeveri. Ato gjithashtu ndihmojnë në krijimin dhe mirëmbajtjen

e rrjeteve të fuqishme të ndikimit që mund t'u shërbejnë si interesave keqdashëse të brendshme dhe të jashtme.

Flukset e paligjshme financiare në Evropën Juglindore janë të mundura në saje të ekosistemit të **përhapjes së gjerë të korrupsionit**, krimin të organizuar dhe anashkallimit të rregullave nga ana e ndërmarrjeve. Pjesërisht si rezultat i depërtimit masiv të FPF-ve ekonomitë e rajonit janë më pak konkurruese se ato në BE, duke vuajtur nga një bollëk ndërhyrjesh të padrejta politike dhe pronësie shtetërore, një sektor privat i pazhvilluar dhe prania e shpeshtë dhe e fshehtë e marrëveshjeve ndërqeveritare me shtete autoritare. Flukset e paligjshme financiare mundësohen gjithashtu nga kufijtë porozë shtetërorë në rajon, natyra e ndërvarur e ekonomive të tij dhe **sektori i madh joformal**. Si një urë lidhëse midis Azisë dhe Evropës Perëndimore EJL shërben tradicionalisht si një portë hyrëse për **drogën dhe migrantët**, si dhe për një gamë të gjerë **mallrash me përdorim të dyfishtë dhe të akcizës**. Rritja e ndjeshme e investimeve infrastruktururore në vitet e fundit – veçanërisht ato të nxitura nga Iniciativa e Kinës “Brez dhe Rrugë” dhe skema të tjera të udhëhequra nga shteti – i shtoi benzinë zjarrit, duke forcuar flukset ekzistuese të tregtisë së paligjshme.

Megjithatë, Kina nuk është e vetmja në qëndrimin e saj për të mbushur kontinentin me paratë e drejtuara nga shteti; afërsisht 1 trilionë dollarë amerikanë kapital rus janë investuar në të gjithë Evropën pas shpërbërjes së Bashkimit Sovjetik dhe një pjesë e konsiderueshme e këtyre mjeteve janë përdorur për blerjen e asetëve në sektorë strategjikë të ekonomisë si energjetika, telekomunikacionet, bankat, ndërtimi dhe logjistika. Mbasi Kremli arrin gjithnjë e më shumë të dominojë rrjetet lokale oligarkike ai është në gjendje **lirisht t'i kthejë në armë** këto rrjete që duken si oportuniste. Në prag të pushtimit të Ukrainës kompanitë ruse ishin ngulitur fort në ekonominë evropiane: në janar 2022 Rusia kontrollonte 277 miliardë euro në formën e investimeve të huaja direkte (IDH) në 27 shtetet anëtare të BE-së, që është me një të tretën më shumë se në fillimin e valës së sanksioneve të pafrytshme mbarë evropiane të vendosura ndaj Rusisë në përgjigje të aneksimit të Krimesë në vitin 2014. Përmasat e vërteta të investimeve ruse me siguri janë shumë më të larta se sa tregojnë shifrat zyrtare të bankave qendrore, **sepse të paktën 50 % e të gjitha flukseve financiare ruse drejt Evropës kalojnë përmes destinacioneve offshore** si Qiproja, Ishujt e Virgjër Britanikë, Irlanda, Luksemburgu dhe Niderlanda, ku mjetet financiare ruse fshihen pas formacioneve me pronarë nominalë, trusteve dhe investimeve portofoli përmes fondeve të investimeve të palëve të treta.

Në fund të vitit 2021 aktivitetet e korporatave ruse brenda Evropës arritën në pothuajse 600 miliardë euro, ndërsa bankat evropiane ende mbajnë 83 miliardë euro në formën e pasiveve ndaj kompanive dhe individëve rusë dhe vendet si Austria, Holanda, Italia dhe Franca kanë nivelet më të larta të ekspozimit ndaj tregut rus. Shumë nga transaksionet që bëjnë të mundur blerjen e asetëve strategjike në EJL kalojnë përmes këtyre qendrave financiare evropiane. Pas fillimit të pushtimit në shkallë të gjerë të Ukrainës në shkurt të vitit 2022, BE fillojë të shpallë sanksione gjithnjë e më të rrepta ndaj Rusisë, ku Kremli ndërmerr veprime për **shkëputjen zyrtare të lidhjeve që mund të ndiqen ndaj armëve të tij të biznesit**, duke rritur fluksin e financimeve të paligjshme në Evropë dhe veçanërisht në EJL.

Megjithëse ndjekja e numrit dhe frekuencës së FPF-ve në çdo sektor të ekonomisë është e vështirë, **financimi i paligjshëm në sektorin mediatik dhe në sektorë të lidhur me të** mund të zbulohet përmes identifikimit të shenjave të ndryshme që tregojnë praninë e tyre. Një prej tyre është **përqendrimi i pronësisë së medias** në duart e individëve me burime të dyshimta të ardhurash, shpesh të lidhur me korrupsionin në nivelet e larta të pushtetit dhe me faktorë të huaj autoritarë. Në raste të tjera, **kontrolli editorial** ushtrohet nëpërmjet financimit shtetëror të siguruar nga elitat në pushtet, anëtarët e të cilëve janë implikuar vazhdimisht në skandale për mashtrime financiare apo korrupsion. Një dinamikë e ngjashme ekziston në lidhje me ofruesit në sektorin e telekomunikacionit, si dhe në lidhje me industrinë e botimeve dhe sektorët e tjerë kyç në EJL, të cilët mundësojnë kontrollin mbi infrastrukturën e shpërndarjes së përmbajtjes mediatike. Në fakt, presioni **për të kapur mediat** mund të ushtrohet nëpër sektorë të ndryshëm ekonomikë duke i kthyer të ardhurat nga reklamat në një armë për të ndikuar në politikën editoriale të mediave. **Anomalitë e papritura, afatshkurtra në përmbajtjen dhe politikën editoriale** të mediave me ndikim, sidomos në lidhje me projektet e infrastrukturës në përpjesëtime të gjera dhe nismat politike të udhëhequra nga shteti i huaj, janë gjithashtu një tregues potencial për përdorimin e FPF-ve për të ndikuar në media. Anomali të tilla në përmbajtjen mediatike janë të zakonshme në të gjithë rajonin dhe më së shpeshti manifestohen në media që janë në pronësi të rrjeteve oligarkike të afërta me forcat politike ose të lidhura ngushtë me rrjete të tilla. Edhe pse këto rrjete shpesh veprojnë për leverdinë e tyre personale dhe avancimin politik, interesat e tyre shpesh përputhen me ato të Moskës ose Pekinit, duke krijuar në këtë mënyrë **një ndërthurje keqdashëse të FPF-ve**.

Orientimi i FPF te mediat e cenueshme është një nga instrumentet kryesore që faktorët autoritarë të huaj dhe kanalet e tyre lokale përdorin për të lehtësuar kapjen e mediave, që nga ana tjetër i kthen mediat e prekura në platforma për përhapjen e **dezinformimit dhe propagandës**. Bile në vendet anëtare të BE-së – Bullgarinë dhe Kroacinë, ka mungesë të garancive të mjaftueshme institucionale në lidhje me zbulimin e pronarëve të vërtetë përfundimtarë dhe burimeve të financimit, si dhe mekanizma adekuat për kontroll ndërinstitucional dhe balancë për të parandaluar përqendrimin e pronësisë. Kjo dilemë është komplikuar vitet e fundit për shkak të rritjes së platformave të mediave sociale, të cilat ofrojnë një forum të hapur për shpërndarjen e dezinformimit dhe propagandës dhe njëkohësisht shkatërrojnë bazën për financimin e mediave tradicionale.

Deficitet e vazhdueshme të qeverisjes dhe korrupsioni sistematik në EJL i lejuan Rusisë të krijojë një prani tepër të madhe në peizazhin e informacionit të EJL në vitet që paraprijnë invazionet e saj në Ukrainë në 2014 dhe 2022. **Ndikimi kognitiv** i Kremlinit në rajon është i përqendruar në vija gjeografike, etnolinguistike dhe fetare dhe pasqyron gjendjen aktuale të pranisë së tij ekonomike dhe marrëdhënieve të tij diplomatike me secilin vend. Të dhënat e monitorimit të medias tregojnë se **dezinformimi pro-Kremlinit** është më i theksuar në vendet me lidhje të thella kulturore dhe historike me Rusinë—Bullgaria, Serbia dhe Mali i Zi, si dhe në enklavat serbe në rajon, si p.sh. Republika Srpska në Bosnje dhe Hercegovinë. U konstatua se peizazhet kryesore digjitale të lajmeve në më shumë se gjysmën e Evropës Juglindore (Bosnja dhe Hercegovina, Bullgaria, Mali i Zi, Maqedonia e Veriut dhe Serbia) përmbajnë dezinformime të përsëritura pro-Kremlinit, të shpërndara sistematikisht nga disa nga faqet e internetit më të vizituara të lajmeve në secilin prej këtyre vendeve. **Më së shumti bie në sy rasti i Serbisë**, ku katër nga pesë faqet e internetit më të vizituara të lajmeve publikojnë vazhdimisht dezinformime pro-Kremlinit. Përveç kësaj u konstatua se në vitin 2022 mediat kryesore të lajmeve në të gjitha vendet e Evropës Juglindore u janë referuar katër burimeve mediatike të kontrolluara nga shteti rus (TASS, RIA Novosti, RT dhe Sputnik) në mijëra artikuj.

Sondazhet e bëra sociale në të gjithë rajonin kanë vënë në dukje **një rënie të dukshme të mbështetjes shoqërore** për Rusinë, që përkon me fillimin e pushtimit dhe publikimin e mizorive të Kremlinit në Ukrainë. Megjithatë, politikat dhe fushatat dashakeqe editoriale të mediave kryesore pro-Kremlinit dhe ndonjëherë edhe të mediave kryesore dhe partive politike janë ru-

ajtur pavarësisht nga ky ndryshim në opinionin publik në masë. Subjektet politike me simpati ndaj Moskës, si SNS dhe SPS në Serbi, Vazrazhdane dhe BSP në Bullgari dhe SNSD në Bosnje, ruajtën pozitat e tyre parlamentare dhe fuqinë e tyre në marrjen e vendimeve në serinë e zgjedhjeve parlamentare 2022-2023 dhe te disa parti, si p.sh. Vazrazhdane madje vihet re një rritje e mbështetjes publike gjatë kësaj periudhe. Të kombinuara me rritjen e aktivitetit të mediave pro-Kremlinit ato kontribuan për rimëkëmbjen e pjesshme të simpatisë publike ndaj Rusisë pas tronditjes fillestare të shkaktuar nga invazioni. Mbështetja për Rusinë vazhdon të ndahet nga shumica në Serbi dhe në pjesët etnike serbe të vendeve të tjera të rajonit, duke mbetur më e lartë kudo në EJL sesa në Evropën Perëndimore gjatë gjithë periudhës.

Bullgaria dhe Serbia vazhdojnë të veprojnë si **qendra primare koordinuese dhe sheshe fillestare** për operationet e Kremlinit për ushtrimin e ndikimit në rajon. Politikanët dhe reporterët bullgarë veshin me rrobën e normalitetit dezinformimin pro-Kremlinit në vend si dhe në hapësirën euroatlantike, ndërsa Serbia ndihmon përhapjen e dezinformimit të Kremlinit në territorin e Ballkanit Perëndimor përmes mediave në gjuhën serbe, të bazuara si në Serbi ashtu edhe në enklavat serbe si Republika Srpska. Shifrat e trafikut të të dhënave të faqeve kryesore të internetit të lajmeve në Ballkanin Perëndimor pasqyrojnë konkurrencën informative për auditorin serb dhe kroat-folës midis mediave serbe pro-Kremlinit dhe botimeve kroate me orientim relativisht euroatlantik.

Kundërshtimi i përdorimit të FPF-ve dhe kapjes së medias si mjete për ndikimin keqdashës të huaj kërkon një **qëndrim të integruar, që përfshin tërë shoqërinë**, të bazuar në bashkëpunimin midis politikave kryesore në nivel kombëtar, sektorit privat, shoqërisë civile dhe strukturave institucionale evropiane dhe amerikane. Këto kundërmasa duhet të bazohen në futjen paralele të **mekanizmave për diagnostikim dhe zbatimin, të drejtuara në ndarjen e ekonomisë evropiane nga Rusia**, si p.sh.:

- krijimi i mekanizmave për mbledhjen e provave përmes të cilave do të mundësohet rritja e cilësisë dhe sasisë së të dhënave për FPF dhe identifikimi i institucioneve shtetërore dhe proceseve vendim-marrëse të prekura nga **korupsioni i institucionalizuar politik (kapja e shtetit)**;
- zbatimi i veprimeve të bashkërenditura transatlantike kundër parave të paligjshme dhe aseteve

të paligjshme në EJL përmes respektimit efektiv në mbarë BE-në të sanksioneve evropiane kundër Rusisë dhe hetimit paraprak të investimeve strategjike ruse dhe kineze.

- BE-ja dhe qeveritë vendore duhet të ndërmarrin veprime për të parandaluar flukset e paligjshme financiare nga juridiksionet e huaja autoritare në EJL duke mbështetur zbatimin e masave për luftë kundër pastrimit të parave dhe duke lejuar që pastrimi i parave të hetohet si një krim më vete dhe jo vetëm si krim predikat.
- Kapërcimi i dobësive institucionale në lidhje me financimin e paligjshëm, si p.sh. mungesa e akteve normative për transparencën e pronarëve të vërtetë dhe shtrëngimi i regjimit të studimit paraprak të investimeve duhet të plotësohet me një politikë të investimeve strategjike nga ana e BE-së dhe SHBA-së që synon futjen dhe stimulimin e praktikave të drejta të tregut.
- Kapërcimi i krizës me sigurinë energjetike dhe klimatike evropiane dhe përfundimi i varësisë së tepërt nga energjetika ruse vazhdon të jetë një komponent kryesor i shkëputjes strategjike të ekonomisë evropiane nga Rusia.

Kundërshtimi i kapjes së mediave në rajon kërkon veprime urgjente dhe të koordinuara për të kufizuar komponentët e tij, lidhur me pronësinë, reklamën, menaxhimin dhe veprimtarinë kognitive, për këto janë të nevojshme përpjekje në nivel kombëtar dhe ndër-kombëtar. Zbatimi i masave të mëposhtme do të përfaqësonte hapat e parë kyç në këtë drejtim:

- tejkalimi i boshllëqeve institucionale dhe deficiteve menaxheriale që ulin cilësinë e mjedisit mediatic dhe krijojnë dobësi kyçe të ndjeshme për t'u pushtuar. Kjo përfshin rritjen e transparencës për pronësinë, strukturat e biznesit dhe burimet e financimit të mediave, si dhe vendosjen e kufijve në përqendrimin e pronësisë së medias.
- krijimi i infrastrukturës së kriminalistikës digjitale, të nevojshme për të zbuluar dhe për të hetuar fushatat e dezinformimit dhe aktorët në to në pothuajse kohë reale, e cila do të siguronte një linjë të parë jetike të mbrojtjes kundër përhapjes së dezinformimit.
- Të dhënat e marra përmes hetimit dhe analizës së përmirësuar të fushatave aktuale të dezinformimit duhet të përdoren për të zhvilluar masa parandaluese që synojnë kufizimin e ndikimit të dezinformimit dhe faktorëve që nxisin kërkesën e tij, e pikërisht komunikim strategjik, programe mësimore në fushën e edukimit mediatic dhe informativ, fushata për rritjen e informimit të publikut dhe iniciativa për caktimin e standardeve.

Prania e Kremlinit në nyjat kritike të infrastrukturës mediatike në Evropën Juglindore mund të zhvendoset vetëm përmes krijimit të një rrjeti të shpërndarë në mënyrë të barabartë të **mediave të financuara me mjete publike dhe të menaxhuara në mënyrë të pavarur**, të afta të ringjallin karakterin qytetar të gazetarisë dhe shpërndarjen e informacionit, si dhe për të rikthyer besimin e publikut në mediat.

MONTENEGRO: REZIME

Istovremeno sa invazijom na Ukrajinu u punom obimu, **Rusija je pojačala svoje operacije hibridnog uticaja** koje imaju za cilj podriivanje jedinstva i odlučnosti članica NATO-a i EU, kao i drugih strateški važnih država. Jugoistočna Evropa (JIE) je jedan od najranjivijih regiona na strani zlonamjerni uticaj; istorijski gledano, ovaj region je bio polje **geopolitičkih i propagandnih borbi za uticaj** između regionalnih i globalnih (super)sila, a trajni efekti te borbe osjećaju se i danas. Odstupanje od demokratije, deficit upravljanja, erozija građanskih sloboda i odugovlačenje integracije u evroatlantske institucije doveli su region u stanje **političke neizvjesnosti i strateške dvosmislenosti** koje se pojačalo od 2014. U isto vrijeme, autoritarne države kao što su Rusija i Kina su dosljedno sprovodile taktiku meke i tvrde moći širom JIE kako bi potkopali povjerenje u liberalnu demokratiju i promovisali autoritarizam kao efikasniji sistem vlasti.

Uprkos široko rasprostranjenoj osudi međunarodne zajednice, ruska invazija na Ukrajinu je, takođe, poslužila za konsolidaciju, jačanje i ubrzanje njenih **aktivnih napora** da utiče na nacionalno odlučivanje u zemljama JIE. U godinama prije invazije, Kremlj je već iskoristio nedovoljno strogo regulatorno okruženje u JIE da se uključi u **zarobljavanje države kroz neprozirne lokalne mreže pokroviteljstva i uticaja**. Ove mreže, koje se sastoje od poslovnih tajkuna, političara i drugih uticajnih ljudi povezanih s Kremljem, nastavljaju aktivno da olakšavaju rusku upotrebu energije, finansija i medija kao oružja kako bi Rusija promovisala svoje interese. Ovaj primjer je slijedila i Kina, koja je privukla i finansirala istu infrastrukturu i mreže kako bi izvršila sopstveni uticaj u regionu i ojačala lokalnu autoritarnu dinamiku.

Zarobljavanje medija i upotreba ciljanih nezakonitih finansijskih tokova (NFT) su dva od najvažnijih alata koje strane autoritarne sile koriste za preuzimanje kontrole nad državama u regionu. NFT i zarobljavanje medija neraskidivo su povezani i jedno sa drugim i sa rastućom mrežom podlih interesa. Moskva i Peking predstavljaju jednu komponentu ove mreže, a lokalni **oligarsi** - drugu, pri čemu ovi drugi imaju značajan politički uticaj u još uvek nekonsolidovanim balkanskim demokratijama. Ovaj izvještaj predstavlja detaljnu procjenu **metoda, obima i ciljeva taktike zarobljavanja medija i nezakonitih finansijskih operacija** u osam balkanskih

zemalja: Albaniji, Bosni i Hercegovini, Bugarskoj, Hrvatskoj, Kosovu, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji i Srbiji. Takođe, otkriva u kojoj mjeri ova mreža medijskog miješanja i prljavog novca podriiva demokratiju i evroatlantske integracije utičući na unutrašnje političke ishode i spoljnopoličke odluke zemalja jugoistočne Evrope.

Rusija i Kina dugo koriste **prikrivene korporativne vlasničke strukture** i NFT da obezbijede sve - od novih tehnologija i tehničke ekspertize do ekonomskog i političkog uticaja u zemljama od interesa za njih. Konkretno, Kremlj je više puta koristio svoju integraciju u zapadni finansijski sistem kako bi iskoristio praznine u sistemima upravljanja kroz korozivne efekte korupcije i nezakonitog finansiranja, i shodno tome podržao svoje podle interese u zemlji i inostranstvu. Brutalna invazija na Ukrajinu bacila je dugo čekano svijetlo na **opasnosti koje predstavlja kleptokratija** i rizike kojima se Evropa ali i cijeli svijet izlažu popuštajući u pristupu prljavom novcu.

Na globalnom nivou, obim nezakonitih finansijskih tokova se procjenjuje na 1-1,5 biliona američkih dolara godišnje, što predstavlja približno 3-5% globalnog BDP-a. Poređenja radi, na Balkanu oni iznose oko 6% BDP-a regiona. Zemlje u regionu su i dalje veoma ranjive na NFT, a trend je pogoršan institucionalnom slabošću i zarobljavanjem države. **Nezakoniti finansijski tokovi** podstiču profiterstvo i kriminalno ponašanje, smanjuju kapacitet vlada da podrže razvoj i inkluzivni rast, potkopavaju vladavinu prava, podriivaju funkcionisanje sistema krivičnog pravosuđa i ugrožavaju poslovno okruženje. Pored toga, NFT crpe javne resurse, smanjuju obim i kvalitet javnih usluga, narušavaju integritet državnih institucija i na taj način narušavaju povjerenje javnosti u vlast. Oni, takođe, pomažu u stvaranju i održavanju moćnih mreža uticaja koje mogu služiti i unutrašnjim i spoljnim zlonamjernim interesima.

Nezakonite finansijske tokove u Jugoistočnoj Evropi omogućava ekosistem **sveprisutnog** širenja korupcije, organizovanog kriminala i zaobilaženje propisa od strane preduzeća. Djelimično kao rezultat masovnog prodora NFT-a, ekonomije regiona su manje konkurentne od onih u EU, pate od obilja neprimjerenog političkog miješanja i državnog vlasništva,

nerazvijenog privatnog sektora i čestog i prikrivenog prisustva međuvladinih sporazuma sa autoritarnim državama. Nezakonite finansijske tokove omogućavaju i porozne državne granice u regionu, međuzavisna priroda njegovih ekonomija i **veliki neformalni sektor**. Kao most između Azije i Zapadne Evrope, Jugoistočna Evropa je tradicionalno služila kao kapija za **narkotike i migrante**, kao i širok spektar **robe dvostruke namjene i akcizne robe**. Značajno povećanje investicija u infrastrukturu poslednjih godina - posebno onih koje su podstakli kineska inicijativa „Pojas i put“ i drugi državni planovi - dolili su ulje na vatru, podstičući postojeće tokove nezakonite trgovine.

Međutim, Kina nije sama u svom pristupu preplavljanju kontinenta državnim novcem; otprilike 1 trilion dolara ruskog kapitala uložen je širom Evrope od raspada Sovjetskog Saveza, pri čemu je značajan dio ovih sredstava korišćen za sticanje imovine u strateškim ekonomskim sektorima kao što su energetika, telekomunikacije, bankarstvo, građevinarstvo i logistika. Kako Kremlj sve više uspijeva da dominira lokalnim oligarhijskim mrežama, on je u stanju da po **svojoj volji naoruža** ove, naizgled, oportunističke mreže. Uoči invazije na Ukrajinu, ruske kompanije su se snažno učvrstile u evropskoj ekonomiji: u januaru 2022. Rusija je kontrolisala 277 milijardi eura dostupnih direktnih stranih investicija (DSI) u 27 zemalja članica EU, što je trećina više nego na početku talasa besplodnih sankcija širom EU uvedenih Rusiji kao odgovor na njenu aneksiju Krima 2014. Pravi obim ruskih investicija će vjerovatno biti mnogo veći nego što pokazuju zvanični podaci centralne banke, jer **najmanje 50 % svih ruskih finansijskih tokova u Evropu ide preko ofšor destinacija** kao što su Kipar, Britanska Devičanska Ostrva, Irska, Luksemburg i Holandija, gde su ruski fondovi skriveni iza entiteta sa nominalnim vlasnicima, trustovima i portfolio investicijama preko stranih investicionih fondova. Ruska korporativna imovina u Evropi je na kraju 2021. godine dostigla iznos od gotovo 600 milijardi eura, dok evropske banke još uvek drže obaveze prema ruskim kompanijama i pojedincima u iznosu od 83 milijarde eura, pri čemu su zemlje kao što su Austrija, Holandija, Italija i Francuska najviše izložene ruskom tržištu. Mnoge transakcije koje omogućavaju sticanje strateških sredstava u JIE prolaze kroz ove evropske finansijske centre. Otkako je EU počela da uvodi sve strožije sankcije Rusiji nakon početka invazije na Ukrajinu u februaru 2022. godine, Kremlj je počeo formalno da **prekida veze svog biznis oružja koje bi mogle biti praćene**, povećavajući priliv nezakonitih finansijskih tokova u Evropu, i - posebno u JIE.

Iako je teško pratiti broj i učestalost NFT-a u bilo kom sektoru privrede, **nezakonito finansiranje u medijima i srodnim sektorima** može se otkriti identifikacijom različitih signala. Jedna od njih je **koncentracija medijskog vlasništva** u rukama pojedinaca sa sumnjivim izvorima prihoda, često povezanih sa korupcijom na visokom nivou i stranim autoritarcima. U drugim slučajevima, **uređivačka kontrola** se vrši putem državnog finansiranja od strane vladajućih elita čiji su članovi više puta bili umiješani u finansijske prevare ili korupcionaške afere. Slična dinamika postoji i u pogledu provajdera u sektoru telekomunikacija, kao i u pogledu izdavačke industrije i drugih ključnih sektora u JIE, koji omogućavaju kontrolu nad infrastrukturom distribucije medijskih sadržaja. U stvari, pritisak da **se zarobe mediji** može se izvršiti u različitim ekonomskim sektorima pretvaranjem prihoda od reklama u oružje za uticaj na uređivačku politiku medija. Iznenađujuće, kratkoročne **anomalije u sadržaju i uređivačkoj politici** uticajnih medija, posebno u odnosu na velike infrastrukturne projekte i političke inicijative predvođene inostranstvom, takođe su potencijalni pokazatelj upotrebe NFT-a za uticaj na medije. Ovakve anomalije u medijskim sadržajima uobičajene su širom regiona i najčešće se manifestuju u medijima koji su u vlasništvu ili su usko povezani sa oligarhijskim mrežama bliskim političkim snagama. Iako ove mreže često djeluju u svoju i političku korist, njihovi interesi se često preklapaju sa interesima Moskve ili Pekinga, stvarajući tako **zlo-kobnu zamršenost NFT-a**.

Usmjeravanje NFT-a na ranjive medije je jedno od primarnih instrumenata koje strani autoritarni faktori i njihovi lokalni kanali koriste da bi olakšali zarobljavanje medija, što zauzvrat pretvara pogođene medije u platforme za dezinformacije i propagandu. Čak i u državama članicama EU Bugarskoj i Hrvatskoj nedostaju dovoljne institucionalne garancije u pogledu otkrivanja krajnjih stvarnih vlasnika i izvora finansiranja, kao i adekvatnih mehanizama za međuinstitucionalne provjere i ravnoteže za sprečavanje koncentracije vlasništva. Ova dilema je pojačana posljednjih godina porastom platformi društvenih medija, koje obezbjeđuju otvoreni forum za širenje **dezinformacija i propagande**, istovremeno podrivajući osnovu finansiranja tradicionalnih medija.

Kontinuirani deficiti upravljanja i sistemska korupcija u JIE omogućili su Rusiji da izgradi ogromno prisustvo u informacionom okruženju JIE u godinama koje su prethodile njenoj invaziji na Ukrajinu 2014. i 2022. Prevladavajući **kognitivni uticaj Kremlja** u regionu koncen-

trisan je duž geografskih, etno-lingvističkih i vjerskih linija i odražava trenutno stanje njegove ekonomske prisutnosti i diplomatskih odnosa prema svakoj zemlji. Podaci praćenja medija pokazuju da su prokremljovske dezinformacije najizraženije u zemljama sa duboko ukorijenjenim kulturnim i istorijskim vezama sa Rusijom — Bugarskoj, Srbiji i Crnoj Gori — kao i u srpskim enklavama u regionu, kao što je Republika Srpska u Bosni i Hercegovini. Utvrđeno je da glavni digitalni novinarski pejzaži u više od polovine Jugoistočne Evrope (Bosna, Bugarska, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Srbija) sadrže ponavljajuće prokremljovske dezinformacije, koje sistematski šire neki od najposjećenijih sajtova za vijesti u svakoj od ovih zemalja. **Najviše se ističe slučaj Srbije**, gdje četiri od pet najposjećenijih novinskih sajtova dosljedno objavljuju **prokremljovske dezinformacije**. Takođe je utvrđeno da su 2022. godine mejnstrim novinske kuće u svim zemljama JIE citirale četiri ruska državna medijska izvora (TASS, RIA Novosti, RT i Sputnjik) u hiljadama članaka.

Ankete širom regiona konstatovale su **značajan pad javne podrške Rusiji**, što se poklopilo sa početkom invazije i objavljivanjem zločina Kremlja u Ukrajini. Međutim, zlonamjerna uređivačka politika i kampanje ključnih pro-kremljskih, a ponekad čak i mejnstrim medija i političkih partija i dalje su opstajale uprkos ovoj promjeni u javnom mnjenju. Politički subjekti nakonjeni Moskvi, poput SNS-a i SPS-a u Srbiji, Vazražanja i BSP-a u Bugarskoj i SNSD-a u Bosni, zadržali su svoje parlamentarne pozicije i moć odlučivanja na seriji parlamentarnih izbora 2022-2023, dok je kod nekih od njih, poput Vazražanja, zabilježen čak i porast javne podrške tokom ovog perioda. U kombinaciji sa pojačanom aktivnošću prokremljanskih medija, oni su doprinijeli djelimičnom oporavku simpatija javnosti prema Rusiji nakon početnog šoka izazvanog invazijom. Podršku Rusiji i dalje dijele većina u Srbiji i u etnički srpskim regionima drugih zemalja u regionu, te je ta podrška i dalje veća svuda u JIE nego u Zapadnoj Evropi, tokom čitavog perioda.

Bugarska i Srbija nastavljaju da djeluju kao primarni **koordinacioni centri i lansirne rampe** za operacije Kremlja u regionu. Bugarski političari i novinari normalizuju prokremljovske dezinformacije u zemlji, kao i na evroatlantskom prostoru, dok Srbija pomaže u širenju dezinformacija Kremlja na Zapadnom Balkanu preko medija na srpskom jeziku sa sjedištem kako u Srbiji, tako i u srpskim enklavama kao što je Republika Srpska. Podaci o prometu podataka vodećih novinskih sajtova na zapadnom Balkanu odražavaju informativnu

konkurenciju za publiku koja govori srpski i hrvatski između prokremljskih srpskih medija i relativno evroatlantski orijentisanih hrvatskih medija.

Suprotstavljanje upotrebi NFT-a i zarobljavanja medija kao sredstava stranog štetnog uticaja zahtijeva **integrisani pristup cijelog društva** zasnovan na saradnji između nacionalnih kreatora politike, privatnog sektora, civilnog društva i evropskih i američkih institucionalnih struktura. Ove mjere predostrožnosti treba da se zasnivaju na paralelnom uvođenju **dijagnostičkih i mehanizama sprovođenja koji imaju za cilj da odvoje evropsku ekonomiju od Rusije**, kao što su:

- uspostavljanje mehanizama prikupljanja dokaza koji će povećati kvalitet i količinu podataka o NFT i identifikovati institucije vlade i procese donošenja odluka koji su pogođeni **institucionalizovanom političkom korupcijom (zarobljavanjem države)**;
- sprovođenje **koordinisanih transatlantskih akcija protiv ilegalnog novca i nezakonitih sredstava** u JIE kroz efikasnu primjenu sankcija EU protiv Rusije i pregled ruskih i kineskih strateških investicija;
- EU i lokalne vlade moraju djelovati kako bi spriječile ilegalne finansijske tokove iz stranih autoritarnih jurisdikcija u JIE tako što će podržavati primjenu mjera **protiv pranja novca** i omogućiti vođenje istrage pranja novca kao zasebnog krivičnog djela, a ne samo kao preduslova za druga krivična djela.
- **rješavanje institucionalnih ranjivosti** na nelegalne finansije, kao što su nedostatak transparentnih propisa o korisničkom vlasništvu i blaga regulativa pregleda investicija, treba da se dopuni politikom **strateških investicija** Evropske unije i Sjedinjenih Američkih Država, usmjerenom na uvođenje i podsticanje fer tržišnih praksi.
- **prevazilaženje evropske energetske i klimatske bezbjednosne krize** i okončanje prekomjerne zavisnosti od ruske energije i dalje je glavna komponenta strateškog odvajanja evropske ekonomije od Rusije.

Borba protiv zarobljavanja medija u regionu zahtijeva hitnu i koordinisanu akciju kako bi se suzbile njene komponente vlasništva, reklamiranja, upravljanja i saznanja, što zahtijeva napore in a nacionalnom i međunarodnom nivou. Sprovođenje sljedećih mjera predstavljalo bi ključne prve korake u ovom pravcu:

- **prevazilaženje institucionalnih praznina i upravljačkih deficita** koji unižavaju kvalitet medijskog okruženja i stvaraju ključne ranjivosti podložne osvajanju. To uključuje povećanje **transparentnosti medijskog vlasništva**, poslovnih struktura i izvora finansiranja, kao i uvođenje ograničenja koncentracije medijskog vlasništva.
 - uspostavljanje **digitalne forenzičke infrastrukture** neophodne za otkrivanje i istraživanje kampanja dezinformacija i aktera koji ih pokreću u skoro-realnom vremenu, pružilo bi vitalnu prvu liniju odbrane protiv širenja dezinformacija.
 - podaci koji su prikupljeni kroz poboljšanu istragu i analizu trajnih kampanja dezinformacija trebalo bi da se koriste za razvoj preventivnih mjera usmjerenih na ublažavanje uticaja dezinformacija i njenih pokretača, prije svega **strateške komunikacije**, medija i kurikuluma za obuku medijske pismenosti, kampanja javne svijesti i inicijativa za utvrđivanje standarda.
- Prisustvo Kremlja na kritičnim čvorovima medijske infrastrukture u Jugoistočnoj Evropi može se izmjestiti samo stvaranjem ravnomjerno raspoređene mreže **javno finansiranih i nezavisno vođenih medija**, sposobnih da ožive građansku prirodu novinarstva i širenja informacija, kao i da povrate povjerenje javnosti u medije.

NORTH MACEDONIA: РЕЗИМЕ

Истовремено со целосната инвазија во Украина, **Русија ги засили своите хибридни операции за влијание**, чија цел е да го поткопа единството и решителноста на членките на НАТО и ЕУ, како и на други стратешки важни држави.

Особено Југоисточна Европа (ЈИЕ) во дел е еден од најранливите региони на странско влијание; историски, таа е **поле на геополитички и пропагандни судири за влијание** меѓу регионалните и глобалните (супер)сили, а трајните ефекти од овие судири се чувствуваат и денес. Повлекувањето од демократијата, дефицитите на владеење, ерозијата на граѓанските слободи и застојот на интеграцијата во евроатлантските институции го ставија регионот во состојба на **политичка несигурност и стратешка нејасност** што се интензивираше од 2014 година. Во исто време, авторитарните држави како Русија и Кина постојано применуваат тактики на мека и тврда моќ низ цела Југоисточна Европа за да ја поткопаат довербата во либералната демократија и да го промовираат авторитаризмот како поефективен систем на владеење.

И покрај широко распространетата осуда од меѓународната заедница, руската инвазија во Украина, исто така, послужи за консолидирање, зајакнување и забрзување на нејзините **активни напори** да влијае врз одлучувањето на национално ниво во земјите од Југоисточна Европа. Во годините пред инвазијата, Кремљ веќе ја искористи недоволно строгата регулаторна средина во Југоисточна Европа за да се впушти во **заробување на државата преку непрозирни локални мрежи на покровителство и влијание**. Овие мрежи, составени од деловни тајкуни, политичари и други фактори кои влијаат и се поврзани со Кремљ, продолжуваат активно да ја олеснуваат Русија во употреба на енергијата, финансиите и медиумите како оружје за унапредување на нејзините интереси. Овој пример го следеше Кина, која привлече и финансира иста инфраструктура и мрежи со цел да изврши сопствено влијание во регионот и да ја зајакне локалната авторитарна динамика.

Контролата над медиумите и употребата на насочени незаконски финансиски текови (НФТ) се двете најважни алатки што ги користат странските автори-

тарни сили за заробување на државите во регионот. НФТ (незаконски финансиски текови) и контролата над медиумите се нераскинливо поврзани помеѓу себе како едни со други така и со растечката мрежа на штетни интереси. Москва и Пекинг претставуваат една од алките на оваа мрежа, а локалните **олигарси** друга, при што втората има значајно политичко влијание во сè уште неконсолидираните балкански демократии. Овој извештај претставува длабинска проценка на **методите, опсегот и целите на тактиките за контролата над медиумите и незаконските финансиски операции** во осум балкански земји: Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Хрватска, Косово, Црна Гора, Северна Македонија и Србија. Во извештајот се открива и до кој степен оваа мрежа на медиумско мешање и валкани пари ги поткопува демократијата и евроатлантските интеграции со влијание врз домашните политички резултати и надворешнополитичките одлуки на земјите од Југоисточна Европа.

Русија и Кина долго време користат **сокриени корпоративни сопственички структури** и НФТ (незаконски финансиски текови) за да обезбедат сè, – од нови технологии и техничка експертиза до економско и политичко влијание во земјите кои што претставуваат интерес за нив.

Особено, Кремљ постојано ја користи својата интеграција во западниот финансиски систем за да ги искористи празнините во системите на државно управување преку корозивните ефекти на корупцијата и незаконското финансирање, и соодветно да ги поддржува своите интереси дома и во странство. Бруталната инвазија на Украина ја фрли долго потребната светлина врз **опасностите што ги носи клептократијата** и ризиците на кои Европа се изложува себеси – и светот – преку нејзиниот опуштен пристап кон валканите пари.

На глобално ниво, обемот на незаконските финансиски текови се проценува на 1-1,5 трилиони амерички долари годишно, што претставува приближно 3-5% од глобалниот Бруто-домашен производ. За споредба, на Балканот тие изнесуваат околу 6% од БДП на регионот. Земјите во регионот остануваат многу ранливи на НФТ (незаконски

финансиски текови), тренд што се влошува со институционалната слабост и заробувањето на државата. **Незаконските финансиски текови** поттикнуваат профитерство и криминално однесување, го намалуваат капацитетот на владите да го поддржат развојот и инклузивниот раст, го поткопуваат владеењето на правото, го поткопуваат функционирањето на системите за кривична правда и го ставаат во ризик деловното опкружување. Освен тоа, НФТ (Незаконските финансиски текови) ги трошат јавните ресурси, го намалуваат обемот и квалитетот на јавните услуги и на тој начин го поткопуваат интегритетот на државните институции, со што ја поткопуваат довербата на јавноста во владата. Тие, исто така, помагаат да се создадат и одржуваат моќни мрежи на влијание кои можат да им служат и на внатрешните и на надворешните злонамерни интереси.

Незаконските финансиски текови во Југоисточна Европа се овозможени со помош на создаден систем на **распространета корупција**, организиран криминал и на непочитување на правилата од страна на корпорациите/претпријатијата. Делумно како резултат на масовната појава на НФТ (Незаконските финансиски текови), економиите во регионот се помалку конкурентни од оние во ЕУ, страдаат од изобилство на несоодветно политичко мешање и државна сопственост, неразвиен приватен сектор и честото и прикриено присуство на меѓувладини договори со авторитарни држави. Незаконските финансиски текови се овозможени и поради порозните државни граници во регионот, меѓузависната природа на неговите економии и големиот **неформален сектор**. Како мост меѓу Азија и Западна Европа, Југоисточна Европа традиционално служи како порта за **дрога и мигранти**, како и широк спектар на **производи со двојна употреба и акцизни добра**. Значајните зголемувања на инвестициите во инфраструктурата во последниве години – особено оние поттикнати од кинеската иницијатива „Појас и пат“ и други шеми предводени од државата – додадоа масло на огнот, поттикнувајќи ги постоечките текови на незаконска трговија.

Сепак, Кина не е сама во пристапот кон преплавување на континентот со државни пари; приближно 1 трилион амерички долари руски капитал е инвестиран низ Европа по распадот на Советскиот Сојуз, при што значителен дел од овие средства се користат за стекнување средства во стратешките економски сектори како што се енергијата, телекомуникациите, банкарството, градежништвото и логистиката.

Како што Кремљ сè повеќе успева да доминира со локалните олигархиски мрежи, **во состојба е да ги вооружи овие навидум опортунистички мрежи по своја волја**.

Во пресрет на инвазијата во Украина, руските компании цврсто се вкоренија во европската економија: во јануари 2022 година, Русија контролираше 277 милијарди евра достапни странски директни инвестиции (СДИ) во 27-те земји-членки на ЕУ, што е една третина повеќе одошто на почетокот на бранот бесплодни санкции ширум ЕУ наметнати за Русија како одговор на нејзината анексија на Крим во 2014 година. Руските инвестиции најверојатно се многу поголеми одошто покажуваат официјалните бројки на централните банки, бидејќи најмалку **50% од сите руски финансиски текови кон Европа минуваат низ офшор дестинации** како Кипар, Британските Девствени Острови, Ирска, Луксембург и Холандија, каде руските фондови се кријат зад субјекти со номинални сопственици, трустови инвестиции преку инвестициски фондови од трети страни. До крајот на 2021 година, руските корпоративни средства/активи во Европа изнесуваат речиси 600 милијарди евра, а европските банки сè уште имаат обврски од 83 милијарди евра кон руски компании и физички лица, како што се земји како Австрија, Холандија, Италија и Франција. највисоки нивоа на изложеност на рускиот пазар. Многу од трансакциите што овозможуваат стекнување стратешки средства во Југоисточна Европа минуваат низ овие европски финансиски центри. Откако ЕУ почна да воведува сè построги санкции кон Русија по почетокот на инвазијата во Украина во февруари 2022 година, Кремљ изврши дејствија на **формално прекинување на врските што може да се следат со своите деловни оружја**, зголемувајќи го протокот на незаконски финансии во Европа и – особено во Југоисточна Европа.

Иако е тешко следењето на бројот и зачестеноста на Незаконските финансиски текови во кој било сектор од економијата, **незаконското финансирање во медиумите и сродните сектори** може да се открие со идентификување на различни знаци кои се признак дека такво финансирање постои. Еден од нив е концентрацијата на **сопственоста на медиумите** во рацете на поединци со сомнителни извори на приход, често поврзани со корупција на високо ниво и странски авторитаристи. Во други случаи, **уредувачката контрола** се врши преку државно финансирање обезбедено од владејачките елити

чии членови постојано биле вмешани во финансиски измами или корупциски скандали. Слична динамика постои во однос на давателите на услуги во телекомуникацискиот сектор, како и во однос на издавачката индустрија и другите клучни сектори во Југоисточна Европа, кои овозможуваат контрола врз инфраструктурата за дистрибуција на медиумски содржини. Во суштина, притисокот за **поседување на медиумите** може да се изврши низ различни економски сектори со претворање на приходите од реклами во оружје за влијание врз уредувачката политика на медиумите. Ненадејните, **краткорочни аномалии во содржината и уредувачката политика** на влијателните медиуми, особено во однос на големите инфраструктурни проекти и политичките иницијативи предводени од странство, се исто така потенцијален показател за употребата на Незаконските финансиски текови за влијание врз медиумите. Ваквите аномалии во медиумските содржини се вообичаени во регионот и најчесто се манифестираат во медиумите кои се во сопственост или тесно поврзани со олигархиски мрежи блиски до политичките сили. Иако овие мрежи често дејствуваат за лична корист и политичко унапредување, нивните интереси често се преклопуваат со оние на Москва или Пекин, со што се создава **злонамерна испреплетеност на Незаконските финансиски текови**.

Целта на Незаконскиот финансиски тек кон ранливите медиуми е една од основните алатки што ги користат странските авторитарни фактори и нивните локални канали за да го олеснат освојувањето на медиумите, што пак ги претвора погодените медиуми во платформи за ширење **дезинформации и пропаганда**. Дури и во земјите-членки на ЕУ, Бугарија и Хрватска, недостасуваат доволно институционални гаранции во врска со откривањето на крајните вистински сопственици и извори на финансирање, како и соодветни механизми за меѓуинституционални проверки и рамнотежи за да се спречи концентрацијата на сопственоста. Оваа дилема во последниве години се надополнува со порастот на платформите за социјални медиуми, кои обезбедуваат отворен форум за ширење на дезинформации и пропаганда, истовремено поткопувајќи ја основата за финансирање на традиционалните медиуми.

Континуираните владини дефицити и системската корупција во Југоисточна Европа и оставија простор на Русија да изгради големо присуство во информативната слика/пејзаж на Југоисточна Европа во годините што претходеа на нејзината инвазија во Украина

во 2014 и 2022 година. **Когнитивното влијание** на Кремљ во регионот е концентрирано врз географски, етнолингвистички и верските линии и ја одразува моменталната состојба на нејзиното економско присуство и дипломатските односи со секоја земја. Податоците од мониторингот на медиумите покажуваат дека про-Кремљ дезинформациите се најизразени во земјите со длабоко вкоренети културни и историски врски со Русија – Бугарија, Србија и Црна Гора – како и во српските енклави во регионот, како што е Република Српска во Босна и Херцеговина. Утврдено е дека главните дигитални новинарски пејзажи во повеќе од половина од Југоисточна Европа (Босна, Бугарија, Црна Гора, Северна Македонија и Србија) содржат повторливи про-Кремљ дезинформации, кои систематски ги шират некои од најпосетуваниите веб-страници за вести во секоја од овие земји. **Најмногу се издвојува случајот со Србија**, каде четири од петте најпосетувани веб-страници за вести постојано објавуваат про-Кремљ дезинформации. Исто така, се утврди дека во 2022 година, мејнстрим вестите во сите земји на Југоисточна Европа цитираа четири руски државно контролирани медиумски извори (ТАСС, РИА Новости, RT и Спутник) во илјадници написи.

Социјалните истражувања низ регионот забележаа **значителен пад на јавната поддршка за Русија**, што се совпаѓа со почетокот на инвазијата и објавувањето на злосторствата во Кремљ во Украина. Сепак, злонамерните уредувачки политики и кампањи на клучните про-Кремљ, а понекогаш дури и мејнстрим медиуми и политички партии опстојуваа и покрај оваа промена во мејнстрим јавното мислење. Политичките субјекти со симпатии кон Москва, како што се SNS и SPS во Србија, Вазраждане (Преродба) и БСП во Бугарија и SNSD во Босна, ги задржаа своите парламентарни позиции и моќта на одлучување на серијата парламентарни избори 2022-2023 година, како што некои партии, како што е Вазраждане (Преродба), дури се забележува и зголемување на јавната поддршка во овој период. Во комбинација со зголемената активност на про-Кремљ медиумите, тие придонесоа за делумно закрепнување на јавната симпатија кон Русија по првичниот шок предизвикан од инвазијата. Поддршката за Русија продолжува да ја делат мнозинството во Србија и во етнички српските региони на другите земји во регионот, останувајќи повисока насекаде во Југоисточна Европа одошто во Западна Европа во текот на целиот период.

Бугарија и Србија продолжуваат да дејствуваат како **примарни координативни центри** за операциони-

те за влијание на Кремљ во регионот. Бугарските политичари и новинари ги нормализираат про-Кремљ дезинформациите во земјата, како и во евроатлантскиот простор, додека Србија помага во ширењето на дезинформациите на Кремљ низ Западен Балкан преку медиумите на српски јазик со седиште во Србија и во српските енклави како што е Република Српска. Бројките за сообраќајот на податоци на водечките новинарски веб-страници за вести во Западен Балкан го одразуваат информативниот натпревар за публиката што зборува на српски и хрватски јазик, меѓу српските медиуми што се про-Кремљ ориентирани и хрватските медиуми кои се релативно евроатлантски ориентирани.

За да се спротивстави на употребата на Незаконските финансиски текови и медиумското освојување како средства за странско злонамерно влијание потребен е интегриран пристап на целото општество, темелен на соработка помеѓу националните креатори на политики, приватниот сектор, граѓанското општество и европските и американските институционални структури. Овие контрамерки треба да се засноваат на паралелно воведување дијагностички и механизми за спроведување насочени кон одвојување на европската економија од Русија, како што се:

- создавање механизми за собирање докази преку кои ќе се овозможи да се зголеми квалитетот и квантитетот на податоците од Незаконскиот финансиски тек и да се идентификуваат државните институции и процесите на донесување одлуки засегнати од институционализираната политичка корупција (заробување на државата);
- имплементација на усогласена трансатлантска акција против незаконски пари и нелегитимни средства во Југоисточна Европа преку ефективно усогласување на целата ЕУ со европските санкции против Русија и претходно проучување на руските и кинеските стратешки инвестиции.
- ЕУ и локалните власти треба да преземат дејствија за да се спречат незаконските финансиски текови од странски авторитарни јурисдикции во Југоисточна Европа преку поддршка на спроведувањето на мерките за спречување на перење пари и дозволувајќи перењето пари да се истражува како посебно кривично дело, а не само како предикат.

- Решавањето на прашањата по однос на институционалните ранливости во врска со незаконското финансирање, како што е недостатокот на регулативи односно нормативни акти за транспарентност на вистинските сопственици и заострувањето на режимот за длабинска анализа на инвестициите треба да се надополнат со стратешка инвестициска политика од страна на ЕУ и САД, насочена кон воведување и стимулирање фер пазарни практики.
- Надминувањето на европската енергетска и климатска безбедносна криза и ставање крај на прекумерната зависност од руската енергија продолжува да биде главна компонента на стратешкото одвојување на европската економија од Русија.

Чинот на спротивставувањето на освојувањето на медиумите во регионот бара итни и координирани дејствија за да се ограничат неговите компоненти поврзани со сопственоста, рекламата, управување и когнитивна дејност, кои бараат и национални и меѓународни напори. Спроведувањето на следните мерки би претставувало клучни први чекори во оваа насока:

- надминување на институционалните празнини и менаџерски дефицити кои го намалуваат квалитетот на медиумската средина и создаваат клучни ранливости подложни на освојување. Ова вклучува зголемување на транспарентноста на сопственоста на медиумите, деловните структури и изворите на финансирање, како и воведување ограничувања на концентрацијата на сопственоста на медиумите.
- Создавање на инфраструктура за дигитална форензика потребна за откривање и истражување на кампањите за дезинформација и нивните учесници во речиси реално време, што ќе обезбеди витална прва линија на одбрана од ширењето на дезинформации.
- Податоците добиени преку подобрена истрага и анализа на тековните кампањи за дезинформација треба да се користат за да се развијат превентивни мерки насочени кон ограничување на влијанието на дезинформациите и факторите кои го поттикнуваат нејзиното барање, имено стратешка комуникација, програми за обука во областа на медиумската и информациската писменост, кампањи за подигање на јавната свест и иницијативи за поставување стандарди.

Присуството на Кремљ на критичните јазли на медиумската инфраструктура во Југоисточна Европа може да се замени само со создавање рамномерно распределена мрежа на јавно финансирани и неза-

висно управувани медиуми способни да ја оживеат граѓанската природа на новинарството и ширењето на информациите, како и да ја вратат довербата на јавноста во медиумите.

SERBIA: PEZIME

Истовремено са директном инвазијом Украјине, **Русија је појачала своје операције хибридног утицаја** које имају за циљ подривање јединства и одлучности чланица НАТО-а и ЕУ, као и других стратешки важних држава. Југоисточна Европа (ЈИЕ) је један од региона који су најрањивији на страни малигни утицај. Историјски гледано, овај регион је био **поље геополитичких и пропагандних борби за утицај** између регионалних и глобалних (супер)сила, а трајни ефекти те борбе осећају се и данас. Урушавање демократије, дефицити у управним процесима, ерозија грађанских слобода и одуговлачење интеграције у евроатлантске институције довели су регион у стање **политичке неизвесности и стратешке двосмислености, што је само појачано од 2014.** У исто време, ауторитарне државе као што су Русија и Кина је доследно спроводила тактику примене меке и тврде моћи широм ЈИЕ како би поткопали поверење у либералну демократију и промовисали ауторитаризам као ефикаснији систем власти.

Упркос широко распрострањеној осуди међународне заједнице, руска инвазија на Украјину је такође послужила за консолидацију, јачање и убрзање њених **активних напора** да утиче на процесе одлучивања у земљама ЈИЕ. У годинама пре инвазије, Кремљ је већ искористио недовољно строго регулаторно окружење у ЈИЕ да се укључи у процесе **заробљавања држава кроз скривене локалне мреже базиране на покровитељствима и утицају.** Ове мреже, које се састоје од пословних тајкуна, политичара и других утицајних људи повезаних с Кремљем, настављају да активно помажу руску употребу енергетике, финансијског сектора и медија као оружја за унапређење интереса Кремља. Овај пример је следила и Кина, која је привукла и финансирала исту инфраструктуру и мреже како би унапредила сопствени утицај у региону и ојачала локалну ауторитарну динамику.

Заробљавање медија и употреба циљаних незаконитих финансијских токова (НФТ) два су од најважнијих алата које стране ауторитарне силе користе за помагање заробљавања држава у региону. НФТ и заробљавање медија нераскидиво су повезани и једни са другима, као и са растућом мрежом малигних

интереса. Москва и Пекинг представљају једну компоненту ове мреже, а локални **олигарси** другу, при чему ови други имају значајан политички утицај у још увек неконсолидованим балканским демократијама. Овај извештај представља детаљну процену **метода, обима и циљева тактике заробљавања медија и незаконитих финансијских операција** у осам балканских земаља: Албанији, Босни и Херцеговини, Бугарској, Хрватској, Косову, Црној Гори, Северној Македонији и Србији. Такође открива у којој мери ова мрежа медијског мешања и „прљавог“ новца подрива демократију и евроатлантске интеграције, утичући на унутрашње политичке исходе и спољнополитичке одлуке земаља југоисточне Европе.

Русија и Кина дуго користе **прикривене корпоративне власничке структуре** и НФТ да обезбеде све што им је потребно: од нових технологија и техничке експертизе до економског и политичког утицаја у земљама од интереса за њих. Конкретно, Кремљ је више пута користио своју интеграцију у западни финансијски систем како би искористио празнине у системима управљања кроз корозивне ефекте корупције и незаконитог финансирања, и сходно томе подржао своје малигне интересе у земљи и иностранству. Брутална инвазија на Украјину бацила је светло које је одавно било потребно на **опасности које представља клептократија** и ризике којима Европа излаже себе – и свет – својим лабавим приступом прљавом новцу.

На глобалном нивоу, обим незаконитих финансијских токова се процењује на 1-1,5 билиона америчких долара годишње, што представља приближно 3-5% глобалног БДП-а. Поређења ради, на Балкану они износе око 6% БДП-а региона. Земље у региону су и даље веома рањиве на НФТ, што је тренд погоршан институционалном слабошћу и заробљавањем државе. **Незаконити финансијски токови** подстичу профитерство и криминално понашање, смањују капацитет влада да подрже развој и инклузивни раст, поткопавају владавину права, подривају функционисање система правосуђа и угрожавају пословно окружење. Поред тога, НФТ црпу јавне ресурсе, смањују обим и квалитет јавних услуга, и на тај начин нарушавају интегритет држав-

них институција, те нарушавају поверење јавности у владе. Они такође помажу у стварању и одржавању моћних мрежа утицаја које могу служити и унутрашњим и спољним малим интересима.

Незаконите финансијске токове у југоисточној Европи омогућава екосистем **ендемске корупције**, организованог криминала и заобилажење прописа од стране предузећа. Делимично као резултат масовног продора НФТ-а, економије региона су мање конкурентне од оних у ЕУ, пате од обиља мање или више скривеног политичког мешања и државног власништва, неразвијеног приватног сектора и честог и прикривеног постојања међувладиних споразума са ауторитарним државама. Незаконите финансијске токове омогућавају и порозне државне границе у региону, међузависна природа његових економија и постојање **великог неформалног сектора**. Као мост између Азије и Западне Европе, Југоисточна Европа је традиционално служила као капија за **наркотику и мигранте**, као и за широк спектар **робе двоструке намене и акцизних роба**. Значајно повећање инвестиција у инфраструктуру последњих година, посебно оних које су подстакнуте од стране кинеске иницијативе „Појас и пут“, као и други државни планови, само су додатно погоршали ситуацију, подстичући постојеће токове незаконите трговине.

Међутим, Кина није једина која преплављује континенте државним новцем; отприлике 1 билион долара руског капитала је уложено широм Европе од распада Совјетског Савеза, при чему је значајан део ових средстава коришћен за стицање имовине у стратешким економским секторима као што су енергетика, телекомуникације, банкарство, грађевинарство и транспорт. Како Кремљ све више успева да доминира локалним олигархијским мрежама, он је у стању да искористи ове наизглед опортунистичке мреже и као својерсно оружје. Уочи инвазије на Украјину, руске компаније су се чврсто учврстиле у европској економији: у јануару 2022. Русија је контролисала 277 милијарди евра доступних директних страних инвестиција (ДСИ) у 27 земаља чланица ЕУ, што је трећина више него што је било на почетку таласа неучинковитих санкција које је Унија увела Русији као одговор на њену анексију Крима 2014. Прави обим руских инвестиција је вероватно бити много већи него што показују званични подаци централне банке, јер **најмање 50% свих руских финансијских токова у Европу иде преко „офшор“ дестинација** као што су Кипар, Британска Девичан-

ска Острва, Ирска, Луксембург и Холандија, где је руски капитал скривен иза ентитета са номиналним власницима, трустовима и портфолио инвестицијама преко страних инвестиционих фондова. Крајем 2021. године, руска корпоративна имовина у Европи износила је скоро 600 милијарди евра, а европске банке и даље држе 83 милијарде евра обавеза према руским компанијама и појединцима, са земљама попут Аустрије, Холандије, Италије и Француске које имају највиши ниво изложености према руском тржишту. Многе трансакције које омогућавају стицање стратешких средстава у ЈИЕ пролазе кроз ове европске финансијске центре. Откако је ЕУ почела да уводи све строже санкције Русији након почетка инвазије на Украјину у фебруару 2022. године, Кремљ је покренуо процес формалног **прекидања следљивих веза са својим „пословним“ оружјем**, повећавајући прилив незаконитих финансија у Европу, а посебно у ЈИЕ.

Иако је тешко пратити број и учесталост НФТ-а у било ком сектору привреде, **незаконито финансирање у медијима и сродним секторима** може се открити идентификацијом различитих знакова који указују на њихово присуство. Једна од њих је **концентрација медијског власништва** у рукама појединаца са сумњивим изворима прихода, често повезаних са корупцијом на високом нивоу и страним ауторитарним режимима. У другим случајевима, **уређивачка контрола** се врши путем државног финансирања од стране владајућих елита, чији су чланови више пута били умешани у финансијске преваре или корупционе афере. Слична динамика код телекомуникационих провајдера, издавачких индустрија и других кључних сектора у ЈИЕ, који омогућавају контролу над инфраструктуром дистрибуције медијских садржаја. У ствари, притисак **који води ка заробљавању медија** може се извршити у различитим економским секторима претварањем прихода од реклама у оружје за стицање утицаја на уређивачку политику медија. Изненадне, краткорочне **аномалије у садржају и уређивачкој политици** утицајних медија, посебно у односу на велике инфраструктурне пројекте и политичке иницијативе које долазе из иностранства, такође су потенцијални показатељ употребе НФТ-а за утицај на медије. Овакве аномалије у медијским садржајима уобичајене су широм региона и најчешће се манифестују у медијима који су у власништву или су уско повезани са олигархијским мрежама блиским политичким снагама. Иако ове мреже често делују за сопствене политичке интересе и корист, њихови

интереси се често преклапају са интересима Москве или Пекинга, стварајући тако **малигне везе НФТ-а**.

Циљање НФТ-а на рањиве медије је једно од примарних инструмената које страни ауторитарни фактори и њихови локални представници користе да би олакшали овладавање медијима, што заузврат претвара погођене медије у платформе за **дезинформације и пропаганду**. Чак и у државама чланицама ЕУ, Бугарској и Хрватској, недостају довољне институционалне гаранције у погледу откривања крајњих стварних власника и извора финансирања, као и адекватних механизма за међуинституционалне провере и равнотеже за спречавање концентрације власништва. Ова дилема је појачана последњих година порастом платформи друштвених мрежа, које обезбеђују отворени форум за ширење дезинформација и пропаганде, истовремено подривајући основу финансирања традиционалних медија.

Континуирани дефицити управљања и системска корупција у ЈИЕ омогућили су Русији да изгради огромно присуство у информационом окружењу ЈИЕ у годинама које су претходиле њеној инвазији на Украјину 2014. и 2022. **Когнитивни утицај Кремља** у региону концентрисан је по географским, етно лингвистичким и верским линијама и одражава тренутно стање њеног економског присуства и дипломатских односа са сваком земљом. Подаци праћења медија показују да су **про-кремаљске дезинформације** најизраженије у земљама са дубоко укореним културним и историјским везама са Русијом: Бугарској, Србији и Црној Гори, као и у српским енклавама у региону, као што је Република Српска у Босна и Херцеговина. Утврђено је да кључни медијски новинарски пејзажи у више од половине југоисточне Европе (Босна, Бугарска, Црна Гора, Северна Македонија и Србија) садрже репетитивне про-кремаљске дезинформације, које систематски шире неки од најпосећенијих сајтова за вести у свакој од ових земаља. **Највише се истиче случај Србије**, где четири од пет најпосећенијих новинских сајтова доследно објављују про-кремаљске дезинформације. Такође је утврђено да су 2022. године мејнстрим новинске куће у свим земљама ЈИЕ цитирале четири руска државна медијска извора (ТАСС, РИА Новости, RT и Спутњик) у хиљадама чланака.

Анкете широм региона констатовале су **значајан пад јавне подршке Русији**, што се поклопило са почетком инвазије и објављивањем руских злочина у Украјини. Међутим, малигна уређивачка поли-

тика и кампање кључних про-кремаљских, а понекад чак и мејнстрим медија и политичких партија и даље су опстајале упркос овој промени у главном јавном мњењу. Политички субјекти наклоњени Москви, попут СНС-а и СПС-а у Србији, Вазражања и БСП-а у Бугарској и СНСД-а у Босни, задржали су своје парламентарне позиције и моћ одлучивања на серији парламентарних избора 2022-2023, док код неких од њих, попут Вазражања, чак је забележен пораст јавне подршке током овог периода. У комбинацији са појачаном активношћу про-кремаљских медија, они су допринели делимичном опоравку симпатија јавности према Русији након почетног шока изазваног инвазијом. Подршку Русији и даље деле већина у Србији и у етнички српским регионима других земаља у ЈИЕ, и она је и даље већа свуда у ЈИЕ него у Западној Европи.

Бугарска и Србија настављају да делују као примарни **координациони центри и лансирне рампе** за операције утицаја Кремља у региону. Бугарски политичари и новинари нормализују про-кремаљске дезинформације у земљи, као и на евроатлантском простору, док Србија помаже у ширењу дезинформација Кремља по Западном Балкану преко медија на српском језику са седиштем како у Србији, тако и у српским енклавама као што је Република Српска. Подаци о промету података водећих медијских сајтова на западном Балкану одражавају информативну конкуренцију око публике која говори српски и хрватски између про-кремаљских српских медија и релативно евроатлантски оријентисаних хрватских медија.

Супротстављање употреби НФТ-а и заробљавања медија као средстава страног малигног утицаја захтева интегрисани **приступ целог друштва** заснован на сарадњи између националних креатора политике, приватног сектора, цивилног друштва и европских и америчких институционалних структура. Ове контрамере треба да се заснивају на паралелном увођењу **дијагностичких и механизма спровођења који имају за циљ да одвоје европску економију од Русије**, као што су:

- стварање механизма за прикупљање доказа, путем којих ће бити могуће побољшати квалитет и количину података п НФТ, и који ће омогућити идентификацију државних институција и процеса доношења одлука на које утиче **институционализована политичка корупција (заробљавање државе)**;

- спровођење усаглашене трансатлантске акције против нелегалних финансијских токова и незаконито стекнуте имовине у ЈИЕ кроз ефективно поштовање европских санкција против Русије и претходну истрагу руских и кинеских стратешких инвестиција.
- ЕУ и локалне владе треба да предузму мере да спрече незаконите финансијске токове из страних ауторитарних јурисдикција у ЈИЕ тако што ће подржати примену мера против прање новца и дозволити да се прање новца истражује као посебан злочин.
- Решавање институционалне рањивости у вези са недозвољеним финансирањем, као што је недостатак прописа о транспарентности стварних власника, и поштравање режима савесних процена (due dilligence), треба да буде допуњено стратешком инвестиционом политиком ЕУ и САД која има за циљ увођење и стимулсање поштених тржишних пракси.
- Превазилажење европске енергетске и климатске безбедносне кризе и окончање прекомерне зависности од руских енергената и даље је главна компонента стратешког одвајања европске економије од Русије.

Борба против заробљавања медија у региону захтева хитну и координисану акцију са циљем сузбијања компоненти заробљавања у доменима власништва, рекламирања, управљања и садржаја, што захтева напоре и на националним, као и на међународном нивоу. Спровођење следећих мера представљало би кључне прве кораке у овом правцу:

- превазилажење институционалних празнина и управљачких дефицита који снижавају квалитет медијског окружења и стварају кључне рањивости које омогућују заробљавање медија. То укључује унапређење транспарентности медијског власништва, пословних структура и извора финансирања, као и увођење ограничења концентрације медијског власништва.
- Стварање дигиталне криминалистичке инфраструктуре потребне за откривање и истраживање кампања дезинформација и њихових актера у реалном времену, што би обезбедило виталну прву линију одбране од ширења дезинформација.
- Подаци добијени кроз побољшана истраживања и анализу текућих кампања дезинформација треба да се користе за развијање превентивних мера које имају за циљ ограничавање утицаја дезинформација и фактора који утичу на њихову популарност, а то су стратешка комуникација, програми обуке у области медијске и информационе писмености, кампање подизања јавне свести и иницијативе које за циљ имају успостављање стандарда.

Присуство Кремља на кључним чворовима медијске инфраструктуре у југоисточној Европи може се изместити само стварањем равномерно распоређене мреже **јавно финансираних и независно вођених медија**, способних да оживе грађанску природу новинарства и ширења информација, као и да поврате поверење јавности у медије.

